SEZAİ KARAKOÇ

ÇIKIŞ YOLU

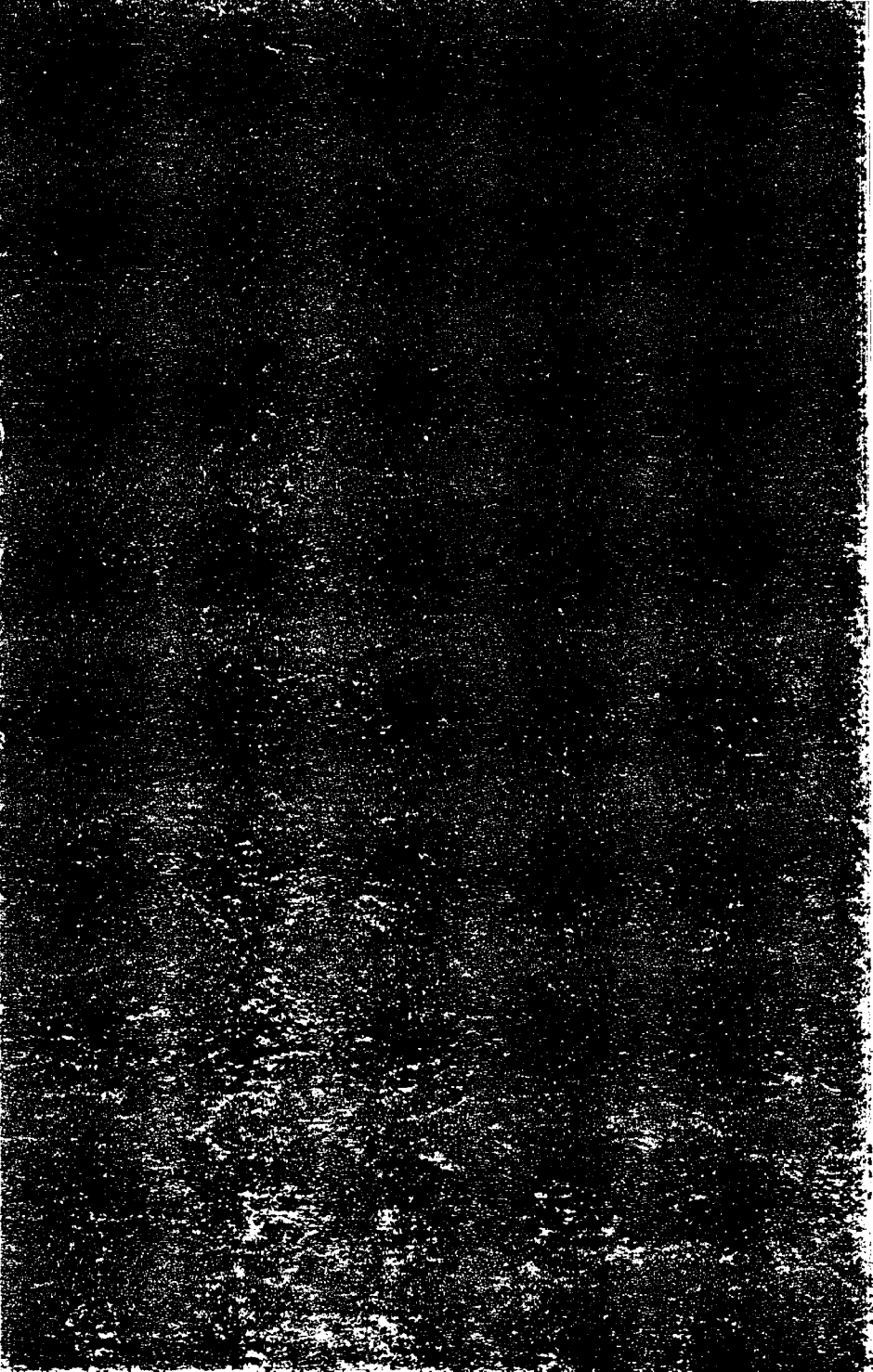
I

ÜLKEMİZİN GELECEĞİ

iki konferans

4. baskı

DİRİLİŞ YAYINLARI

ÇIKIŞ YOLU

I

ÜLKEMİZİN GELECEĞİ

YAZARIN ÖBÜR ESERLERİ
(DİRİLİŞ YAYINLARI'ndan)

Şiir:

ŞİİRLER I	Monna Rosa
ŞİİRLER II	Şahdamar/ Körfez/ Sesler
ŞİİRLER III	Hızırla Kırk Saat
ŞİİRLER IV	Taha'nın Kitabı/Gül Muştusu
ŞİİRLER V	Zamana Adanmış Sözler
ŞİİRLER VI	Ayinler/Çeşmeler
ŞİİRLER VII	Leylâ ile Mecnun
ŞİİRLER VIII	Ateş Dansı
ŞİİRLER IX	Alınyazısı Saati
GÜN DOĞMADAN	(Şiirlerin Toplu Basımı)

Hikâye:

HİKÂYELER-I	Meydan Ortaya Çıktığında
HİKÂYELER-II	Portreler

Piyes:
PİYESLER-I • ARMAĞAN

Çeviri Şiir:
BATI ŞİİRLERİNDEN • İSLÂMIN ŞİİR ANITLARINDAN

Düşünce:
RUHUN DİRİLİŞİ • KIYAMET AŞISI • ÇAĞ VE İLHAM I-II-III-IV • İSLÂM TOPLUMUNUN EKONOMİK STRÜKTÜRÜ • DİRİLİŞİN ÇEVRESİNDE • İSLÂM• İSLÂMIN DİRİLİŞİ • DİRİLİŞ NESLİNİN ÂMENTÜSÜ • İNSANLIĞIN DİRİLİŞİ • YİTİK CENNET • GÜNDÖNÜMÜ • MAKAMDA • DİRİLİŞ MUŞTUSU • DÜŞÜNCELER I-II • FİZİKÖTESİ AÇISINDAN UFUKLAR VE DAHA ÖTESİ I-II-III • YAPI TAŞLARI VE KADERİMİZİN ÇAĞRISI I-II • UNUTUŞ VE HATIRLAYIŞ • VAROLMA SAVAŞI • ÇAĞDAŞ BATI DÜŞÜNCESİNDEN • SAMANYOLUNDA ZİYAFET

Deneme:

EDEBİYAT YAZILARI-I	Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir
EDEBİYAT YAZILARI-II	Dişimizin Zarı
EDEBİYAT YAZILARI-III	Eğik Ehramlar

İnceleme:
YUNUS EMRE • MEHMED ÂKİF • MEVLÂNA

Günlük Yazılar:
FARKLAR • SÜTUN • SÛR • GÜN SAATİ

SÖYLEYİŞLER

Röportaj:
TARİHİN YOL AĞZINDA

Konferans:
ÇIKIŞ YOLU-I Ülkemizin Geleceği

Meydan konuşması:

ÇIKIŞ YOLU-II	Medeniyetimizin Dirilişi
ÇIKIŞ YOLU-III	Kutlu Millet Gerçeği

SEZAİ KARAKOÇ

ÇIKIŞ YOLU

I

ÜLKEMİZİN GELECEĞİ

iki konferans

4. baskı

DİRİLİŞ YAYINLARI

Nuruosmaniye Cad. Derin Han, No: 8/1
34410 Cağaloğlu - İstanbul Tel: (0212) 519 04 57
Posta Çeki: 348155
www.dirilisyayinlari.gen.tr

Diriliş Yayınları : 54
Birinci baskı : 2002
İkinci Baskı : 2003
Üçüncü Baskı : 2008

BU KİTAP

Bu kitap, iki konferanstan oluşmaktadır. 1990'da kurulup 1997'de kapatılan, genel başkanlığını yazarın yaptığı, Diriliş Partisi dönemi konuşmalarından olup, ilki, Bursa'da, 12 Şubat 1992'de, Uzunoğlu Düğün Salonu'nda, o zamanki Parti İl Başkanlığı'nın girişimi ile ve ikincisi, Andara'da, 2 Mayıs 1992'de, Kocatepe Diyanet Vakfı Konferans Salonu'nda, Ekonomik Sosyal Araştırmalar Vakfı (ESAV) nın düzenlemesiyle verilmiştir. Konuşmalar, çok zaruri düzeltmeler dışında olduğu gibi alınmıştır. ancak, bugün gerekli görülen ekler, dipnotlarda gösterilmiştir.

© **Diriliş Yayınları** BU KİTAP DAHİL BÜTÜN ESERLERİMİZİN TÜM YAYIN HAKLARI SAKLIDIR (Değerlendirme amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yazarın yazılı izni olmadan, hiçbir surette alınamaz, çoğaltılamaz, çevirisi yapılamaz, radyo, TV'lerde okunamaz, kaset ve CD'lere aktarılamaz, internet dosyası açılamaz).

Baskı Cilt: Bayrak Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Davutpaşa Cad. No:14/2 Topkapı / İstanbul
İstanbul - Mart 2012

ÇIKIŞ YOLU

I

ÜLKEMİZİN GELECEĞİ

BİR KAÇ SÖZ

Ülkemiz, iki yüz yıldır, bir "yol" arıyor. Bir "çıkış yolu"... Bu yolu ararken, bir yandan da, yavaş yavaş, âdeta kaderin sürüklediği yöne doğru ilerliyor. Evet, eğer denizdelerse ve deniz dalgalıysa, yani rüzgârlar şiddetli esiyorsa, kaptanın ve yolcuların, çoğu zaman da çelişkiler ve tereddütlerle dolu olan düşünce ve tavırları, tartışma ve didişmeleri, geminin bir yerde mıhlanıp kalmasını sağlamaz. O, rotasız, bilinmeyen bir doğrultuda yürür. İş, biraz da, kaptanın ustalığına kalmıştır, diyeceksiniz; o, bir yandan, tayfalar ve yolcularla, deyim yerindeyse, dalaşırken, öte yandan, teknesini en azından kayalara çarpmadan yönetmesini becerebilir, iyi bir kaptansa. Evet, doğrudur, iyi bir kaptansa, bu böyle olur. Ama, ülke yönetimin-

de durum farklıdır. Devletin başına, diplomayla, uzmanlıkla gelinmiyor. Sırf tecrübe de, ne derece işe yarar? Tarih, bize, yetenekli ve yeterli olmayan yöneticilerin, "tecrübe"den de gerektiğince yararlanamadığını, binlerce örnekle, göstermektedir.

Geçmişte, Tanzimatı ilân ederek, Batı hayat tarzını, âdeta geri dönülmez bir biçimde benimsememiz ve hatta sonradan bunu daha da kökleştirmek için Meşrutiyet rejimini de kabullenmemiz ve vezirlerin, devlet ileri gelenlerinin, hatta hükümdarların sonsuz diplomasi manevraları, ülkemizi, Batı saldırısından korumaya yetmedi. Altı yüzden artık yıllık koca devletimiz, devrildi, yıkıldı, gitti. Baltalarla bir ormana dalıp asırlık ağaçlarını devirmek gibi, Batı'nın acımasız ruh ve usülleriyle.

Ölümcül yıkımdan zorlukla kurtardığımız son vatan parçasını güvenceye almak için bulduğumuz yol, çare, yine, batıcılıktan, batılılaşmaktan ve daha çok batılılaşmaktan başka bir şey değildi. O günün aydınlarına, az batılılaştığımız, yeterince batılılaşamadığımız için battığımız kanaati hâkimdi. Etkin kişiler, yetkililer bu görüşü taşıyorlardı. O yüzden, devrim niteliğinde değişim süreci yaşandı. Hanedan sisteminden Cumhuriyet yönetimine geçtik. Kılık kıyafetçe, yazıca, takvimce batılılaştık. Görünüm, bir medeniyet değişimi görünümüydü. Daha sonra, bu yönde bir adım daha atarak, çok partili düzene geçtik.

Biz, ille de Batı'yla bütünleşelim diye çırpınır-

ken, az kalsın, 70'li yıllarda, o zaman komünist rejimle yönetilen Rusya'nın kucağına düşecektik. Sol aydınlar, bir ihtilalle, rejim değişikliğini bir oldu bittiye getireceklerdi. On yıl süren bir terör ve anarşi dönemini yaşadık. Binlerce insanımız öldü. Şehirler tahribata uğradı. Ekonomik, sosyal ve siyasî sıkıntılar ve çalkantılar içinde bunaldık.

Şimdi ise, birden bire, âdeta gözümüzün içine girercesine ve burnumuza değercesine, çırçıplak, kocaman bir gerçeklikle karşılaştık: Avrupa'nın doğuşu, Avrupa Birliği gerçeği.

Sanki, bir buzdağı'(aysberg)yla karşılaşmıştık. Şimdi, ne yapıp da ona çarpmadan, onun içinde yavaşça erimeli ve onunla kaynaşmalıydık! Aydınlarımız, bürokratlarımız, devlet ve siyaset adamlarımız, basınımız, Avrupa Birliği'ne katılma telâş ve çabası içinde. Oysa, bu bir sürpriz değildi. 1966'da dergimiz Diriliş'de, daha sonra da kitaplarımda, gazete fıkralarında ve dergi makalelerinde, Avrupa Birliği'nin kurulma çabası olduğunu, bu birlik kurulmadan, onun gibi güçlü bir birliğin kuruluşuna önderlik etmemiz gerektiğini, yüzlerce kez yazmış, belirtmiş, gerekçelerini açıklamıştım.

Ne yazık ki, ülkemizde, henüz, fikre fikirle karşılık verme, fikirlerin sükûnet ve karşılıklı hoşgörü içinde tartışılması geleneği oluşturulamadı. Fikrini kaba güçle kabul ettirme veya tartışılmış da kabul edilmiş gibi gösterme, yani hiç de hür bir ortamda tartışılmadığı halde, hi-

leyle, bir emr-i vakiyle, milletçe benimsenmiş gibi uygulanması yolunda hemen harekete geçme davranışı, gürültüsü patırtısı, ortalığı toz dumana boğmakta.

Oysa, Avrupa, bizden, eşit bir üye gibi, kendisine katılmamızı istemiyor. Onun istediği, kayıtsız şartsız kendisine teslim olmamız ve ondan sonra da ülkemizi paramparça edip paylaşmaktır. Bunu, suret-i haktan görünerek elde etmek istiyor. Birinci Dünya Savaşı'nda silâhla elde edemediğini, şimdi tek kurşun atmadan, bizi aldatarak sağlamak istiyor.

İki yüz yıllık maceramızda olduğu gibi, devlet adamlarımızın, gözlerini gerçeklere yumarak, hülyalar içinde yüzmeleri, milletimizi çağın gerektirdiği ekonomik ve askerî güce kavuşturucu gece gündüz çalışma zahmetini omuzlamayı göze alacakları yerde, kolaya kaçıp, Avrupa Birliği'ne katılarak kurtulma ham hayaline kapılmaları, bizi, en kritik bir noktada, savunmasız, çaresiz ve umutsuz bırakmaktadır.

İşte, bu noktada, bize göre, geçmiş yıllarda olduğu gibi, yine bir kez daha devreye girmemiz, ömrümüzün ve sağlığımızın elverdiği ölçüde, arka arkaya çıkaracağımız kitaplarla, milletimizin önünü aydınlatmaya çalışmamız gerekiyor. Bu da, şu ana kadar, elli yılı geçmiş olan, sanat, düşünce ve hareket hayatımın belki de son dönemi oluyor.

İlk önce, üç cilt halinde çıkacak olan **Çıkış**

Yolu adlı kitabımız, problemi, enine boyuna ve derinliğine ele almamız için, bir başlangıç ve tutamak noktasını oluşturacaktır. Bu kitabın birinci cildi, **Ülkemizin Geleceği**, elinizde tuttuğunuz kitaptır ki, 1992 yılında verilmiş iki konferansın bir araya getirilmesinden meydana gelmiştir.

1990 yılına kadar, dünya görüşümü, çıkardığım dergi, gazete ve kitaplarımla anlatmaya çalışmıştım. O yıl, düşüncelerimizi topluma daha çok yaymak, doğrudan topluma ulaşmak ve mümkün olursa, aydınları yeni bir atılıma hazırlayarak, ülke yönetimine katmak için, **Diriliş Partisi**'ni kurmuştuk. Yedi yıl süren parti çalışmalarında, fikirlerimizi, proğramımızı, eleştiri ve ölçülerimizi, tanım ve tekliflerimizi, daha çok, konuşmalarla, topluma yansıtmıştım. Bu konuşmalar, o günün şartları içinde, önceden yazılma imkânını bulamamışlardı. Yazılmadan yapılmışlardı. Kaydedilişlerinin de, profesyonel bir teknolojik tesbitle olduğu söylenemez.

İkinci cilt, daha çok "diriliş" kavramı ve görüşü etrafında dönen düşüncelerimin ifade edildiği dört konferansı, üçüncü cilt ise, toplumumuzun yeniden doğuşunun bir bakıma ana çizgilerini toplayan dört meydan konuşmasını kapsayacaktır.

Bu konuşmalarım, çok zaruri ufak düzeltmeler dışında olduğu gibi alınmıştır. Ancak, bugün, gerekli görülen ekler, dip notlarında verilmiştir.

On yıl öncesinin düşünceleri, konuşma üslû-

bu ve havası içinde olarak düşünülmeli ve değerlendirilmelidir.

Bir çıkış yolu bulmak, kitabın adı gibi... Umarım, milletimiz, tarihinin bu en kritik anında, üstün sezgisi, sağduyusu ve eşsiz ruhunun aydınlığıyla, destanlarda olduğu gibi, kurtuluş ışığını yakalayacaktır.

Bizim işimiz ve ödevimiz de, ona, karınca kararınca, kendi çapımızda, bir ayna tutmak.

I

Sözlerime sizi selâmlamakla başlıyorum. Teşekkür ederim. Zahmet edip geldiniz. İnşaallah, hep birlikte, meselelerimizi umumi bir gözden geçirmeyi başarırız. Bizim il merkezimize de teşekkür ediyorum huzurunuzda. Beni buraya davet ettiler, bu konferans için zahmetten kaçınmadılar. Bu bakımdan, arkadaşlarıma, huzurunuzda teşekkür ediyorum.

Bursa, benim gözümde manevi başkentimizdir. Bunu, geçenlerde, yazın, seçimden önce, Bursa Fomara Meydanı'nda yaptığım konuşmada da belirtmiştim. Bu, inanınız, söz olsun diye söylenmiş değildir. Yani, sadece bir nezaket cümlesi değil. Gerçekten, Bursa, Osmanlı Devleti'nin tüm anlamını yapısında bulunduran ve bunu her türlü tahribe rağmen halâ taşıyan ve ruhunu da

mümkün olduğu ölçüde muhafaza eden bir yöremiz, memleketimiz ve şehrimizdir. Bu bakımdan, Bursa'yı manevi başşehir olarak selâmlıyorum. Ve burada yatan dedelerimizi de rahmetle anıyorum. Onların sayesinde, onların bize bıraktıkları ruh sayesinde, şimdi düşman istilâsından âzade, hür yaşıyoruz. Yine hürriyetimize ârız olan her türlü tehlikeyi, onlardan aldığımız ruhla, Allah'ın izniyle, tümüyle defedeceğiz. Bu bakımdan, Bursa'da yatan manevi büyüklerimizi, toplum büyüklerini de rahmetle anıyorum. Onları da selâmlıyorum.

Bana, burada bir konferans vermem teklif edildiği zaman, düşündüm, ne gibi bir konuyu konuşmalıyız? Sonunda, Ülkemizin Geleceği konulu olmasını uygun gördüm. Bunun sebebi: birçok teorik konular, konferans konusu, seminer konusu yapılmıştır. Bunu nice vakıflarda da dinlemişsinizdir, kitaplarda da okumuşsunuzdur. Ama şimdiye kadar, hani, ülkemizin geleceği için, derli toplu bir eser yazıldığı pek söylenemez. Bu konularda yazanlar, daha çok genel düşüncelerini sıralamakla yetinmişlerdir. Ama bu konuyu, dört başı mamur bir şekilde, araştırıp bize ileten biri yok gibi. Yani ülkemizin her cephesiyle, maddî cephesiyle, manevi cephesiyle, kültürüyle, sanatıyla, milletiyle, medeniyetiyle, geleceği ne durumdadır, ne olabilir? Bunu bize derli toplu bir şekilde açıklayan yok. O bakımdan, bu konuyu seçtim. Tabiidir ki, bir konuşma çerçevesinde, bir konferanstan çok, bir sohbet çerçeve-

sinde, ne kadar konuşulabilirse. Yani genel bir bakış atacağız. Kuşbakışı, âdeta, birlikte bu konuyu düşüneceğiz.

Allah'ın bize lütfettiği bir coğrafyada yaşıyoruz. Bu coğrafya, bizi, kutup buzullarında dondurmuyor. Bu sene kış bir hayli sert geçti ama bu sertlik herhalde bir kutup buzulu sertliği değil. Hatta bir bereket, bir yanıyla da bir bereketti... Tabiidir ki, felâkete uğrayan kardeşlerimize, yurttaşlarımıza, milletdaşlarımıza Allah'ın yardımını diliyoruz. Yine de, bu kış, bir buzul kışı değildi. Bir Afrika çölü de değil memleketimiz. Yani, ne sıcakların kavurduğu, yaktığı, sam yellerinin kuruttuğu bir ülkedir ülkemiz, ne de buzulların bizi eskimo hayatına mahkûm ettiği bir ülkedir. Ülkemiz, iklim bakımından gerçekten bize âdeta Allah'ın lütfettiği, her türlü mevsimi yaşayan, yazı, kışı, baharıyla güzel bir ülkedir. Ancak bu ülkeyi biz ona lâyık bir şekilde istikbale götürebiliyor muyuz, götürebilecek miyiz? Ona, lâyık olabilecek miyiz, olmuş muyuz? Bunu da her zaman bir tahdis-i nimet olarak düşünmemiz lâzımdır. Mutlaka, onun bir hesabı vardır. Bu sebeple, "size ne verdikse onun hesabını sorarız" deniyor. "Her şey sayıyladır" deniliyor. Hesapladır. Bu bakımdan, ülkemizin bu coğrafya ve iklim durumu, bize daha fiziğiyle bir borç yüklüyor, bir sorumluluk yüklüyor.

Sadece ova da değildir ülkemiz. Yani bizim bütün bu Anadolu yaylası. Bizimkinden çok da-

ha verimli ovaları olan ülkeler vardır. Sadece ova olmak, bir kazançtır. Fakat yanında bazı eksiklikler getirir. Meselâ, madenlerimiz ova olmayan bölümleri sebebiyle vardır yurdumuzun. Dağlarımız vardır. Denizimiz vardır, yaylalarımız vardır. Yani bazı bakımlardan, bir çok, çeşitli vasıfları toplaması bakımından, bizim için bir nimettir ülkemiz.

Bu coğrafî durumda, bu ülkede, bizim geleceğimiz ne durumdadır? Asıl bizi ilgilendiren konu budur. Çünkü; her insan doğuyor, yaşıyor. Bir takım sorumluluklar üstleniyor, çoluk çocuğunu yetiştiriyor. Fakat eğer o ülkenin geleceği tehlikedeyse, bütün bunların hepsi heba olabilir. Bütün emekler boşa gidebilir. Bu sebeple, herkesin, isterse toplum hayatına fazla aldırış etmeyen, daha çok, kişi hayatını yaşayan biri olsun, onun bile, kendi çocuklarının, ailesinin, konusunun komşusunun, arkadaşının geleceği tehlikedeyse, kendini alarm halinde hissetmesi lâzımdır. Bu sebeple, memleketimizin geleceğini düşünmeliyiz, bunun üzerinde durmalıyız ve her bakımdan bu konuyu incelemeliyiz.

Hani, ikide bir, gazetelerde görüyoruz: Nostradamus'un kehânetleri diyorlar. Nostradamus'un kehânetlerine göre, Türkiye'ye İran saldıracak deniyor. Veya Nostradamus'un kehânetlerine göre, İstanbul yanacak. Tabii, bu Avrupalıların bir oyunu. Şuuraltımıza bir takım tohumlar ekiyorlar. Yani yarın İran'ı bize saldırtsalar,

(iranlılar Trabzon'u işgal edecek diyorlar), böyle bir şey olsa, hah denecek, bakın Nostradamus da böyle bir kehânette bulunmuştu. Veya, Allah göstermesin, bir sabotaj sonucu İstanbul'da bir yangın çıkartsalar, diyecekler ki, işte Nostradamus'un kehânetleri tahakkuk ediyor! İşte bütün bunlar bizim geleceğimizle alâkalı konular. Demek ki, bir gazetenin bir köşesine sıkıştırılmış, âdeta fantezi gibi görünen bir haberin altında bile, bizim ülkemizin geleceği tehdit ediliyor. Veya sabote ediliyor. Bu durumda bizim ne yapmamız lâzımdır?

Gelecek hakkında kimse kehânette bulunamaz. Gaibi Allah bilir. Ancak bildirdiği kadar kulları da bilir. Peygamberlere verilen mucizeler gibi. Bazı, din yolunda derinleşmiş, kendini tamamen Hakka vermiş kişilere verilen ilhamlarla nisbeten bazı konular bilinebilir. Ama bizim üzerinde durmak istediğimiz nokta bu değil. Çünkü; bunlar arızî ve istisnaî hadiselerdir. Üstelik bunları bilen veya bir takım sezgileri olan kimseler de herşeyi söylemek zorunda veya vazifesinde de olmayabilir. Nostradamus'un kehanetleri diyerek başladık, onun iç yüzünü söyleyeyim. Anlatılan şey, aslında Muhiddin-i Arabi hazretlerinin, rümuzlarla, gelecek zaman için yazdıkları bir takım ibarelerden alınıp değiştirilmiş ve daha çok teferruat ilâve edilmiş öngörü denemeleridir. Yani, esasında bir nevi bir alıntı olayıdır.

Evet, bizim medeniyetimizden Batı çok şey al-

mıştır. Aklımıza hayalimize gelmeyen şeyleri almışlardır. Fakat onları değiştirmişler, kendi yapılarına uydurmuşlar, ve sonunda da, bunları, kendilerinin orijinal eserleri gibi görmüşlerdir. Muhiddin-i Arabi'nin, kütüphanelerde bulunabilecek , Anka-i Muğrib, Anka-i Meşrik gibi kitapları vardır. Bunlarda, çözümlenmesi zor, rümuzlu ibarelerle, ifadelerle, gelecek zaman için, bir takım öngörüler ileri sürülmüştür. Fakat, bunlar da, tabii, yine dediğim gibi, belki bazı kimselere tesiri olsun diye söylenmiş sözlerdir. Yani manevi bir maksatla söylenmiştir. Yoksa kehanet yapmış olmak için değil. Fakat, batılılar, bunları, iyice değiştirerek, kehanet adı altında bugün bir takım ülkelere dehşet salmak için kullanmaktadırlar. Yine batılıların en büyük eserleri olarak andıkları ve gerçekten büyük bir eser olan Homeros'un İlyada ve Odise destanlarında da vardır: Truva kralının kızı bir takım kehanetlerde bulunmuştur. Hatta gözleri de kördür. Öyle felâketleri haber vermiştir ki, sonunda, o felâketler Truva'nın başına gelmiştir. Kassandra adıyla Homeros onu da destanında bir tip olarak canlandırmıştır.

Bizim şimdi işimiz ne Nostradamus'un , ne de Kassandra'nın felâket saçan ifadeleri, kehânetleridir. Biz, burada tabiidir ki, Muhiddin-i Arabi'nin rümuzlarını da çözmek durumunda değiliz. Bu da bizim işimiz, ödevimiz değil.

Bizim metodumuz, bu tür değil, ilmî metoddur. İlmî metot, önce, halihazır nedir, içinde bu-

lunduğumuz durum nedir, bunu düşünmemizi, bunu iyi tesbit etmemizi, ondan sonra geçmişimize bakmamızı gerektirir. Ne gibi kuvvetlerimiz vardır, potansiyelimiz nedir, ne gibi yerlerden geçerek buraya geldik, neticeler nedir, istikbâlimiz için? Bugünkü şartlarda, durum nedir ve bundan sonra bizim önümüze çıkacak ne gibi fırsatlar olabilir? İşte bunları toparlayıcı bir çerçeve çizebilirsek, o zaman, geleceğimiz hakkında az çok bir fikir sahibi olmuş oluruz. Bu bakımdan, buna, tarihî-sosyolojik metot diyebiliriz. Yani tarih perspektifinden bakacağız, daha geniş olarak sosyoloji perspektifinden bakacağız. Halihazırı tesbit edebilirsek oradan acaba geleceğe nasıl çıkabiliriz? Nasıl hazırlanmalıyız? Neler yapmalıyız? Nelerden kaçınmalıyız? Tarihî - sosyolojik metodla bunların hepsi ortaya çıkabilir. Yoksa, bunun dışında, bir takım temenniler olabilir, ama, eksik kalır.

Nitekim, bizden önce, yakın geçmişte, Tanzimattan bu yana gelmiş düşünürlerimize bakıyoruz, bunlarda bir takım temenniler veya görüşler tesbit ediyoruz. Ancak, demin dediğim şekilde, bir metot izlenmemiştir. Bakıyoruz, genellikle, bir takım, "rüya" adı altında bir şeyler anlatıyorlar. Namık Kemal, "rüya" görüyor, bir eserinde rüyasından bahsediyor. Rüyasında "Hürriyet"i görüyor. Hürriyet, bir kız şeklinde görünüyor ve bize hürriyete kavuşacağız diye müjde veriyor. Namık Kemal'in "hürriyet" dediği oluşun muhtevasına baktığımız zaman, O'nun Batı'da hayran

olduğu kişi haklarının burada olmamasından şikâyet ettiğini düşünürsek neler istediği anlaşılır. Demek ki, O, "hürriyet" deyince bunlara kavuşmayı düşünmüş, istemiş ve bunu da rüyasında görmüş. Ya da sanat eseri olarak rüyasında görmüş gibi anlatmış. Şimdi, bugün, bakıyoruz, en azından, dış şekliyle, Namık Kemal'in rüyası tahakkuk etmiş. Ama, biz, bu rüyanın tahakkukundan bir saadete ermiş miyiz, veya huzur içinde miyiz? Veya geleceğimizi emniyet altında görüyor muyuz? İşte bu soru, zihinleri her zaman kurcalayabilir. Çünkü: Avrupa'da kişi hakları denilen özgürlüklerin tümüne kavuşmamış olsak bile, O'nun düşündüğü meşrutî idare gerçekleşmiş, hatta, ondan da öteye gidilmiş, Cumhuriyet kurulmuş. Hatta ondan da ileriye varılmış, çok partili rejime geçilmiş. Gerçekleşmeler, Namık Kemal'in rüyasının da ötesine geçmiş.

Ama, yine biz hepimiz hissediyoruz ki, bu, bize fazla bir şey getirmemiş. Çünkü: gelen, şeklîydi, köksüzdü, cevhersizdi, muâllaktaydı. Yani bir özü, kökü yok, temeli yok; o sebeple, bu rüya, bizim geleceğimiz için bir temenniden, belki hüsnüniyetli, fakat neticesi iyi olmayan, menfi bir temenniden öteye geçmiyor.

Bakıyoruz, Namık Kemal'den sonra gelen bir düşünürümüz, Ziya Gökalp da, bir hülyasından bahsediyor. Ziya Gökalp da, yine kızına yazdığı mektupta -kızının ismi Hürriyet'tir, aynı ideal var onda da. Namık Kemal'den, Tanzimat'tan bu

yana hürriyet isteği var. Fakat bu "hürriyet", demin dediğim çerçeveye oturtulmadığı için, yani geçmiş ve gelecek, halihazır, günümüz dengesine oturtulmadığı için, muâllakta kalan bir temenniden ve boş, içi boş bir terimden, bir kavramdan başka bir şey olmuyor-, evet, Gökalp da, kızına yazdığı mektupta, yakında insanlıkta, bir devrim olacağını, hürriyet güneşinin doğacağını, ruh semasında hürriyet güneşinin parlayacağını söylüyor. Bizce, bunun da, Namık Kemal'in rüyasından, yani Ziya Gökalp'in ütopyasının da, Namık Kemal'in rüyasından pek fazla ileri bir tarafı yok. Halbuki, bir hayli sonra gelmiş bir mütefekkirdir. Tabii, bazı, güçlü yanları vardır. Fakat, burada, bilmiyorum, konferansımızın içinde belki de geçecektir, düşünceleri, sistemi, temelleri bakımından sağlam olmadığı için, neticede, bize, düşüncelerini sistemleştirme sanatı ve seçkin üslûbu, fazla bir kazanç getirmiyor.

Daha sonra, Yahya Kemâl, rüyasından bahsediyor. Önce rüyalardan gidelim ki, ilmî bir temele oturtabilelim düşüncelerimizi. Çünkü: çerçevesini çizmemiz lâzım. Yani ilmî metodun çerçevesini. Rüya ilmî metodun dışında bir fikir manzumesidir. Ama yine de bir fikir çerçevesidir. Bir hâle gibi. Hani ayın hâlesi vardır. Düşünürlerimiz de birtakım kendilerine mahsus fikirlerini, rüya adı altında, bir sanat eseri içinde sunuyorlar. Böylece, rüya, bir hâle, bir fikir çerçevesi gibi kullanılıyor. Bu da edebiyatımızda "rüya" diye bir tarz doğurmuştur. Bu tarzda, tabii sanatçıla-

rın sezgileri esas kaynaktır. Düşünürlerin sezgileri, rüya şeklinde oluşturulan sanat eserlerine sızar. İsabetli olur, isabetsiz olur. Ve nitekim onların rüyaları tahakkuk etmiştir, fakat bu tahakkuk eden rüyalar bize fazla bir şey getirmiyor.

Yahya Kemal de, rüyasında, İstanbul'un Babıâli caddesini baştanbaşa muhteşem binalar, modern yapılar, yüksek yapılar, iktisadî teşekküllerle donanmış görüyor. Yahya Kemal, aslında, Osmanlı medeniyetine inanmış bir insan. O öbür tarafını söylemiyor. Yani fikrini söylemiyor, rüyasını söylüyor. Rüyası, Batı'ya fazla açık bir rüya. Bizde eksik olarak, Batı'da olan teknik ve iktisadî gelişmeyi gördüğü için, onu eklemiş: bunu eklemekle bizim rüyamızın tamamlandığını sanıyor. Ve onun için, rüyasında modern bir İstanbul görüyor. O da tahakkuk etmiştir az çok. Yüksek binalar, bankalar, iktisadî şirket binaları hepsi yükselmiş; holding binaları, beş yıldızlı oteller, bir anlamda tahakkuk etmiştir. Ama, herhalde, Yahya Kemal bunu görseydi, bu rüyasının tahakkukundan dolayı büyük bir ıstırap içinde kalırdı. Hepimizden daha çok ıstırap çekerdi. Çünkü: onun için İstanbul her şeydi. Yani dünyası, hatta nerdeyse ukbası bile İstanbul'dur Yahya Kemal'in. İşte bu yüzden, onun da, dış bakımdan tahakkuk eden rüyası, ne bize, hatta ne de Yahya Kemal'e hayrı olan bir rüyaydı. Öbürlerini gördük. Hepsi, demin dediğim gibi, şekil istekleridir. Fakat, özü itibariyle, diyelim ki, binalar yapılmış, fakat bizzat İstanbul'un anlamını yoketmiş.

İstanbul'un ruhunu yoketmiş, İstanbul'un tabiatını yoketmiş ve İstanbul'u yoketmiş. O sebeple, o eksik olan şey, âdeta, keşke eksik kalsaydı da hiç olmasaydı diyor insan.

Daha başka düşünürlerimize bakıyoruz. Her biri, memleketimizin durumuna bakarak, tam bir düşünce sistemi içinde olmasa bile, bir takım fikirler ileri sürmüş, bir takım temennilerde bulunmuştur. Meselâ: Peyami Safa, yine yakında yaşamış bir düşünürümüz, yazarımız, sanatçımız. Onun da, Türk İnkılâbına Bakışlar isimli bir eseri vardır. O eserde, kendine göre, 1923 de bizde gerçekleştirilmiş bulunan inkılâba bir temel arıyor. Fakat bu vermek istediği temel, aslında temel olmuyor; daha çok temenni olarak kalıyor. Yani, o inkilâpta bulunmayan özellikler, varmış gibi veya yoksa olmasını temenni eder gibi bir kalem kullanmış. Ona göre, bizde eksik olan, Batı'nın matematik düşüncesidir. Yani, matematik düşünce, geometrik düşünce bizde bu eksiktir diyor. Biz teknolojiyi alıyoruz, fakat, matematikleşmeyi (riyazîleşmek diyor o) almıyoruz, o yüzden eksik kalıyoruz diyor. Bu inkilâp, bundan sonra onu alırsa, gerçek bir inkilâp olur diyor. Yani aslında Batı'yı ideal bir ülke gibi görüyor. Onu uzun süre yine öyle ideal olarak kalacak bir ülke gibi görüyor. Ve o yüzden bize orada olup da bizde olmadığını sandığı eksikliği tavsiye ediyor.

Sonra, şark-garp (doğu-batı) karşılaştırması yapıyor. Bir takım batı düşünürlerinden ve bizim

düşünürlerimizden alıntılar yapıyor ve doğuyu, batıyı anlatıyor, neticede bizim, doğulu da olsak, batılı olmak zorunda olduğumuz kararına varıyor ve bunun için de, önce, iki şey lâzım bize diyor. Bir: geometri lâzım bize, matematikleşme lâzım diyor. Diğeri de siteleşme diyor. Bu, Grek ve Roma'dan gelen bir özellik, batıyı batı yapan bunlardır, bizde bunlar eksik diyor. Bir diğer arzusu da, ahşabın gidip betonun gelmesi. Aradan otuz kırk sene geçmiyor. Bugün bakıyoruz ki, korkunç bir eleştiri var betonlaşmaya karşı, memleketimizde de, bizzat Avrupa'da da. O ahşap dünyasını, bizim dünyamızı ise, biz bugün özlemle anıyoruz. Demek ki, iyi niyetle böyle bir görüş belirtmiş Peyami Safa. Fakat bu görüş bugün, iflas etmiş bulunuyor.

Riyazîleşme, yani matematikleşme tezine gelince, bunu da yine çok mübalâğalı bir şekilde anlatmış. Aslında matematik zihniyet, müsbet yanıyla, bütün insanlığın malıdır. Peyami Safa, cebiri bulmuşuz, diyor, fakat geometriyi bulamamışız. Bu, biraz mübalâğalı bir iddia. Elbet, üzerinde düşünülebilir tabii. Bazı eksikliklerimiz olmuş olabilir. Bu düşünürlerin fikirlerini inceden inceye incelemekte yarar vardır. Ancak, işte Japonya misali ortadadır. Japonya, bilimden hareket etmiştir. Fakat yine de teknolojiyi ön planda tutmuştur. Tabiidir ki, bilim esastır. Bilimsiz teknoloji olmaz. Fakat teknolojiden bilime gitmenin de yolu olabiliyor. Tabii, benim de şahsen tercih edeceğim yol, bilimden teknolojiye git-

mektir. Burada da bir noktaya parmak basmış Peyami Safa. Ancak, siteleşme denilen düşüncede de, matematikleşme denilen iddiada da mübalâğa vardır; şu şekilde: bizim hiç bir site kurmadığımız iddiasındadır Peyami Safa. Yani bizim sitelerimizi şehir saymamakta, site saymamakta ve bizim bu sitelerimizin nasıl bir matematik içerdiğini, içlerinde nasıl bir matematik barındırdığını görememektedir.

Mesela, Bursa'yı alalım. Tabii, bu son yıllar, o da, İstanbul gibi ve bir çok şehrimiz gibi büyük tahribata uğradı; ama, Bursa, sadece bir şehir değildi. Baştan aşağı bir şiir gibiydi; ama sadece bir şiir de değildi; aynı zamanda o şiirin altında peçelenmiş bir matematik vardı. O, sadece mistik bir ruhun ifadesi de değildi. Bir mimarî vardı. Bu mimarînin gerisinde, belki Batı mimarisi gibi dört köşeli olmamakla birlikte, ahenkler, armoniler ifade eden, hani ayın hilâl şeklinde görüldüğü zamanki şekli gibi bir mimarî, o mimarînin gerisinde de âdeta, gizli, özde erimiş bir matematik vardı. Şiir ve matematik, yani şiir ve geometri, bizim ruhumuzda birbiriyle kaynaşmıştır. Bunlar birbiriyle o kadar kaynaşmıştır ki, Peyami Safa, ikisini birbirinden ayıramadığı için, belki bir bütünün şiir yanını görüyor, ama geometri yanını, matematik yanını göremiyor. Zaten, yüce bir şiir, matematikten ve yüce bir matematik de şiirden uzak olamaz. Nasıl ki, eski Yunan'da, filozofların, sayıya, bütün hayatın anlamını, varlığın anlamını yüklemeleri, insanı şaşırtmaz. Varlığı sayıya irca

eden Pythagoras, artık sayıdan o kadar şey çıkarmaya başlamıştı ki, o kadar ileri gidiyordu ki, nihayet, ondan, bir tarikat, bir disiplin, bir tür din çıkartmaya kalkmış. Yani Cebir'den bir din çıkartmaya girişmiş. Hani bizde de Hurufîler, sayılarda bir takım yüce anlamlar, vahdet-i vücut irtibatları aramışlardır, işte onun gibi.

Demek ki, belli bir seviyeye varınca, zihin, ister matematikte o seviyeye varsın, ister şiirde varsın, orada bir daire kapanıyor. İnsanoğlu, insan dehası veya insan ruhu sıradan bir derecenin üstüne çıktığı zaman, orada bir daire kapanıyor. O dairede, şiirle geometrinin, ruhla maddenin veya biçimle özün birleştiğini, kaynaştığını görüyoruz. İşte, diyelim ki, Bursa, bizim sitemizdi, İstanbul bizim sitemizdi. Bizim küçücük bir kasabamız dahi bir site karakterini haizdi. Ancak, bu site, bir roma sitesi, bir grek sitesi veya bir batı sitesi değildi. Bu, islâmın sitesiydi. Ancak, bizim, Tanzimat'tan bu yana aydınlarımız, mutlaka, batı gözüyle baktıkları için, siteyi o biçimde arıyorlar. Yani yunan ve roma sitesi biçiminde arıyorlar. Onu göremeyince bizde site yok diyorlar. Sitesiz de medeniyet olmaz diyorlar. Tamam, sitesiz medeniyet olmaz veya medeniyetsiz site olmaz. Ama bizde site yok, bizde medeniyet yok, bizde matematik yok, bizde geometri yok demek, çok yanlış bir hüküm, bir değer hükmüdür. Bu hükümler, peşin hüküm dedikleri kategoriye girer. İşte Peyami Safa da bundan nasibini almış ve bize yol gösterecek büyük sistemi işaret edememiştir.

Niyeti ne kadar iyi olursa olsun, tamamen hareketten doğan bir devrimi, bir fikir planına kavuşturmak için ne kadar ceht sarfetmiş olursa olsun, neticede, bir temel tutturamamış, ortaya bize yol gösterici bir eser koyamamıştır.

Bazı düşünceleri dikkat çekicidir; okunmaya değer. Daha sonraları düşüncelerini yumuşattığını görüyoruz. Yani son zamanlarında. Zaten insanoğlu, gençken daha başkaldırıcı, otoritelere başkaldırıcı, isyancı olur, yaşlandıkça ise daha uzlaşıcı... O da, bizim kendi dünyamıza ve değerlerimize bir çok düşünür gibi, meselâ, Ziya Gökalp gibi ve diğerleri gibi, gençlikte önce baş kaldırmış, fakat, sonradan yavaş yavaş onlara yaklaşmıştır. Ancak, asıl sistemi bulamadığı için, bize, bugün izleyeceğimiz bir rota çizememiştir.

Daha bir çok düşünür, bir çok görüşler, ileri sürmüşlerdir. Bu görüşlerin, Meşrutiyet'ten itibaren bir takım akımlar halinde toplandığını görüyoruz. Bu akımlardan biri, batıcılık, birisi türkçülük, milliyetçilik, bir diğeri de islâmcılık adıyla anılmaktadır. Bu görüşlerin her birininin kalemleri vardır. Bu kalemler, birtakım dikkate değer düşünceler ileri sürmüşlerse de, ülke, bugün, onların dışında bir rota arayan bir platformda sanki. Yani, toplum olarak, şuuraltından olsun veya şuurlu olarak olsun, sürekli bir arayış içindeyiz. Ve bu arayış bize, çok partili dönemde, kırk senedir, büyük bir zaman kaybettirmiştir. Kitlelere intikal etmiş çözüm olmadığı için, düşünürler gerçek çö-

zümü bulup gösteremedikleri için, artık âdeta iş ayağa düşmüş, sokak kavgalarına bürünmüştür. Bambaşka şekiller almıştır. Yani anarşi, terör, bölünme, bu memleketin kaderiyle oynayan her türlü facia, tehlike, aslında, bu ortamda, yani, ne yazık ki, fikirsizlik ortamında, sisteme yol gösteren rehber bir görüşün olmayışı sebebiyle, yerden ot biter gibi bitmiş ve âdeta her tarafı kaplamıştır. Bundan sonra da, eğer önümüze ışık tutan bir düşünce ve bir proğrama kavuşmazsak, böyle bir yol, bir rota çizmezsek kendimize, bu devam eder ve daha da büyük felâketler doğurabilir.

Bunun esas sebebi, tarihî-sosyolojik perspektiften bakmamaktır. Ben bunu otuz yıldır yazıp söylüyorum. Hatta İslâmın Dirilişi başlıklı bir yazı serisi yayınlamıştım dergimde. Başyazılar olarak. Bir yıl sürdü, sonra kitap halinde çıktı. O zaman, onu topladılar. Mahkemeye gittik; yedi yıl da davâsı sürdü. Orada da, müdafaamda söylemiştim. Apaçık bir gerçek. Ben, memleketin durumunu, islâm âleminin durumunu, tarihî-sosyolojik perspektiften, yani medeniyet açısından, medeniyet perspektifinden görüyorum. Bu açıdan bakmamız lâzım. Bu açıdan bakmazsak eksik kalır.

Evet, birçok düşünceler ileri sürülebilir. Biri, memlekette inanç zayıflığı vardır der. Bu tabii, çok büyük bir eksikliktir; o kişi, inanç zayıflığına parmak basar, der ki, önce inancımızı kuvvetlendirelim. Bu, çok doğrudur, ama yeterli değildir.

Ama tek eksiklik bu mudur? Hatta, değil inanç zayıflığı, inanca tamamen zıt olan, hakikate zıt olan bir çok ülke gelip memleketlerimizi istilâ ediyor. O halde, sadece eksik olan o değil. Tabii, çok önemli bir eksiklik, inanç eksikliği veya inanç zayıflığı ama, sadece bu değil eksiklik.

Bir başkası, ekonomiye günün modası ekonomiye parmak basıyor. Ekonomide olan bozukluktan bahsediyor. Bu da doğrudur. Bir bozukluk, eksiklik vardır. Ancak, tek eksiklik bu değildir. Zaten bu bir neticedir, sebep değildir. Hani, şimdi, söylemek belki pek fazla bir buluş, yenilik sayılmaz. Yine de biz, otuz senedir, kırk senedir söylüyoruz: Marks'ın teorisinin tersi doğrudur. Yani fikir ve ruh, temel, alt yapı; ekonomi, siyaset üst yapıdır. Yani biz maneviyatı alt yapı olarak görüyoruz. Halbuki, Marx ve onun yolundaki materyalistler, tarihî materyalizme inananlar, bunun tersini söylüyorlar: alt yapı, maddî yapıdır, ekonomik yapıdır, üst yapı fikirdir, ruhtur, sanattır diyorlar. Biz bunun tam tersine inanmışız. Ve nitekim bu böyledir. Eğer alt yapı, yani manevi yapı, ruh yapısı, kültürel yapı, bir ülkenin, bir milletin öz ruhunun yapısı bozuksa, onun artık ekonomisinin düzgün olması beklenemez.

Demek ki, bazı açılardan, bu neviden, tenkit ve tesbitler olmuştur ve tabii her biri teker teker doğru olabilir ve doğrudur. Ancak sadre şifa değildir, eski deyişle söylüyorum, sadre şifa değildir. Çünkü: tarihî-sosyolojik perspektif-

ten, yani medeniyet perspektifinden bakmıyorlar. Bu sebeple, eksik kalıyor, yarım kalıyor. O zaman da, netice olarak, mübalağayla, aşırılıkla, bir tarafa ağırlık veriliyor, denge bozuluyor. Hakikat ortaya çıkamıyor.

Meselâ, Mehmed Âkif'te de görüyoruz. Tabii, demin birçok fikir adamımızın görüşlerini söyledim. Bizim değerli şairimiz ve fikir adamımız, aynı zamanda dâva adamımız Mehmed Âkif de, şiirlerinde, memleketimizin durumunu tasvir etmiş, ahlâk düşüklüğünü, ekonomik bozukluğu, din zayıflığını, v.b. en mükemmel şekilde söylemiş, tenkit etmiş, devri savaşların felâketi içinde kaldığımız bir döneme isabet ettiği için yakınmış, destan denecek kadar, ağıt denecek kadar yüksek eserler bırakmış, bizi âdeta bir çok defa canevimizden vurmuş, o derece bize tesir etmiş, bazan da bizi güçlendirmiş, bize inanç vermiş, kuvvet vermiş bir büyüğümüzdür. Ancak, işte, Mehmed Âkif'in de, yine, bir çok konularda belirttiği eksikliğin, tamamlanması için, dediğimiz gibi, önce bir ülkenin genel bir gözlemi, daha sonra geçmişle bağlantısı, ülkenin şimdiki güç ve imkânları, daha sonra da gelecek hakkında tahminler olmalıdır. Yani, Mehmed Âkif'in de dahil olduğu, esası olumlu akım bile tarihî - sosyolojik bir metottan mahrumdur. Zaten Âkif'te ağırlık şiirdedir. Alanı şiirdir. Görevini hakkıyla yapmış, ancak demin dediğim gibi, asıl parmak basılacak nokta olan medeniyet açısından bak-

ma hâdisesi, yine ileride bunu takdir edecek düşünürlere kalmıştır.

Esas konu nedir diye baktığımız zaman, medeniyet nedir? sorusu karşımıza çıkıyor. Bütün bu konuşmalarımızdan sonunda vardığımız nokta, medeniyet nedir? Dönüp dolaşıp medeniyete bağlanıyor, medeniyette düğümleniyor çözüm. Medeniyet, kapsamlı bir kavram, alanı çok geniş bir olgu olduğundan ona bağlıyoruz her soruyu ve her cevabı. Yani tümünü, bir ülkenin, bir toplumun tüm fakültelerinin (yani melekelerinin, eski tâbirle), yeteneklerinin karşılığı olan varoluşların tümünü kapsıyor medeniyet.

Diyelim ki, insanların üç ideali vardır. Birincisi, doğruluk ideali. Bilim, bununla meşgul olur; hakikatı arar. İkincisi, iyilik ideali. Ahlâk bununla meşgul olur. Üçüncüsü, güzellik ideali. Sanat bununla meşgul olur. İşte bütün bu ideallerimizi gerçekleştirdiğimiz zaman, bir toplum olarak, ortaya, gerek gözle görülür, gerek gözle görülmez eserler koyduğumuz zaman, ona bakan biri, ilim gözüyle bakan biri, gerçek bir gözle bakan biri, bizim medeniyet dediğimizi görür, işte bu toplum medenî bir toplumdur veya değildir der. Demek ki, gerek bir insanın, gerek insanlardan meydana gelen toplumun tüm yönelişleri, her tarafa doğru yönelişi, yani ruhunun, aklının, duygularının ve hareketlerinin, iradesinin yöneldiği bütün yönler, medeniyetin kapsamına giriyor. İşte, bunun için, biz, onun üzerinde durmak zorundayız. Yani, bir toplum, bir medeniyet meydana getirebil-

mişse, artık o, kendisini bir nevi ebedileştirmiş demektir. Tarih boyunca, zaten ne kazanıyorsa bir toplum, eğer onu, bir medeniyet eseri olarak ortaya koymamışsa, medeniyet açısından zikre değer bir eser ortaya koyamazsa tarihe giremez. Tarih, onu görmez ve unutulur gider.

Geçmişe baktığımız zaman, tabiidir ki, bir çok medeniyetler görüyoruz ve insanoğlunun bilinebilen en eski devirlerinden bugününe kadar büyük dönemler halinde medeniyet merhaleleri yaşadığını görüyoruz. Meselâ, daha yakın tarihlerdekini söylüyorum: Mezopotamya medeniyeti, Mısır medeniyeti, Yunan medeniyeti, Roma medeniyeti, İslâm medeniyeti ve varyasyonları olan, diyelim, bir Osmanlı medeniyeti, bir Maveraünnehir medeniyeti; ve sonra yine, batının devamı olan, batıdaki Roma ve Yunan'ın devamı olan Batı medeniyeti, Çin medeniyeti. Doğu medeniyetlerinden Çin ve Hint medeniyeti gibi medeniyetler görüyoruz. Bunlarda, insanoğlunun düşünülebilecek her hareketi, her düşüncesi, her duygusu bir karşılık bulmuştur. Bundan dolayıdır ki, çok zengin bir tablodur medeniyet tablosu. Âdeta, aklımızın alabildiği kadar, hayalimizin ulaşabildiği kadar uçsuz bucaksız bir sergi gibidir medeniyet sergisi.

Onun için, bir toplumun, bir ülkenin veya bir milletin hayatına baktığımız zaman, onu, mutlaka, medeniyet perspektifinden görmeliyiz, sorgulamalıyız, değerlendirmeliyiz. Yoksa eksik kalır.

Sadece, duygu açısından baksak, sanat açısından baksak veya sadece ekonomi, maddî durum açısından baksak, sadece kuvvet açısından baksak, sadece coğrafya açısından baksak, eksik olur. Düşünürlerin, daha çok, toplum hayatının sadece bir tarafının üzerinde durmaları, dediğimiz gibi, bize eksik bir tablo sunuyor. Ancak, hepsinden yararlanıp büyük tabloyu tamamlamak mümkündür.

Bu sebeple, önce, herşeyden önce, bir toplumda, bir aydın hareketi olmalıdır. Bir toplumun aydınları, her zaman uyanık bulunmalı ve geçmiş hakkında, halihazır hakkında ve gelecek hakkında ortaya konmuş düşünceleri dikkatle izlemeli ve bunları değerlendirmeli, derlemeli toplamalı ve sonunda bunlardan net, çok kesin olmasa da mutlaka kararlı bir hedef, bir rota çıkarmalıdır. Kimi zaman olur ki, bir toplum, bir döneme, bir dönemece giriyor. Bu, tarihin içinde biriken sebeplerle olur. Durulur durulur birden bir patlama olur. O zaman, eğer o toplum hazır değilse, bir sele kapılmış yaprak gibi sürüklenip gider. Sonu, tabii, çok defa da felâket olur. Ama bunu önceden az çok kestirmiş ve gereken tedbirlerini almış bir toplumsa, onun için korku yoktur. Bünyesi sağlam toplumlar, bu durumlarda, birden fevkalâde bir atılım yapar, gelecek için tedbirler alır ve felâketten kendini korur. Hatta bazen de fırsatlar çıkar, o fırsatları da değerlendirmiş olur.

Yani toplumların da âdeta insanlar gibi talihleri veya bahtsızlıkları vardır. Talih, gelecekte fe-

lâketlere de açık olabilir, bir takım fırsatlara da açık olabilir, nimetlere de açık olabilir. Şu andaki durumumuzu, geçmişimizi, geleceğimizi iyi değerlendirdiğimiz takdirde, felâketlerden korunma ve nimetlerden ve fırsatlardan istifade etme imkânına ereriz. Yoksa, fırsatlar kaçar ve aksine felâketler çatar gelir. Bizim kendi toplumumuzdan düşünsek, bunun bir çok misallerini yaşamışızdır. Meselâ, Tanzimat'la ansızın bir döneme girdik. Bu dönem şudur: Batı'da çok büyük bir sanayi inkılâbı olmuştur. Teknolojide büyük bir gelişme, silâh teknolojisinde de büyük bir gelişme görülmüştür. Hukuk gibi, toplum düzeni gibi, askerlik düzeni gibi, bazı kültürel ve sosyal konularda da gelişmeler olmuştur. Bunlara dayanarak, Batı, bizi savaşlarda yenilgilere uğratmaktadır. Bunun üzerine, bizim de, buna karşı tedbirler almamız ihtiyacı doğmuştur.

Böyle, acil ihtiyaç doğduğu zamanlar, eğer, biz, o anda, muhasebemizi iyi yapıp, geçmişimiz nedir, şu andaki durumumuz nedir, onun için, alacağımız tedbirler nedir, ne olmalıdır, diye düşünebilseydik, daha sağlıklı kararlar verebilseydik, daha sonraki felâketler, başımıza gelmez, devletimizin parçalanması, Osmanlı Devleti'nin çökmesi mümkün olmazdı. Hatta, daha sonra, önümüze çıkan fırsat, II. Cihan Savaşında Avrupa devletleri birbirine girerken, önümüze çıkan fırsatlar tepilmiş olmazdı. Eğer I. Dünya Savaşını, parçalanmadan, atlatabilseydi devletimiz, II. Dünya Savaşı'na kadar hazırlanmış olsaydık, II.

Dünya Savaşı'ndan sonra, bir dünya devleti, süper devlet olacaktık. Ancak teşhislerimizi iyi yapamadık. Çok yanlış veya çok eksik bir değerlendirmeyle, çok riskli bir yol izledik ve neticede devlet parçalandı. Kalan son yurt parçasını da bugün parçalamak istiyorlar.

Evet, şu anda da, yine bir dönüm noktasındayız. Daima tarih böyledir: iki yolu birden gösterir; bir yandan nimetleri gösterir, güzel bir yolu gösterir, kurtuluş yolunu gösterir; bir yönden de felâket yolunu. Artık bunu seçmek insanoğluna kalmıştır. İnsanoğlu, bir nisbet dairesinde hürdür seçiminde. Hayvanlar zaruretlerin esiridirler. Meleklerse seçimin dışında ve çok yukarısındadır. Ama insanoğlunun karşısında daima iki yol belirir; durup seçmesi lâzımdır, ya felâket yolunu seçer, ya doğru yolu seçer, saadet yolunu seçer. Bunda da kararlı olmalı. İnsanın konu hakında fikri olmalı ki, kararlı olarak bir yol seçsin. Bunun için, çok net fikri olması lâzımdır. Tanzimat'taki düşünürler veya devlet adamlarımız, maalesef, bu zihin berraklığına sahip olmadıkları için, gereken muhakemeyi yapamamışlar; bir medeniyet perspektifinden bakmadıkları, tarihî-sosyolojik tahlili yapamadıkları için, bize, bir takım âdeta hislerle ifade edilebilecek hareketler, sözde hamleler tavsiye etmişler veya o hareketlere bizzat girişmişlerdir. Halbuki, bunların bir hamle olmadığı, Batı'nın atılımları karşısında hiç bir şey ifade etmedikleri, savaşlarda görülmüş, perişan olmuşuz, darmadağın olmuşuz ve

bugün bu duruma gelmişiz.

Yine, bugün, çok büyük bir değişimin içine girmiştir dünya. Zaten bu değişim dönemlerine girildiği zaman hemen farkına varılmaz. Hatta isim verilemez ona; isimler hep sonradan verilir. Rönesans denmiştir Batı'daki büyük değişime. Çok sonraları denmiştir. Yani Yeniden Doğuş adı verilmiştir. Aslında onu yapanlar, o şekilde bir şuura sahip değildirler. Sezgileri vardır. Resim çiziliyor, sanat eseri yapılıyor. Rafael, Leonardo da Vinci. Biri gidiyor kiliseyi süslüyor, öbürü, diyelim, portre yapıyor. Bir başkası şiir yazıyor: Dante. Fakat, artık o şiir, eski şiir değildir, o resim eski resim değildir. Demek ki, bir değişme var. Fakat bu değişme zaman içinde hissedilir. İşte, aynı şekilde, sanayi inkılâbı da yine zaman içinde anlaşılmıştır, ki bu bir nevi devrimdir, yani ekonomik açıdan ve teknolojik açıdan bu bir devrimdir ve bunun neticeleri çok daha kapsamlı ve geniş olacaktır.

Dedik ki, yeni bir döneme giriyor dünya. Girdi. Fakat bunun, tabii, bugün ismini vermek kolay değil. Bir döneme girildikten sonra, atacağımız adımlar yanlış olursa, yıkılış yolunu seçmiş oluruz. Eğer isabet etmiş olursak, kurtuluş yolunu seçmiş oluruz. Rusya'da marksizm çöktü, bir misal olarak söylüyorum. Rusya çöktü diye bir anlam çıkarmayalım bundan. Rusya, yerinde duruyor. Ancak, Rusya'nın sistemi çöktü. Yani I. Cihan Harbi'nden sonra seçilen siyasî ve ekonomik sistem, devlet sistemi çöktü. Ama, hemen yeni

bir sistem arayışına geçti ülke. Rusya, yerinde duruyor. Devlet olarak yerinde duruyor. Tutsağı olanları, çöken ideolojiye dayanarak boyunduruğu altında tutmuştu. Ama şimdi bunun mümkün olmadığını anladı ve zaten kendisinin de, artık bu rejimle, bu materyalist görüşle yaşayamayacağının farkına vardı. Ve yetiştirdiği aydın kadrosu, o ideolojiyi çizip attı. Her türlü riski göze aldı.

Esaretten kurtulmuş durumda olan islâm ülkeleri ki, bunun çoğu türktür, bir arayış içindedirler. Ama, biz, tam kurtulduk diye düşünüyorlarsa, bu biraz fazla hayalperestlik olur. Çünkü: eğer Rusya, yeni bir yol bulursa, yeni bir çıkış yolu bulursa, o arada da, bizim bu kardeş ülkelerimiz, gerekli çıkış yolunu bulamazlarsa, tekrar onları boyunduruğu altına alır. Bunda da Batı daima ona yardımcı olur. Çünkü: Rusya'yı, Batı medeniyeti, bizim başımıza, yani hıristiyanlık dünyası, İslâm medeniyetinin başına demoklesin kılıcı gibi asmıştır. Ta ki müslümanlar kımıldamasın, tepesinde daima Rus'un kılıcı bulunsun. Eğer Rusya yeni bir çıkış yolu bulursa, yine Batı ona bu yardımı yapacak ve bizimkiler de bir çıkış yolu bulamazlarsa, yine onun esaretine düşeceklerdir. Hatta biz de düşeceğiz. Evet, ben Kassandra değilim. O'nun gibi, o Truva baykuşu gibi felâket tellâllığı yapmıyorum, ama uyarıyorum. Evet, eğer bu ülkeler, türkî cumhuriyetler, kurtuluş yolunu bulamazlarsa, veya biz onlara o yolu göstermezsek, şunu söyleyeyim ki, onlar, tekrar esarete düşerler. Ve biz de onlarla beraber, şu veya bu şekilde esir

olabiliriz. Çünkü: onlarla zaten ilişkiye girmek zorundayız. O ilişki içinde de esir olabiliriz.

Bugün, Karadeniz Ekonomik İşbirliği(*) kuruluyor. Biraz somuta gidiyorum ki, tehlike iyice gözler önünde canlansın. Karadeniz Ekonomik İşbirliği, eğer kuvvetli olursa bir mahzuru yoktur. Ama eğer zayıf olursa, Rusya tekrar bu ülkeleri ve bu arada bizi -çünkü, biz de ona girmek istiyoruz-, rahatlıkla boyunduruğu altına alır. Onun için, yine bu büyük değişme döneminde bizim çok büyük bir muhasebe yapmamız lâzım. Ne idik, nereden geldik, nereye gidiyoruz? Geçmişimiz nedir? Geleceğimiz ne olacaktır? Geleceğimizdeki felâketleri nasıl önleyebiliriz? Ve geleceğimizde eğer fırsatlar varsa, önümüze yeni fırsatlar çıkmışsa, ki çıkmıştır, bunları nasıl değerlendireceğiz? İşte yeniden bütünüyle bu hesabı yapmanın günü geldi. Bu irdelemeyi siyasî platformda partilerin yapması gerekir ama, tabii, ülkemizdeki partilerden bunu beklemek abestir. Çünkü: bu partiler, hani bir dünya bitiyor, yeni bir dünya geliyor ya, işte o biten dünyanın mahsulleridir. Bunlar, o dünyayla beraber sona erecektir. O dünya bittiği zaman bunlar ve bunların devamından eser kalmayacaktır. O sebeple, bunlardan, bu tip, böyle şümullü, köklü bir tahlil ummamız ve o tahlile dayanan bir öngörü beklememiz hayalcilik olur.

(*) Karadeniz Ekonomik İşbirliği'nin kuruluşunda Rusya ve biz dahil değildik.

Düşünürlerimizin bugüne kadarki görüşlerini genel olarak tasvir ettim. Mutlaka, yeni bir aydın kadro yetiştirmeli, aydın kadromuzu organize bir hale getirmeliyiz. Çok boyutlu ve çok cepheli olarak tam bir envanter yapmamız gerekir. Geçmişimizin envanterini yapmamız gerekir ve âdeta geleceğimizin de envanterini yapmamız gerekir. Yani şanslarımızın ve korkularımızın, tehlikelerin bir tablosunu yapmamız gerekir.

Dünya değişiyor dedim, bunun üzerinde biraz durmamız lâzım. Çünkü: sadece, Rusya'daki değişimden bahsettik biraz. Yazılarımda tabii belirtmiştim. Okuyan olmuştur. Elbet, bu dünyadaki değişim sadece Rusya'da olan bir değişim değildir. Onun için, diyorum ki, büyük bir değişime girdi dünya. Ama henüz bunun ismi konmadı, yine de koyacaklardır, buna bir isim vereceklerdir. Bu değişimi biz Avrupa'da da görüyoruz. Avrupa, âdeta kendine güveniyor gibi görünüyorsa da, AT denilen Avrupa Topluluğu,(*) bir takvimle, giderek Avrupa Devletine dönüşeceğini söylüyorsa da, bu konuda çok da kesin bir durum yoktur. Yani bir tarafta Avrupa Topluluğu, Avrupa Devletine dönüşme eğilimini gösteriyor, aralarında vizeleri kaldırıyorlar, bir Avrupa parlamentosu kuruluyor, gerçekten bir Avrupa devletine doğru gidiliyor. Ama, öbür taraftan, bir de bakıyoruz ki, bununla tam bir çelişki içinde olan bir başka eğilim

(*) Avrupa Topluluğu (AT), sonra Avrupa Birliği (AB) ne dönüştü.

var. BAB diye bir birlik, kuruluyor. Yani Batı Avrupa Birliği. Batı Avrupa Birliği, Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya gibi etkin emperyalist devletlerden oluşuyor. Yani Avrupa'nın doğusundaki ülkelere benzemiyorlar. Bunlar, başka ülkeleri sömüren, boyunduruk altına alan, hem ekonomik bakımdan, hem siyasî, hem kültürel bakımdan başka ülkeleri kuşatan, ezen ülkeler. Peki Avrupa bir tek devlet olmaya doğru gidiyorsa, BAB niçin kuruldu? Ve BAB'ta da, yani Batı Avrupa Birliği'nde de müşahede ettiğimiz bir nokta var: Almanya ön planda. Yani Almanya, bir zaferden çıkmış gibi. Hangi zaferden? I. Cihan Savaşı'nda yenildiği, II. Cihan Savaşı'nda yenildiği savaştan, şimdi tam bir zaferle çıkıyor! Bu bir çelişki, ama gerçek. I. Cihan Savaşı'nda yenildi, perişan oldu, sonra tekrar doğruldu. Tekrar vurdular öbürleri. Hatta Amerika'yı da her iki savaşta yardıma çağırdılar, onu bir kez daha yere serdiler, ondan sonra tekrar doğruldu. Ve şimdi artık eskisi gibi direkt gitmiyor, dolaylı yoldan hareket ediyor. Birleşme adı altında aslında öbürlerini de hegemonyası altına alıyor. Ve onlar da âdeta teslim olmuş gibidirler. Yani tabii henüz tam teslim olmuş değildirler, direneceklerdir. Bir çok oyunlar oynanacaktır. Fakat âdeta ümitsizdirler.

Bu bakımdan bir Avrupa devleti bir hayaldir. Avrupa devleti zaten esasta da bir hayaldir. Çünkü: milliyetçilik cereyanı, hâd safhada. Avrupa'nın her tarafında kendi ateşini yakmış görünüyor. Yugoslavya'da gördük. Son derece sun'i

bir devlet olduğundan bir bahane ile bölündü. Daha bir çok ülkelerde bir çok problemler vardır. Ve bu problemler sadece siyasî değildir. Şimdi Rusya yine kurnaz bir (eski deyişle tâbiye) strateji izlemektedir. Ve bu strateji uzun vâdelidir . Avrupa'yla birleşmek istiyor Rusya. Avrupa'yı boyunduruğu altına almak için. I. Cihan Savaşı'nda, Rusya, Almanya, İngiltere ve Fransa arasında bir hegemonya mücadelesi vardı. Bugün âdeta bu savaşı İngiltere ve Fransa kaybetmiş durumda. İkinci Cihan Harbi'nden sonra, üçüncüsü, parça parça, dünyanın her tarafında yapılan savaşlar, zaman zaman başlayıp biten savaşlar dizisi halinde cereyan ediyor. Bunu da bir nevi, gayr-i resmi, ilân edilmemiş bir Üçüncü Dünya Savaşı gibi düşünürsek, başka bir anlamda, bunun da sanki galiplerinden biri Almanya olarak görülüyor. Öbür Avrupa ülkeleri bunu kabul etmiş görünümde. Ama Rusya bunu kabul etmez. Rusya, çok kurnaz bir şekilde gerçekten -geçmişte de çok politiktir, çok diplomattır -, aslında Almanya ile rekabet halindedir.

Problem, sadece siyasî platformda değil. Avrupa'da çok büyük bir ahlâkî yıkım vardır. Herkesçe bilinen bir gerçek bu. İçkinin çökertişi Rusya'da da görülüyor. Batı'da da, Almanya'da da bu büyük bir problem. İleride nesillerin yok olması tehlikesi var. Hıristiyanlığın durumu ne olacak, belli değil. Kısacası, medeniyet açısından baktığımız zaman, Avrupa, şu anda çok belirli olmamakla birlikte, içten içe bir kaynaşma halinde-

dir ve istikbalde orda da büyük patlamalar beklenebilir.

Ve aynı şekilde Afrika'ya bakarsak, Afrika'da bu değişim çoktan başlamış. Yani, Avrupa'nın, emperyalistlerin, sömürgecilerin boyunduruğundan kurtulmaya çalışan Afrika, aslında uyanışını yaşıyor. Afrika, çok daha önceden buna başladı. Paramparça vaziyette, her ülkede kımıldanışlar var ve bu kımıldanışlar sebebiyle, Afrika bugün henüz bir varlık gösteremiyor. Ama eğer bu bölünmüşlüğü üzerinden atarsa, yani Batı'nın böl parçala oyununu bozarsa, yarın, Afrika da, dünya karşısına, büyük, yeni bir güç olarak, hatta eğer bir tek devlet olursa, bir süper güç olarak çıkabilir. Buna Kara Irkın Uyanışı deniyor. Irkların yorulmuş olanı vardır, beyaz ırk yorulmuştur düşüncesi Avrupa'da büyük bir endişe uyandırıyor. Evet, doğrudur, afrikalılar, genç, dinç, yorulmamış bir ırktır. Eğer uyanırlarsa, yani bilim ve teknolojiyi kavrarlarsa, ve ben buna bir ilâve yapıyorum: Afrika afrikalılarındır, Afrika tek ülkedir, Afrika tek millettir diye bir fikre sarılırlarsa, gerçekten Avrupa'nın yanıbaşında, onlar için, çok büyük bir tehlike, korku sebebi olacaklardır. Avrupa'nın korkulu rüyalarından biri de Afrika'nın bu uyanışıdır aslında.

Ve nitekim, Cezayir'de olan hadiseye Avrupa'nın bakışı, bu açıdandır. Yani sadece bir islâm partisi iktidara geldi diye değil endişe. İstemeyebilirler böyle bir hali, ama çok da fazla üstünde durmayabilirlerdi. İran'da olduğu gibi. Ama Afri-

ka'nın uyanışında bir kıvılcım olursa bu hareket ve bütün Afrika'yı bir yangın gibi sararsa, işte o zaman, Avrupa'nın korkulu rüyası gerçekleşmiş olur. İşte o sebeple Avrupa'nın bütün dikkati Cezayir üzerinde olmuştur. Neden Cezayir böyle bir kıvılcım yeri olabilir? Olabilir. Çünkü: Cezayir, Kuzey Afrika islâm medeniyetini yaşamıştır. Ve bu sebeple medeniyet dönemini geçirmiş bir ülkedir. Batı'nın boyunduruğu altında kaldığı zaman Batı'yı da tanımıştır. Az çok tanımıştır. Bu bakımdan, eğer Cezayir'de bir islâmî hareket zafer bulursa, o zaman, derhal, Tunus, Fas, Mısır, Sudan, bütün Kuzey Afrika, Nijerya gibi Orta Afrika müslüman ülkelerini kapsayacak. Oradan da, güneye doğru indiğinde, islâmın, hani ırk farkı tanımayan, dillere saygı gösteren bakışı, hoşgörüsü, isteyen istediği dili konuşsun, ona bir şey denmez, ırkı ne olursa olsun müslümanlar kardeştir görüşü hakim olursa, Afrika'da, Afrika'nın uyanışı, islâmın uyanışı, islâmın dirilişi hâdisesi olur.

Büyük bir ırk, dinç, genç bir ırk, afrikalılar. Bakıyoruz Amerika'da, bugün, spor sahasında bütün rekorlar zencilerindir. Zenciler amerikalılardan daha mı iyi besleniyor? Hayır. Ama o yorulmamış bir ırktır. Yorulmamış bir ırk olduğu için, Afrika gerçekten büyük bir dinamizmi, bir potansiyeli bağrında saklıyor. Bu dinamiti ne ateşleyecek? İslâm fikrinin bunu ateşlemesinden korkuluyor. Bu ateşlemeyle, diyelim Cezayir'den başlayan islâm hareketi yayıldığı takdirde, bütün Afrika'yı kaplayacak, avrupalılar oradan kovula-

cak ve islâmın dirilişi hareketi Afrika'dan başlayacak. Tabii o, Ortadoğu'ya da tesir edecek; zaten böyle bir hareket bıçak kesimi kesilemez. İrtibat vardır ülkeler arasında. Bir süper güç, islâm gücü doğacak. İşte bundan dolayı, Cezayir'de olup bitene çok önem verip orda bir diriliş olmaması için büyük çaba sarfediyor Avrupa. Ve orada olaylar çıkartıyorlar.

Evet, Afrika'da da bir değişim var. Ve değişime daha önceden girildi. Fakat henüz, bu iyice su yüzüne çıkmış sayılmaz. Bir çok lider çıktı Afrika'da. Onları, Batı, tasfiye ettirdi diğerlerine. Sağcılar çıktı. Ahmed-i Bello, Ebubekir Tavafa gibi liderler , müslüman liderler çıktı. Onların hepsini öldürdüler. Suikastlarda öldürdüler. Lumumba diye bir zenci lider çıktı. Onu asitte eriterek yok ettiler. Yani bir takım iyi, kötü, zayıf, güçlü insanlar çıktı, fakat bunların hiçbiri, Afrika'nın bütünlüğünü sağlayan, Afrika'yı medeniyet seviyesine çıkartan, Afrika'yı yeni bir medeniyetin etkin, akıncı gücü yapan bir lider olamadı.

Mısır olabilirdi, bunun öncüsü. Fakat Abdülnasır'ın Arap milliyetçiliği, sosyalistlik ideali buna ket vurdu. Her şeye rağmen, bütün bunlar gösteriyor ki, dünyada bir değişim var. Asya'da da bir değişim var. Yarın Çin'de de büyük değişimler görülebilir. Bu sebeple bizim, geleceğimizi daha çok düşünmemiz gerekiyor. Geleceğimiz hakikaten üzerinde durulması gereken bir konu. Büyük bir değişimin içine girdi dünya. Ve biz de

bundan elbette bir pay sahibi olacağız. Bu payın, acılı, trajik olmaması için şimdiden yolumuzu çok iyi seçmeliyiz.

Konu, çok geniş. Ben notlarımdan henüz hiç birine temas etmiş değilim. Çünkü: hakikaten, üzerinde çok konuşulması gereken bir konu. O sebeple, biz, burada konunun ancak genel çerçevesini çizebiliyoruz. Tarihi-sosyolojik açıdan, perspektiften bakmadan, yani medeniyet açısından bakmadan kendimize bir yön çizemeyiz. Bu açıdan baktığımız zaman, görüyoruz ki, islâm medeniyetinin öncüsü veya büyük akıncı gücü olduğumuz halde, Tanzimat'la ve daha sonra Meşrutiyet'le, daha sonraki dönemle de tamamen ondan çıkma, ayrılma uğraşının içine girmişiz ve sözde batı medeniyeti çerçevesine girme çabasındayız. Meselâ, şimdi, Avrupa Topluluğu'na girme didinmesi gibi. Halbuki, demin de söyledim, Avrupa Topluluğu aslında sağlam bir kuruluş bile değildir. İstikbali olduğu çok şüphelidir. Böyle bir akibeti meçhûl, sözde birliğe girmek için biz şu anda çırpınıp duruyoruz.

Öte taraftan, şu anda, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Rusların boyunduruğundan kurtulmuş olup sonra yine tutsak olan türk islâm ülkeleri kardeşlerimiz, aynı şekilde yine böyle bir kurtuluş içinde. Bu kurtuluşda bizden yardım bekliyorlar. Fakat, yine biz o zamanki gibi diyoruz ki, biz size yardım ederiz; ancak, yardımımız, size örnek olmak! Ne de örnek oluruz? Batılılaşmada örnek

oluruz. Demek ki, biz yine, resmî görüş olarak bir çok aydınlarımız, basınımızla bu yolu seçmiş oluyoruz. Yani bizim bütün ümidimiz, batıya adapte olmaktır. Halbuki, biz bu güne kadar, batıya adapte olamadık ve zaten olamayız ve bundan sonra da olmamız mümkün değildir. Zaten Batı da böyle bir adaptasyon istemiyor. Çünkü: Batı'nın dünya görüşünde arî ırk düşüncesi vardır. Yani, beyaz ırk, üstün ırktır, biz avrupalılar arî ırkız, üstün ırkız, diğer insanlar bizim mahkûmumuz olmak, bizim işçimiz olmak, bize hizmet etmek zorundadırlar, düşüncesindedirler. Bu, Roma'da böyleydi. Eski Yunan'da da böyleydi. Ve bundan sonra da, içlerinden bazı filozoflar çıkıp da insanlar eşittir dese de, avrupalının şuuraltında, her avrupalının şuuraltında, biz beyaz ırkız, üstün ırkız, diğer insanlar bizim mahkûmumuz olmalıdır, hizmetçimiz olmalıdır fikri yatar ve bu fikir asla değişmez.

O sebeple, arî ırk sınırı, Avrupa'nın coğrafî sınırıdır. Hiç bir zaman bunun dışına çıkamazlar. Onun dışında olanlar, ancak hep tâbi, sömürge olarak düşünülür. Ondan dolayı, Avrupa için, biz hiçbir zaman avrupalı olamayız; istediğimiz kadar yalvaralım, sonuç değişmez. Biz AT'a girmeyiz diyor bir parti lideri. Güzel tamam, biz AT'a girmeyiz. Zaten AT'a çağırmıyorlar ki! AT'a almıyorlar ki. Girmeyiz demek, bir çözüm değil. Avrupa zaten seni almıyor, istemiyor ki. Sen talipsin. Senin talip olman ne ifade eder? Hiç bir şey. Neden almak istemiyor. Çünkü: seni sömürge ola-

rak düşünüyor. Yalnız seni değil, bütün Avrupa dışındakilerin hepsini.

Hatta, avrupalılar, bu işte o kadar ileri gitmektedirler ki, kendilerinin bir kısmı da güçten düşse, hemen onu da sömürge olarak düşünürler. Nitekim, Doğu Avrupa'yı, elli yıl boyunca, bir bakıma, Ruslara sattılar. Ufak bir direniş gösterselerdi; Fransızlar, İngilizler, Amerikalılar olmaz deselerdi; Avrupa'yı sen nasıl işgal edersin, çek git deselerdi, Rusya giderdi. Macaristan'da Rusya'nın işi neydi? Ruslar, çok realist politika izliyorlar. Bir direniş olmadığından kaldılar. Buna karşılık, Batılılar, Ruslardan tavizler kopardılar. Diyelim, Amerika, Ortadoğu'yu payı olarak aldı. Öbürlerinin Afrika v.b. kıtalarda gözleri vardı. Bu sebeple, Avrupa'nın yarısını bile feda ettiler. Eğer Rusya'da marksizm çökmeseydi, Ruslar, hâlâ oraları işgale devam ederdi. Demek ki, çıkarları uğruna, can yoldaşlarını gözlerini kırpmadan harcayan, kendi yarısını bile feda eden ülkeler, devletler, bizi, sırf avrupalıyız dediğimiz için, avrupalı olmak istiyoruz dediğimiz için aralarına alırlar mı? Bizi sömürge olarak düşünmekten vazgeçerler mi? Bunu böyle düşünmek, ham hayaldir. Avrupa bizi Avrupa Topluluğu'na almak istemiyor. Zaten Avrupa Topluluğu da tek Avrupa'ya dönüşecek gibi değil.

Hıristiyan olsak, hani dinimizi bıraksak, Avrupa, o zaman, bizi içine alır diye düşünenler olacaktır. Zaten birçok âdetimizi, geleneğimizi bı-

raktık. Medeniyetimizden koptuk. Sadece din, inanç kalmış, ondan da vazgeçersek, avrupalılar bizi kendilerinden sayarlar sananlar var. Hayır, hiç bir zaman, avrupalı bizi avrupalı olarak görmez. Biz avrupalıları tanımıyoruz. Yanlış tanıyoruz. Kendin gibi biliyorsun avrupalıyı. Hani, biz şöyle bir hüsnüniyete sahibiz; bir kişi müslüman olsa, bir başka ülkeden birisi müslüman olsa, biz onu hemen kardeş olarak bağrımıza basarız. Eşit sayarız kendimize. Ona bir esir, köle muamelesi yapmayız. Ama Avrupa, bu düşüncede değil. Hıristiyan olabilirsin, bu senin şahsî, ruhî selâmetin içindir diye düşünür. Ama eğer sen köleysen, yine köle kalacaksın. Meselâ: Afrika'da hıristiyanlık yayılıyor. Zencilere Afrika'da hıristiyanlık yayılmıştır bir miktar. Ama islâm on katı yayılmıştır. Kimse sahip olmadığı halde. Halbuki hıristiyanlığın sahibi var, çalışanları var. Her türlü çaba var. Az miktarda da olsa yayılmıştır. Fakat onları yine köle olarak düşünüyorlar. Onlara göre, bir asil kan vardır. Bir üstün insan vardır. Bunlar avrupalılardır, beyaz ırktır. Öbür ırklar, sarı ırk, siyah ırk ve esmer ırk. Hintliler, esmer ırk. Sarı ırk, çinliler. Siyah ırk, afrikalılar, müslüman olsun, hıristiyan olsun. Müslümanların çoğu beyaz ama, avrupalılar bir bakıma beyaz saymazlar. O sebeple, Batı dışındakiler, esir olmaya, hizmetçi olmaya mecburdurlar. İsterse hıristiyan olsunlar. Yani, hıristiyan olmak, sınıfı değiştirmeye veya hayat değiştirmeye sebep olmaz. Yani, bir eşitlik sebebi olamaz. Onun için, Allah göster-

mesin, hıristiyan olsa toplumumuz, yine Avrupa, onu kendine eşit saymaz, kendine katmaz. Ancak, şimdi işçi olarak kullandığı gibi, o zaman da yine işçi olarak kullanır. Hıristiyan olmak bir şey kazandırmaz. Ama bizim düşüncemizde, birisi müslüman oldu mu, bize eşit oluyor. Aynen, bizim gibi bütün haklardan yararlanıyor. Biz zannediyoruz ki, birisi hıristiyan olursa, Batı'da da aynı olgu cereyan ediyor. Öyle olmuyor.

Ne Japonya'da, ne Çin'de, yani komünizme, komünizmin iddialarına rağmen ne de Çin'de, ne Hint'te, ne de Avrupa'da, yani ne doğuda ve ne de batıda öyle bir ruh hali var; insanların eşit olduğu, hukuken eşit olduğu, kardeş olduğu fikri yoktur. Meselâ, Hindistan'da, hâlâ kast sistemi bütün dehşetiyle hüküm sürmektedir. Her yerde böyledir. Doğu, bir tefrittir, Batı bir ifrattır. İfrat, aşırılık. Doğuda, tersi olan bir aşırılık, tepki yetersizliği. Biz doğulu değiliz. Hani bazı düşünürlerimiz bizi de doğulu saymışlardır. Biz doğulu değiliz. Biz batılı da değiliz. Biz ortayız, Ortadoğulu'yuz, onların deyişiyle söylersek. Biz müslümanız. Ayrı bir dünyanın insanıyız. Ayrı bir medeniyetin insanıyız. Evet, biz Ortadoğu'luyuz. Yani eğer ülkemizi bu doğu-batı tasnifi içine yerleştirmek istersek, biz, Ortadoğu'luyuz. Biz ne batılıyız, ne doğuluyuz. İslâm, Ortadoğu'nun tüm dünyaya ve insanlığa mesajıdır. Bir hakikat mesajıdır, bir medeniyet mesajıdır. Ve bir kardeşlik ve eşitlik mesajıdır. Öbürlerinde olmayan, doğuda olmayan, batıda olmayan... Birinin ifratı, birinin tefriti, her

zaman insanlığı felâkete götürmüştür ve götürür. Bugün, geçmişte olduğu gibi yine dünya, Avrupa'nın istilâsı tehdidi altında olduğu gibi, halen de fazladan olarak, diğer batılının, Amerika'nın istilâsı ve tehdidi altındadır.

Dünyayı I. Cihan Harbi'ne sokan, II. Cihan Harbi'ne sokan, sömüren insanlardır Batılılar. Fakat eğer, Çin, yarın, teknolojisini tamamlarsa, eğer o da Batı gibi bir güce, bir süper güce veya bir nükleer güce ererse ki, bugün atom bombası da var, uydusu da var, her şeyi de var, hatta Çin tıbbı diye bir olgu da var. Yani tıp gibi artık pozitif bir ilimde bile Batı'yı kabul etmiyorlar. Çin tıbbı ayrıdır. Batı'daki tıp ilmî neyi öneriyorsa onlarda o kadar geçerli değil. Hindistan'da da öyle. Demek ki, onların, neredeyse kendilerine mahsus, hatta pozitif ilimleri bile var. Teknolojileri de kendilerine mahsus. Eğer, bu sefer, onlar güçlenirse, Avrupa parçalanır, zayıflarsa, belki de Çin bütün dünyayı istilâ edecektir. Bunu eskiden beri yazılarımızda söylüyoruz. Son röportajlarda da söyledik. Ve tabii, yakın bir zaman için söylemiyoruz bunu. Ama, gerçekten, yarın, diyelim ki, Çin, Rusya'nın üzerine yürüse, yine bizim zavallı islâm ülkeleri, Orta Asya'daki kardeşlerimiz ayaklar altında kalacaktır. Neden? Çünkü, Çin de, tefritin, yine zulmün bir başka çeşidinin gücü olacaktır ve milyarlarca insan, teknolojik güçle yürüyüşe geçse, bütün dünyayı çiğneyip geçerler. Yani Moğolların gelişinden çok, çok daha büyük bir tehlikeyi Doğu'dan da beklemek, insan-

lık için bir sürpriz olmayacaktır. Batı'dan olanı zaten bugüne kadar insanlık çekti, halen çekiyor, ve hâlâ planları daha çok işgal, istilâdır. İstikbal için çok büyük bir planları vardır. Yani Ortadoğu'yu sömürmek, İslâm Âlemini sömürmek, Afrika'yı tamamen istilâ etmek gibi. Fransa, İngiltere hâlâ hayal kuruyorlar. Tekrar Afrika'yı paylaşma hayalleri içindedirler diye düşünüyorum. Zaten halen de oralarla büyük ilişkileri var.

İşte bütün bunlardan çıkarıyoruz ki, bir Batı medeniyeti vardır ve Doğu medeniyetleri vardır. Bunlar, insan psikolojisinin iki ucu, iki kutbu. Birisi, ifrat kutbu, birisi tefrit kutbu. Bu kutuplardan birisi ağır basınca tabii denge bozuluyor ve insanlık bundan ıstırab çekiyor. Ve çekecek böyle giderse. Her şey apaçık. Allah'ın, biz müslümanları, ortada, bu coğrafyada yaratmasında bir hikmet vardır diye düşünüyorum. İslâm medeniyeti, bu iki medeniyetin ortasında bir medeniyettir ve onda da bakıyoruz ifrata ve tefrite karşı dengeler vardır. Bizzat varlığıyla bir denge teşkil etmiştir. Ne zaman ki, islâm parlak bir medeniyet ve güç sergilemişse, o zaman, Batı akınlarını durdurmuştur. Yani Batı'dan gelen Haçlıları durduran Müslümanlardır. Eğer biz Haçlıları durdurmasaydık, eğer Osmanlı Devleti Ruslarla asırlarca savaşmasaydı, Avrupa'yla savaşmasaydı, Avrupa bütün dünyayı istilâ etmiş olurdu. Eğer, hâlâ istila edemedikleri yerler varsa, bazı yerlere hâlâ nüfuz edememişlerse veya girdikleri yerlerde fazla kalamıyorlarsa, yüzlerce yıl, hatta bin yıl, bin

dört yüz yıl müslümanların direnişi sayesindedir. Ama bunu da Doğu bilmez, düşünmez, bize bundan ötürü bir minnet duymaz.

Şimdi, diyelim ki, Çin batıya doğru yürümeye kalksa, eğer İslâm Âlemi buna bir set oluşturmazsa, o zaman Batı'nın halini siz düşünün. Hani rivayetlerde de vardır ya: sonunda, Çin Seddi'nden Yecüc Mecüc'ün çıkışı, bütün insanlığın felâketi olacaktır. Kıyamet alâmeti kabul edilir bu. Tabii, bunlar, keşiflerdir. Eski zaman büyüklerinin, sembollerle ifade ettikleri gelecek zaman düşünceleridir. Yani öyle düşünülmüşse, gerçekte, o set, Çin Seddi değil. Çin Seddi denilen, hani şu anda görülen Çin Seddi değil, müslümanların kurduğu, mânen ve maddeten kuracakları settir. O set kurulmazsa, doğulular, Çin, japonlar, hintliler bütün dünyayı istilâ edebilirler. Moğol akınlarına karşı biz koruduk, İslâm Âlemini ve Batıyı.Yoksa, yeryüzünü kaplayacaklardı. Biz ezildik, biz çiğnendik. Sonunda moğolları müslüman yaptık. Medeniyetimize büyük katkıları oldu sonra moğolların. Müslüman olan moğollar müslümanlarla kaynaştılar ve müslüman olunca pek çok büyük hizmetleri oldu. Ve Batı da bundan kurtuldu; ama, Batı, bir minnet duymaz bize. Bize daima düşmandır, bize karşı daima bir nankörlüğün içindedir. Çünkü: adalet düşüncesinden, fazilet düşüncesinden, minnet düşüncesinden mahrumdur, uzaktır.

Allah bu görevi biz müslümanlara vermiş.

"Ben yeryüzünde sizi halife yaptım, arzı size bıraktım" deniyor Kur'an'da. İnsana deniyor bu, ama tabii müslümandır bu insan. Müslümana bu görev verilmiştir. Neden? Çünkü: müslüman olmayanlar, zaten bu görevi yapacak ehliyette değil; öncelikle gerçek inançları yok. Sonra da, bu inanca yakışır yüksek bir ahlâk sahipliğinden mahrumdurlar. O yüzden, aslında, dünya düzeninin hakiki sahipleri ve sorumluları müslümanlar kabul edilmiştir. Müslümanlar, güçlü oldukları zaman, dünyaya az çok nizam gelmiş, adalet gelmiştir; fakat onlar zayıf oldukları zaman da, dünya bir kaos yaşamış, bir keşmekeş yaşamıştır; çok daha büyüğüne de şu anda gebedir.

Onun için, bizim alınyazımız Misak-ı Milli hudutlarıyla sınırlı değildir. Çünkü: bu coğrafya parçası, milletimizin, memleketimizin, ülkemizin sadece bir parçasıdır. Bir yanıyla avrupalıların çizdiği sınırlardır ülkemizin bügünkü sınırları. Bu sınırlar bizi İslâm Âleminden tecrit etmektedir. Bizi güçten düşürmektedir. Batılılar, bizden koparılan toprakları da paramparça etmişlerdir. Ve bu yüzdendir ki, biz Allah'ın yeryüzünde halifesi olma görevimizi, "arz müslümanlara mirastır, onların malıdır, onlara tevdi edilmiştir" görevimizi yerine getiremiyoruz. Yani islâm bir mesaj medeniyetidir. Ülkemiz, bir mesaj ülkesidir. Milletimiz bir mesajı, bir görevi, ilâhî bir görevi üstlenmiş bir millettir. Geçmişte bu görevi yapmıştır. Doğuyu batıyı göğsünü siper yaparak durdurmuş ve dayanabildiği kadar insanlığı korumuş-

tur. Şimdi bu büyük değişim hareketinde bizim yeniden bu muhasebeyi yapıp, bir medeniyet muhasebesi yapıp, tahlillerimizi gözden geçirip, yeni baştan kendimizi, kimliğimizi tanıyıp, yeni bir çıkış yolu bulmamız lâzımdır. Bulamadığımız takdirde, hem o görevimize yeniden kavuşamayız, hem de zaten biz de paramparça olup ayaklar altında kalırız.

Nedir bu görev? Tabii, konumuz çok geniş. Bu sebeple, demin dediğim gibi belki, konunun genel çerçevesini bile tamamlayamadık. Belki ancak bir tarafını tamamladık. Öbür tarafını artık sizler tamamlarsınız. Çünkü: konuşma zamanımızın bittiği söylendi. O yüzden konuşmamızı bitirme zorunluluğumuz var.

Konuşmamızı özetlersek: târiflerimizi yeniden yapmamız lâzım. Millet nedir? Bir taraftan, millet tarifi, genellikle ırk esasına dayanıyor düşünürlerde. Bu fikir iflâs etmiştir. Öte taraftan, medeniyet tarifi: medeniyet denince Batı anlaşılıyor. Siteleşme sadece orda var diyor düşünür. Riyazileşme orda var diyor. Bursa gibi, eskisini tabii, tahayyül etmek, bu harika şehri, âdeta cennetten aşağı inmiş olan bu şehri, bir riyaziye (matematik) fikri olmadan, bir medeniyet fikri olmadan, insanlar, barbar insanlar nasıl yapabilir? Osmanlı devleti altıyüz yıl nasıl sürebilir? Bir riyaziye fikri, bir medeniyet fikri olmadan, Batı'yı, Doğu'yu nasıl bir güçle durdurabilirsiniz? Onun için, bu tarifler yeniden yapılmalıdır.

Evet, çok özet olarak söylüyorum: tıpkı Batı'nın medeniyeti, Doğu'nun medeniyeti gibi, Orta'nın medeniyeti vardır. Bu medeniyetin adı İslâm Medeniyetidir. Ve Mezopotamya Medeniyetleri bu medeniyetin temelidir. Ama, Mezopotamya Medeniyetlerini bizim kitaplarda okuduğumuz tanımlar ve tasvirlerle anlamamamız lâzımdır. Onları Peygamberler kurmuştur. Bir hakikat medeniyetidir Mezopotomya Medeniyeti. Sonunda dejenere olduğu zaman, Hz. İbrahim, Nemrut'un karşısına çıkmıştır. Mısır Medeniyeti de yine hakikat medeniyetidir temelde. Bütün dünyaya bir medeniyet saçan bölge olmuştur bu bölge.

Fakat sonradan, insanlar zenginliğin, gelişmenin, kudretin gururuna kapılmışlardır. Firavunlar, kendilerini tanrılaştırınca, orası da yozlaşmıştır. Ondan sonra, Filistin'de, peygamberlerin doğrudan doğruya kurdukları medeniyeti görüyoruz. Ondan sonra da, o, devam ediyor, İslâm Medeniyeti çıkıyor. İslâm Medeniyeti, Ortadoğu'nun özgün medeniyetidir. Yani orijinal medeniyetidir. Kendi medeniyetidir. Ve İslâm, bir nevi, doğuya ve batıya karşı, Ortadoğu'nun yerli, kendini koruma sistemidir. Kendi hayatını, kendi kimliğini bilme medeniyetidir.

Evet, Ortadoğu'da yeniden medeniyeti islâm kurmuştur; bir yanıyla, geçmişe dayalıdır; öbür yanıyla diğer medeniyetlerle de irtibatlıdır. Eski yunan medeniyetine bakmış, yararlı gördüğünü alarak, Batı'ya vermiştir. Batı'nın bugünkü mad-

dî kalkınmasında pay sahibi olmuştur. Fakat, Batılılar, islâm ruhunu alamadıkları için, tüm insanlığı bugün köleleştirmek istiyorlar. Ayni şekilde, doğuya da katkılarımız olmuştur. Ve olmaya devam edecektir. Şimdi Afrika'yı da diriltecek olan islâm ruhudur. İslâm Medeniyetinden, kendi öz medeniyetimizden, biz vazgeçemeyiz. Bir insan, kendi, benliğinden nasıl vazgeçemezse, benliğimiz olan geçmişimizden ayni şekilde kopamayız. İlk insandan bugüne kadar gelen bir medeniyetin içinde yetiştik. O bizim medeniyetimizdir. O medeniyeti bırakıp da başka bir medeniyete katılmamız mümkün değildir.

O yüzden, girdiğimiz sakat, yanlış yoldan, Tanzimat'tan beri girdiğimiz bu yoldan dönmeliyiz. Ne yazık ki, bu dönüş fikri aydınlarımızda çok az geçerli. Medeniyet fikri, dar anlamlara sıkıştırılıp kaldı. Millet, haritalardaki sınırlarla çizili yerlerdeki halkdan ibaret değildir. Millet fikri, ırk esasına dayanmaz. Bir ırkın değil, bir medeniyetin halkına millet denir. Bu medeniyet nerelerdeyse, orda bir tek millet vardır. İslâm Medeniyeti mensuplarının hepsi bir halktır ve bir millettir. Biz buna İslâm Milleti diyoruz. İslâm Medeniyeti'nin toplumuna İslâm Milleti diyoruz. Aynı şekilde, onun ülkesi vardır, o da, onun oturduğu yerlerdir.

İşte, bu medeniyetin, bu milletin yeniden dirilişi söz konusudur. Bu bakımdan, birinci görev, medeniyetimizi yeniden diriltmektir. Tarihî-sos-

yolojik bir tahlil yaparsak, bu neticeye varırız. Yakın geçmişimize baktığımızda, bugünkü halimize baktığımızda da, boş bir çaba ile akıntıya kürek çekmekte olduğumuzu görürüz. Batıya ille de yamanma zamanla bile olacak bir şey değil. Onların da zaten bizi kabul ettiği yok. Yanlış bir yoldayız. Bu yoldan dönülmesi ve gene geçmişteki gibi İslâm Medeniyeti'nin, dirilişini gerçekleştirmemiz, birinci görevdir. Bu, bütün islâm aydınlarının öncelikli birinci görevidir. Düşünceler hep bu noktaya dönmelidir. Hepimizin hedefi bu olmalıdır. Ondan sonrası artık programlardır. Diyelim, bunu tahakkuk ettirmek için bir ağır sanayi mi kuracaksın, dağlık bir bölgeye götürüp kuracaksın. Siyasî bir parti programı yaparsak derseniz, şurada zamanımız olmadığı için, yani ben o programı da çizmiştim, somut olarak neler yapmalıyız, onları da genel notlar halinde yazmıştım. Ama onları geçiyorum. Başka bir zaman konuşabiliriz onları. O somut program da bu umumi perspektiften çıkar.

Son söz olarak diyelim: kararlı olarak kendi medeniyetimize dönmeliyiz. Köklerimizi araştırmalı, milleti, medeniyetimizi, devleti, ülkeyi yeniden tarif etmeli ve ona göre şimdi yeniden doğan türk islâm ülkelerine de o görüşlerle yardımcı olmalıyız. Afrika'ya öyle bakmalıyız. Kendi pazarımızı kurmalıyız. Kendi birliğimizi kurmalıyız. Ve kendi büyük medeniyetimizin yeniden dirilişini gerçekleştirmeliyiz. Bu, milletimize Allah tarafından verilmiş bir görevdir. İnsanın, Allah'ın halife-

si olması prensibinden doğan bir görevdir. Hepinizi selâmlıyorum. Geldiğiniz için tekrar teşekkür ediyorum. İnşallah, bu düşüncelerin ışığında, görüşmelerimiz devam edecektir. Gerek yazılarımızda savunduğumuz, gerek kitaplarımızda ileri sürdüğümüz düşünceler bunlardır. Ve şimdi sohbetlerimizde, konuşmalarımızda ele aldığımız, partimizin de temelde izlediği perspektif ve rota, budur. Temel hedef budur.

II

Beni bu konferansa davet eden vakfa ve vakıf yöneticilerine ve zahmet ederek buraya kadar gelen tüm siz kardeşlerime teşekkürle sözlerime başlıyorum.

Selâm bizim ruhumuzdur. Onun için, önce, medeniyetimizi kuran, bizi bugüne getiren ve bizi biz yapan geçmişteki büyüklerimize rahmet ve selâmlar gönderiyorum huzurunuzda. Aynı şekilde, halen, milletimizin fertleri olarak dünyanın her tarafına yayılmış bulunan ve her şartta milletimizin değerlerini ayakta tutmaya çalışan tüm kardeşlerimize şahsınızda selâm gönderiyorum.

Selâm, barış, kendi medeniyetimizin ismi olan islâmın içinde gizlidir. Bu bakımdan, tüm düşüncelerin sükunet içinde gelişmesi için gereken düzen, yine, selâmın içinde saklı. Önce, birbirimizi selâmlayarak, birbirimize yakınlaşarak, birbiri-

mizi anlayarak bir noktaya doğru gideceğiz.

Bugün, geçmişin ürünüdür. Bugün, yarının temellerini şimdiden atmazsak, geçmişteki bütün kayıplarımız gibi geleceğimizi de yitirmiş oluruz. Bu sebeple, geleceğimiz üzerine ne kadar düşünsek, azdır. Geçmişte bir takım hatalar yapılmasa, insanlığın trajedileri oluşmaz. Bir misal vereyim: eğer, Timur, kendi büyük devletini kurarken, Osmanlı Devleti'yle barış içinde olsaydı, yani islâmın demin belirttiğimiz selâm ruhunun içinde gizli olan noktadan hareket etseydi, yahut da o ortam olsaydı, ya da kaderimiz öyle olsaydı, -çünkü tek taraflı düşünmemek lâzımdır; jTimur'u da bağlayan şartlar vardır. Tarih demek, bir çok cepheden bakılan bir olgu demektir. Tek açıdan bakış, peşin hüküm doğru değildir.- sonuç olarak, Timur - Beyazıt savaşı olmasaydı, Osmanlılar, Endülüs'ü kurtarmak için gecikmemiş olurlardı.

Endülüs bizden imdat istediği zaman, biz, henüz, Akdeniz hakimiyetini bile kurmuş değildik. Eğer Timur'un Anadolu'yu istilâsı olmasaydı, İstanbul'un fethi daha önce müyesser olacak ve Endülüs'ün imdadına yetişecektik. Endülüs'ün imdadına yetişseydik ne olurdu? Bu, tarihin toptan değişmesi olurdu. Çünkü: Endülüs'ün anlamı şuydu: Avrupa, iki taraftan, kıskaç altına alınmış demekti. Bir medeniyet, yani bizim medeniyetimiz, islâm medeniyeti, Avrupa'yı doğudan ve batıdan kuşatmış durumdaydı. Ve bu medeniyet,

bir gün, belki orta yerde, Viyana'da buluşacaktı. İşte o zaman, tarih tümüyle değişecekti. Ve o günden sonra, Rönesans'ın oluşumu ve islâm devletinin, büyük islâm devletinin, Osmanlı Devleti'nin bu yüz yılın başında çöküşü olmayacaktı. İşte, geçmişte, o zamanı değerlendiren insanlar, bu hatayı işlememiş olsalardı, yol göstericiler, tarihin bu yöne akışını önlemiş olsalardı, dediğim gibi, tüm tarihin değişmesi hadisesi gerçekleşecekti.

Bunun gibi, tarihte bir çok misaller vardır. Bugün atacağımız yanlış bir adım, ilerde milletimizin çok büyük tehlikelerle karşı karşıya gelmesi sonucunu doğurabilir. Bu sebeple, ülkenin geleceğine her bakımdan, her açıdan bakmak ve bunun üzerine düşünceler serdetmek hepimizin borcudur. Düşünürlerimize, yazarlarımıza, ilim adamlarımıza, tüm aydınlarımıza bu görev düşüyor. Ben de bu görevi kırk yıldır kendi çapımda yerine getirmekteyim. Bütün yazılarım, aşağı yukarı, bu tema üzerinde toplanır ve merkezleşir. Bütün bugün olup bitenleri. -Allah'ın lütfü olarak söyleyebilirim,- daha önceden haber vermiş bulunuyorum yazılarımda. Onun için, ben, şimdi bugünkü olaylardan yola çıksam bile, asıl gelecek için bizi bekleyen tehlikeleri haber vermek borcundayım, bu konferansımda. Yoksa zaten bugünkü olayları önceden haber vermiş ve incelemelerini, tahlillerini yapmış bulunuyoruz. İnşallah, yetişmekte olan ve yetişecek olan büyük nesil, Diriliş Nesli, bu tahlilleri, enine boyuna, tüm ilmî dayanaklarıyla, büyütür, geliştirir ve ondan

çıkacak büyük bir yapıyı, sentezi yakalar.

"Ülkemiz" deyince önce ne anlıyoruz? Bunun üzerinde durmak lâzım. Haritada bir takım sınırlar vardır. İşte Türkiye diye birtakım sınırlar çizilmiştir. Ve biz onun içinde yaşıyoruz. İlk anda akla gelen, ülke, bu sınırların içinde olan toprak parçasıdır. Ama düşündüğünüz zaman, gerçekten bu böyle midir? Bu kadar mıdır? Bundan ötesi, ülkemizin dışında mıdır? Tamamen yabancı mıyız diğer topraklara? Evet bunu düşündüğümüz zaman, karşımıza, 1918 de, ülkemizin ve bu ülkede yaşayan milletimizin başına gelen büyük olay, felâket çıkar. Karşımıza tarih çıkıyor. Demek ki, coğrafyamıza baktığımız zaman, tarihle karşılaşıyoruz. Tarihimize baktığımız zaman da, insan unsuru üzerinde durmak gerekiyor. O vakit de, bütün diğer bilimler söz konusu oluyor. Sosyoloji, antropoloji, sosyal psikoloji v.b. tüm bütün bilimler.

İşte, bütün bu sebeplerle, önce bir başlangıç noktasını yakalamamız lâzım. Yani ülkemizin geleceğinin anahtar olayı nerede? Bu anahtar olay, tabiidir ki, 1918'de Osmanlı Devleti'nin çöküşündedir. Evet, bu devlet çökmeseydi, içine girdiği bir bunalım vardı, bir kriz vardı, bu krizi atlatmış olsaydı, bugün, yepyeni bir dünya değişimi karşısında, yepyeni bir davranışla, yine bir zirve noktasına doğru yükselme, parlama gösterecekti. İşte, yine, bizim geçmişte yaptığımız hatalar, bu çöküşün başlıca sebebi oldu. Ve o yüzden de bugün

karşılaştığımız fırsatları nasıl değerlendireceğimizi bilemiyoruz. Rusya'nın esaretinden kurtulmuş olan türk islâm ülkelerinin gözleri bizde. Bosna Hersek'de katliama uğrayan kardeşlerimiz yardım bekliyor. Dünyanın her tarafında, Filipin'lerde, Habeşistan'da, şu anda gündemden çıkmış gibi olan nice trajediler cereyan ediyor. Bütün bunlar, bizim ilgimizi bekliyor. Ve bunu da en tabii hak gibi görüyorlar. Fakat, biz, âdeta şu anda şaşırmış, donup kalmış, taş kesilmiş gibiyiz. Bunun sebebi, imparatorluğumuzun, daha doğrusu devletimizin bundan yetmiş küsur sene önce çöküşü ve bu çöküşten sonra bugün yeniden o büyüklüğe eremeyişimizdir.

Ancak, tabiidir ki, geçmişte yapılan hatalar, bizi, bir yere kadar sınırlamış bulunabilir. Fakat, bu demek değildir ki, her şey bitmiştir, yapacak bir şey yoktur. Bulunduğumuz noktadan bir çıkış yolu aramaya mecburuz ve buradan hareket ederek, gelecekte bu durumlara düşmemeye veya bundan daha kötü hallere uğramamaya çalışmalıyız. Bu sebeple, ben, yine, 1918 senesine, devletimizin çöküş noktasına gidiyorum ve oradan hareketle bu güne geleceğim. Ve buradan birlikte tekrar geleceğe açılmaya çalışacağız.

Osmanlı Devleti'nin çöküşü, malûm, özetle söyleyeceğim, Batılıların emperyalist emellerinin sonucuydu. Savaş sonunda, bizim gibi, tabii, müttefikimiz Almanya da çöktü. Rusya kazananların safındaydı, ama, içten, rejim dolayısıyla çök-

tü. Sonuçta, bizim bugünkü sınırlarımız çizildi. Bu sınırlara, bizim tarihimizde, Misak-ı Millî sınırları denir. Aslında bu sınırlar, bizim tarafımızdan çizilmiş değildir. Bu sınırlar düşmanlarımız tarafından çizilmiştir. Bu sebeple, bir gün kuvvetlendiğimizde, bu sınırları yeni bir sorun haline getirmemiz en tabii hakkımızdır. Tabii ki, düşmanlarımız, bu sınırları da çok görüyorlardı bize. Ve bizi doğuran ana olan Anadolu'yu paramparça etmek istiyorlardı. Bu yüzden bildiğiniz gibi işte, bir Ermenistan kurmak ve Batı Anadolu'yu, İstanbul'u, birçok yerleri de paylaşmak için Sevr'ı hazırlamışlardı. Fakat milletimizin direnişi ve bununla, artık şu sınırlardan içeri bir adım atarsanız, son ferdimize kadar can veririz, yine sizi içeri sokmayız; en zayıf zamanımızda, en güçsüz durumumuzda yere serildiğimiz şu anda bile, bu sınırlardan bir adım daha attırmayız; bunu yaptığınız takdirde, biliniz ki, bu memlekette yaşayan en son ferde kadar herkes canını verecektir, demek isteyişimiz, durumu değiştirdi. Doğacak kayıpları göze alamayan Batılılar, aralarındaki anlaşmazlıkların da tesiriyle, bizim bu hudutlarımıza razı oldular.

Fakat, dikkat ederseniz, o hudutlarda bulanık çizgiler de kaldı. Meselâ: biz Musul ve Kerkük'ü istiyorduk. Halbuki, Batılılar, buna asla razı değillerdi. Büyük mücadeleler oldu. Fakat, sonunda, Musul ve Kerkük verilmedi bize. Şimdi bakıyoruz, bu kadar yıl sonra bizi o sınırdan zorluyorlar. Düşmanlarımız, bizi Musul ve Kerkük

sınırlarından zorluyorlar. Demek ki, Musul ve Kerkük'ü o zaman vermemiş olsaydık, şimdi Güneydoğu sınırımız kolay kolay zorlanmayacaktı. Geçmişte yapılan hatalar veya gereği kadar konu üzerinde durulmaması, kendimizi güçsüz sanmamız, bu sonucu doğurdu. Şimdi, bugünkü sınırlar, demin dediğim gibi, bir taraftan, Batılıların çizdiği sınırlardır. Fakat, öte taraftan da yabancıların girmesine bizim müsaade etmediğimiz, artık son direnişi göstererek çizdiğimiz sınırlar oluyor. Yani içten biz, dıştan da onlar çizmiş oluyorlar bu sınırları. Şimdi, tabiidir ki, şartlar değişince, bu sınırların sun'iliği ve bizi problemlere sürüklemesi olayı bir gerçek olarak ortaya çıktı. Bu sınırların sun'iliği şuradan belli; önce, tabii şartlara, fizikî şartlara uygun sınırlar değildirler. Yani coğrafyaya karşı bir sınırlamadır bu sınırlar. Çünkü, bu sınırlar, dağların bittiği yerde, birden ovaları kesip aşağıya taşıyorlar. Güneydoğu'da kalan, bize kalan ovalar bölümünü de şimdi koparmak istiyorlar.

Halbuki, coğrafyada bir bütünlük ilkesi vardır. Yani sınırların tabii olması gereklidir. Bir ülkenin emniyeti için, en azından, sınırların belli büyük engellerle çevrili olması lâzımdır. Bu, tabii, klasik coğrafya ilkesi. Bugün, o sınırlar da yetmemektedir. Her şeyden önce, meselâ, diyelim Dicle ve Fırat, bu iki nehir yöresi de en azından, denize döküldüğü yere kadar uzamalıydı. Sınırlarımız oraya kadar uzamalıydı. Denizden uzak oluşumuz, yine sınırın sun'iliğini ortaya ko-

yan apaçık bir gerçeklik. Demek ki, mevcut ülkemiz dediğimiz zaman, bugün, sınırlar içinde kalan coğrafya, bir kere bizim için sun'i bölünme göstermiş bir coğrafyadır. Yani yalnız coğrafya açısından hareket etsek bile, bizim bu sınırlarla bir yere varamayacağımızı, uzun boylu gidemeyeceğimizi söyleyebiliriz. Suriye ve Irak sun'i olarak bizden ayrılmıştır. Öyle bir coğrafyamız vardır ki, dağlar, ovalar, denize doğru giderken, Suriye ve Irak, Türkiye ile bütünleşmektedir. Eğer bunu siz sun'i olarak ayırırsanız, hem Suriye ve Irak'ı, bir takım kaynaklarından mahrum etmiş oluyorsunuz, su kaynağı gibi; hem de bizim tabii sınırlarımız olmadığı için güvenliğimiz her zaman tehlikede oluyor. Bunun gibi, batıda da, Batı Trakya türklerinin dışta kalışı, yine bu coğrafî adaletsizlikten, yani coğrafyanın tabii sınırlarına kadar uzamayışından kaynaklanmaktadır.

Coğrafî şartlar, bize, artık bu sınırların tartışma gününün geldiğini gösterdiği gibi, tarih de, tarihî şartlar da bizi bu noktaya doğru zorlamaktadır. Çünkü: dediğimiz gibi, ülkemiz, bugünkü ülkemizden ibaret değildir. Çok daha geniştir. O geniş ülkede yaşayan bir millet vardır. Bu millet, bir medeniyetin, İslâm Medeniyetinin toplumudur. Bu medeniyette, ırk unsuruna, tabii , reel bir gerçeklik olarak bakılır; ancak ırk esasına dayanılmaz. Bu medeniyette, ırklar, renkler, diller, hepsi yanyana, kardeşçe yaşarlar ve bir toplum oluştururlar. Bu toplum, bir millet demektir. Yani medeniyetimizin toplumuna biz millet diyo-

ruz. Millet, sadece, bir dili konuşan veya bir ırka mensup olan kişiler demek değildir.

Nitekim, bin seneden,hatta bin dört yüz seneden beri, bu, Ortadoğu denilen bölgede, ırklar, bu medeniyet anlayışından, bu insanlık anlayışından hareketle, birbirlerine karışmışlardır. Saf olarak bir ırk kalmamıştır. Bazı bölgelerde dil sebebiyle bir takım toplaşmalar görülüyorsa da, bunun, ırklar ayrıdır, birbirinden ayrı yaşamaktadır demek mânasına gelmediğini hepimiz biliyoruz. Suriye, araplardan ibaret değildir. Suriye'de araplar, türkler, kürtler, çerkezler vardır. Ve bunlar, islâm toplumunun, islâm medeniyetinin oluşturduğu toplumun, yani islâm milletinin fertleri olarak yanyana yaşamışlar, içiçe geçmişler ve birbirinden ayrılmaz olmuşlardır. Aynı şey, Irak için de söz konusudur. Irak'a baktığımız zaman, yine orda da kürt, türk ve arap ırkları vardır. Ve bunlar da yine geçmiş zamanda birbirine karışmışlardır. Aynı gerçeklik, bizim için de söz konusudur. Nüfusun büyük çoğunluğu türk olmakla birlikte, kürt, arap ve daha başka ırklardan, Kafkasya ırklarından gelmiş kardeşlerimiz vardır. Bütün bunlar, bir milletin fertleridir ve hepsi birbirinin kardeşidir ve hepsi birbiriyle kaynaşmıştır.

Fakat, bizim, 1918 de, bu millete tekabül eden devletimiz parçalanınca, millet de sun'i sınırlarla birbirinden ayrıldı. Ayıran bizler değiliz. Suriyeliler veya ıraklılar bizden ayrılmış değildirler. Silâh zoruyla ayrıldılar. İngilizler, fransızlar, savaş

sonucunda, hatta Hindistan'dan dört yüz bin kişilik bir ordu getirerek, bizden zorla kopardılar. Ve tarih der ki, Şam, bizim elimizden giderken, askerlerimizin, şehit olan askerlerimizin yaralarından akan kan, atların aşık kemiğine kadar yükselmiş... Böyle teslim etmişiz biz. Biz böyle vermişiz Şam'ı. Yoksa, orada araplar isyan etmiş de orası bizden böylece ayrılmış değil.

Aynı şekilde, kürtler de, hiç bir zaman, bizden ayrılmayı düşünmediler. Bir takım basında görüyorsunuz, yok geçmişte 27 defa isyan olmuş, şu olmuş, bu olmuş. Oysa, bunların hiçbiri isyan değildir, ayaklanma değildir Güneydoğu'daki. Bir takım huzursuzluklar olmuştur, buna karşılık, devletin tedbirleri ve bazan da yanlış tutumları vardır; ve bundan dolayı, bugünkü bakışla, onlara kürt isyanı deniyor. Halbuki, bu yanlıştır. Bir takım kişilerin veya bazı beylerin başkaldırması olabilir. Bu, bütün ordaki kürt kardeşlerimizin başkaldırısı demek değildir. Bunlardan en büyüğü olan Şeyh Sait isyanı da , bir kürt isyanı değildir. Buna isyan demek bile zordur. Bir nevî kabul edemeyiştir. Yeni kurulan düzen, henüz hiçbir telkinde bulunamamıştır. Tamamen ters düşmüştür halka. Aynen batıdaki gibi, bir çok yerlerdeki başkaldırılar gibi veya karşı koyuş veya kabul etmeyişler gibi bir olaydır. Fakat tabii, biraz alanı büyükçe bir şekilde cereyan etmiştir. Bu, yine bugünkü görüş açılarından bakılarak kürt isyanı gibi vasıflandırılmaktadır.

Evet, geleceğimizi anlamak için, önce geçmişimizi anlamamız lâzımdır. Geçmişimizi çok iyi yorumlamamız lâzımdır. Bir yazar, 27 defa kürt isyanı oldu dediği zaman, bir devlet adamımız da 27 defa kürt isyanı olmuş dememeli. Onu düşünmeli, araştırmalı ve bu sözün yanlış olduğunu bilmeli. Tabiidir ki, belki bir formasyon eksikliğinden ve daha çok da o günün fikir akımları sebebiyle yanlışa düşülüyor. Yani, yetişme tarzı yüzünden bu tür yanlışlıklara düşmektedirler devlet adamları. Mesalâ, yine, devlet adamlarımızın hiçbirini diğerinden ayırarak söylemiyorum, yani burada partimiz açısından da söylemiyorum, bir kültür hadisesini gözünüzün önüne seriyorum: "1923'den sonra biz millet olduk" diyen devlet adamlarımız oldu. Halbuki, bugün artık kabul edildi ki, biz 1923'de millet olmadık, biz 1923'den sonra millet olmaya başlamadık, belki,tam tersine, 1918 de millet olmaktan çıkarılmak istendik. Ve parçalandık. Milletimiz parçalandı. Bugün Suriye' de yaşayan insanlarla bizim aramızda, benim bir anlatımımla söyleyeyim, Halep'le Gaziantep halkı arasında hiç bir fark yoktur. Aynı insanlardır. Eğer siz burada başka bir ayrım yaparsanız veya Suriye'de arapçılık yapılırsa, Irak'ta arapçılık yapılırsa, bu, milletimize zulüm olmaktadır. Nitekim, Suriye'de arapçılık, diğer kardeşlerimize zulüm olmuştur. Irak'ta da aynı şeyi görüyoruz. Türk kardeşlerimiz ve kürt kardeşlerimiz baskı altında kalmıştır. Yalnız onlar mı? Tabii arap kardeşlerimiz de baskı altındadır. Çün-

kü: rejim, tıpkı sınır gibi sun'idir. Baas rejimi, İslâm Âleminin bir çok yerindeki rejimler gibi sun'i bir rejimdir. Ortadoğu islâm ülkelerinde sınırlar sun'i, rejimler sun'i, hedefler sun'idir.

İşte, bütün problemlerimizin kaynağı burada ve geleceğimizin anahtarı da buradadır. Eğer biz bu sun'iliği somut bir şekilde ortaya koyup aydınlarımızı bir noktada şuurlandıramazsak, bundan sonra da, atacağımız adımların hepsi yanlış olur, ve hem doğan şansları, fırsatları, kaçırmış oluruz, hem de daha büyük tehlikelerle karşı karşıya kalırız.

Ülkemiz için, ne gibi tehlikeler vardır? Şimdi biraz da yön yön, onlardan bahsedeyim. Önce: doğudan gelecek büyük bir tehlike vardır. Bu tehlike, Çin tehlikesidir. Bugün için teknolojisini henüz tamamlamamış olan Çin, eğer bunda bir başarıya ulaşırsa, bu, moğol akınlarından da, haçlı seferlerinden de çok daha güçlü, büyük orduların doğudan batıya doğru yürüyüşü demek olacaktır. O zaman, Doğu ile Batı arasında bir köprü gibi olan ülkemiz de ayaklar altında kalabilir. Ben buna "sarı tehlike" diyorum. Sadece tehlike bundan mı ibaret, geleceğin tehlikesi. Hayır, kuzeyden gelecek tehlike, Rus tehlikesi hiçbir zaman kaybolmamıştır. Parçalanan, yok olan Rusya değil, çöken komünizmdir. Rejimdir. Rejimle birlikte, o rejimin imparatorluğu çöktü; fakat o imparatorluğu kurmuş olan ruslar ayaktadır ve güçlüdürler ve hâlâ süper bir güçtürler. Ruslar şimdi ellerini

şakaklarına dayamış düşünmektedirler; nasıl bir formül bulalım da yeniden o eski hakimiyetimizi kuralım. Bunu aramaktadırlar. Aynen, 1918'de çöken imparatorlukla Çarlığın da çökmesiyle yeni bir düzen arayışına girmeleri gibi.

Şu anda Rusya arayış içindedir. Ruslar, Çarlığı çökerttikten sonra, Avrupa'dan aldıkları bir ideolojiyle, kendi ırklarından olmayan insanları, propagandayla, kendi boyundurukları altında tutacaklarını sandılar. Ve bunu da yetmiş yıl sürdürdüler. Fakat, neticede, Allah'ın insanoğluna verdiği özgürlük (hürriyet) fikri galip geldi. Bağımsızlık fikri, insanın insana köle olmaması fikri galip geldi ve o imparatorluk çöktü. Ancak, ruslar, şimdi daha realist olarak, o rejimin yanlış olduğunu, rejimden dolayı devletlerinin çöktüğünü biliyorlar; gördüler ve yeni bir arayışa geçtiler. Önce Batı ile ilişkiler kuruyorlar. Batı'ya benzemeye çalışıyorlar. Zaten Batı Medeniyeti'nin bir üyesidir ruslar. Çarlık Rusya'sı zamanında da böyleydi, daha sonra da böyleydi. Onun bir kutbu olmak istediler ve bir kutbu olarak dünya hakimiyetine soyundular. Ancak görüldü ki, seçtikleri rejim, yanlış, insan tabiatına aykırıdır. Bu sebeple, o rejim çöktü. Rejimle birlikte kurulan düzen çöktü. Ancak, ruslar, tabiidir ki, büyük bir devlet olarak yerinde duruyor ve şimdi de Avrupa'yla bütünleşmek istiyorlar.

Avrupa'da da bir bütünleşme çabası var. Bir Avrupa Topluluğu kuruldu ve bu topluluk bir Av-

rupa Devleti olmak istiyor. Avrupa Devleti kurulduğu takdirde, tabiidir ki, bu da yeni bir süper güç olacaktır ve yine ta eski Roma'dan gelen gelenekle dünya hakimiyetine soyunacaktır. İşte, Rusya bunu görüyor ve Avrupa'yla bütünleşmek ve Avrupa devletlerini etrafına toplayarak yeniden büyük bir güç olmak istiyor. Bunda muvaffak olabilir mi, olamaz mı? Tabiidir ki, Avrupa'da da, Almanya çalışmakta ve Avrupa Devleti adı altında aslında Alman devleti olsun istemektedir. Bu çekişme gizli ve açık devam edecektir. Ve ileride Avrupa'nın kaderi bununla ortaya çıkacaktır. İşte, bu sebeple ruslar da bizim için her zaman kuzeyden gelecek bir tehlike olarak durmaktadırlar. Hele Avrupa'yla bütünleşirse, büsbütün, çok daha güçlenmiş olarak, büyük bir tehlike merkezi oluşturacaktır.

Bir de, batıdan gelecek bir tehlike var. Ben, buna, "kara tehlike" diyorum. O da Avrupa'nın bütünleşip tek bir devlet olması veya Almanya'nın bütün Avrupa'ya hakim olması. Eğer Almanya, Avrupa devleti haline gelirse veya Avrupa bir devlet olarak bütünleşirse, şunu biliniz ki, ilk tecavüz edeceği, saldıracağı toprak, bizim toprağımızdır. Şu kadarını söyleyeyim ki, bu saldırıdan yunanlılar da kendilerini kurtaramayacaklardır. Çünkü: bugün, Almanya'nın takındığı tavır tesadüfî bir tavır değildir. Bir anlık bir tavır değildir. Bir terör örgütüne arka çıkmak için yapılmış bir olay da değildir. Bu doğrudan doğruya çok eskiden yapılmış bir planın uygulanması, ya-

ni büyük Almanya'nın doğması, Avrupa'ya hakim olması ve daha sonra da Ortadoğu'yu ele geçirme amacının bir göstergesidir. Bu bakımdan bizim Almanya'nın takındığı tavrı çok dikkatle incelememiz lâzımdır. Bu tavır genel bir tavırdır. Yarın yine karşılaşacağız. Yoksa bir dışişleri bakanının kişisel tavrı değildir. Böyle yorumlamak kendimizi aldatır. Bir dışişleri bakanı istifa etmişse bundan dolayı etmemiştir.(*) Belki de Cumhurbaşkanlığına aday olmak için istifa etmiştir.

Onun için olayları çok doğru bir şekilde yorumlamamız lâzımdır. Almanların, Yugoslavya'nın altı devlete bölünmesine taraftar olmasının bir benzeridir Ortadoğu için düşündüğü. Yani, Ortadoğu'da mevcut devletler, ne kadar parçalanırsa, ne kadar bölünürse, Almanya'nın yaptığı plana daha denk düşecek bir durum doğacaktır. Ne kadar büyürsek, burada, o kadar Almanya'nın gelecek için yaptığı plan akamete uğrayacaktır. Ortadoğu'da büyümesi mümkün devlet olarak, Türkiye'yi gördüklerinden, ülkemizi müşkül duruma düşürmek için, ne gerekirse yapacaklardır. Onun için, bunu duygusal bir şekilde yorumlamak, biz Almanya'yı dost biliyoruz, Almanlar bunu neden yapıyor demek, her zaman olduğu gibi kendimizi aldatmak demek olur. Almanya'nın dostluğu veya düşmanlığı söz konusu değildir.

(*) Almanya aleyhimize açık tavır almıştı. Dışişleri bakanının o günlerdeki istifasını baskımıza yormuştu.

Alman aydınları, bir plan yapmışlar, önce ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmişler, ondan sonra, Doğu Almanya'yı kurtarmışlar, kendilerinden koparılan parçaya tekrar sahip çıkmışlar ve bunu dünyaya kabul ettirmişlerdir; şimdi de Avrupa'da, Avrupa'nın başı gibi hareket etmektedirler. Ve aynı hakka dayanarak veya aynı fonksiyon çerçevesinde, Ortadoğu'ya da müdahelede kendini haklı görmektedir. Bu, kendi açısından olan bir plandır.

Biz bunu görmeliyiz. İşi hissî plandan çıkararak, bizim de, aynı şekilde, uzun vâdeli planlarımız olmalı ve bunu gerçekleştirmeye çalışmalıyız. Onun için, önce olayları doğru yorumlamalıyız. Almanlar, I. Dünya Savaşı'nda yenildiler. II. Dünya Savaşı'nda yenildiler. Fakat aydınları bundan ümitsizliğe kapılmadı. Çalıştılar, en yüksek entelektüel planda bir çalışma yaptılar. Ondan sonra, bugünkü Almanya'yı kurdular. Ve iki yenilgiyi âdeta zafermiş gibi değerlendirdiler. Karşılarında zafer kazanmış olan, iki defa zafer kazanmış olan İngiltere ise, sanki yenilmiş gibi, imparatorluğunu kaybetti. Bu da bize bir ibret sebebi olmalı.

Biz, burada, ne kadar çok konuşsak, konu genişliyecektir. Gördüğünüz gibi, çözümün içinden çözümler, yorumun içinden yorumlar çıkmaktadır. İngiltere'nin, İngiltere İmparatorluğu'nun çöküşü, bir ibret vesilesidir. Almanların yükselişi, bir ibret vesilesidir. Sebeplerini araştırmamız

lâzımdır. Ve neden, bizim de devletimiz 1918'de çöktükten sonra, Almanya gibi iki defa değil, bir defa olsun dirilemedik diye üzerinde derin derin düşünmemiz gerekir. Almanların yükselişi, umutlarını kaybetmemeleri, aydınlarının idealist olmaları, şuurlu olmaları, hiç bir zaman kendilerini hayale kaptırmayıp planlar yapmaları, uzun vâdeli planlar yapmaları ve bu planlarını gerçekleştirmek için gereken her türlü fedakârlığa katlanmalarındandır. İngilizlerinse, ellerinde bulunan, üstünde güneş batmayan imparatorluğu kaybetmeleri, iki defa zafere kavuşmalarına rağmen kaybetmeleri, ileri gelenlerinin, kişisel, egoistçe davranışları, kendilerini düşünmeleri ve birbirlerini bertaraf etmek için, yani siyasî planda bertaraf etmek için mücadeleler yapmalarındandır. Yani oradaki aydınlar, ileri gelenler, İngiltere'yi yönetenler, kısa vâdeli düşünmüşler, kendi kişisel çıkarlarını toplumun çıkarlarından önde görmüşler, buna karşılık, Alman aydınlar, uzun vâdeli düşünmüşler ve kendi çıkarlarını vatan ve milletin çıkarının gerisinde görmüşlerdir. Bu da bize yine yol gösteren bir misaldir.

1918'in üzerinde duruşumuz, âdeta dünya tarihinde bir devrim niteliğinde olan I. Cihan Harbi'nden ötürüdür. Her ne kadar, teknik bakımdan II. Cihan Harbi, yeni bir çağın başlangıcı gibi sayılırsa da, psikolojik bakımdan, fikirler bakımından, I. Dünya Savaşı, asıl devrimin, yani çağımızın değişmesinin temelini teşkil eden olay olmuştur. Yani bugün yaşanan dünyada gördüğü-

müz olaylar, Rus İmparatorluğu'nun, diyelim, çöküşü, Avrupa'da yaşananlar, hepsinin asıl tohumu I. Cihan Harbi'ndedir. Yoksa bugün birden bire olagelmiş olaylar değildir. Bir birikimin sonucudurlar. I. Cihan Harbi ve II. Cihan Harbi erteletmiştir bazı olayları. Rus İmparatorluğu çökecekti. Komünizmle ona bir yetmiş yıl kadar daha bir ömür sağlamışlardır. Bunu da sağlayan, I. Cihan Harbi ve II. Cihan Harbi'dir. Ama sonunda çökmüştür. Almanlar yükselecekti. Fakat I. Cihan Harbi, II. Cihan Harbi erteletmiştir. Fakat sonunda yine de yükselmişlerdir. Almanlar, hep, bu kazançlarını, genellikle, acelecilik sebebiyle kaybetmektedirler. I. Dünya Savaşı'nda ve II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yenilgisinin sebebi, geçmişte büyük emeklerle, alınteriyle elde ettiği büyük gücünü ansızın harcamasıdır. Yani bir acelecilik söz konusu olmuştur. Şimdi görüyoruz ki, Almanya, yine bir aceleciliğin peşindedir. Yine gücünün ötesinde roller oynamaya kalkmaktadır. Muhtemeldir ki, bu da yine Almanya'nın sonunu getirsin ve beraberinde tabii Avrupa'yı da büyük sıkıntılara soksun. Ama bu olmaz ve Avrupa bütünlüğünü sağlarsa, yine bu da bizim kaybımız olacaktır.

Güneyden de bir tehlike vardır. Evet, ilk bakışta, denebilir, güneyden ne tehlike vardır Türkiye için? Güneyden de bir tehlike olabilir. Eğer biz, İslâm Milleti tanımına dönmezsek, İslâm Medeniyetini yeniden diriltmezsek, araplar, yalnız arapçılık etrafında toplanıp da bir bütünleşme

sağlarlarsa, yani büyük bir devlet kurarlarsa –ki, buna coğrafyaları, nüfusları ve zenginlikleri müsaittir; aralarındaki çekişmeleri bir tarafa bırakıp da arapçılık etrafında toplansalar, yine büyük bir devlet oluştururlar– bu da bizim için bir tehlike teşkil eder. Çünkü; o zaman, tarihi hatırlarlar; Mezopotamya'ya vaktiyle gelmişlerdir araplar, islâm fikrini yaymak için gelmişlerdir. Ama onlar onu görmezler. Arapçılık açısından bakarlar. Biz gelmişiz, bizim orada hakkımız vardır derler. İşte Fırat ve Dicle için, şimdi su problemi diye Avrupa'nın gizli gizli kışkırttığı meseleyi ortaya atarlar. Bugünkü Güneydoğu probleminden çok daha büyük bir problem çıkarabilirler başımıza.

O halde, dört taraftan, tehlikeler, istikbalde bizi bekliyor. Evet Doğu'dan, Kuzey'den, Batı'dan ve Güney'den tehlikeler, silip süpürebilecek çapta tehlikeler gelebilir. Peki, bu durumda, biz, ümitsizliğe kapılalım, karamsarlığa düşelim de hiç bir şey yapmayalım mı? Hayır. İşte bütün bunları görerek, geleceğe, ona göre hazırlanalım. Geçmişte de atalarımız, bu şekilde hazırlandılar ve o yüzden geçmişin tehlikelerini atlattılar. Hangi tehlikeleri? Batı'dan gelen Haçlılara karşı bütün bir kaç asır dayanan yine bizim dedelerimizdir. Yalnız kendimizi korumadık, Asya'yı da koruduk, arapları da, iranlıları da biz koruduk. Yani müslüman kardeşlerimiz olduğu için onları da biz koruduk. Demek ki, o zamanki atalarımız, koskoca bir kıtadan gelecek güce karşı, böyle bir sel gibi, çığ gibi gelen güce karşı direnecek güç-

teymişler. Aynı şekilde, doğudan gelen moğol akınlarının altında ezilmiş gibi olduksa da, sonunda, o kadar yüksek bir kültürümüz, medeniyetimiz, inancımız ve ahlâkımız vardı ki, moğolları, o, yüz binlerce kişiyi boğazlayan, sel gibi gelen, çığ gibi gelen gücü, yine islâmın hizmetinde bir enerjiye dönüştürdük. Hani suları nasıl regülatörle enerjiye dönüştürüyorlarsa barajlarla, aynı şekilde, islâm kültür ve medeniyeti, moğol gücünü, enerjisini islâmın hizmetine aldı.

İşte, şimdi, bu gelecekteki tehlikelere karşı, önce coğrafyamızın ve tarihimizin bize emrettiği görevi üstlenelim. Bu görev, sınırların sun'i olduğunu bilerek, milletimizin parçalanmış olduğunu bilerek, yeni baştan kendimizi tanımamız ve kendimizi tanımlamamızdır. Biz neyiz? Biz sadece bir ırktan ibaret değiliz. Biz bir medeniyetin milletiyiz. Bu medeniyet, İslâm Medeniyeti'dir. Medeniyetimiz, büyük, bir kriz geçirmiştir. Bu krizin sonucunda düşmanlar, bundan yararlanmıştır. Ve bu sebeple devletimiz parçalanmıştır, milletimiz bölünmüştür. Şimdi, önce bu noktadan, yani 1918'de uğradığımız o büyük felâketten yola çıkarak, ondan sonra yaptığımız yanlışlıkları ayıklayarak, tıpkı Rusya'da çöken rejimin, sun'i rejimin benzeri olan, islâm ülkelerindeki rejimleri yeniden ve kökten sorgulayarak ve en tabii, en tarihî, en tarihî - sosyolojik baza oturarak, yeni baştan varolmamız lâzımdır. Bu varoluşu bu millet yapacaktır. Kendimize güvenmeliyiz. Çünkü: geçmişimizde, atalarımızın temelini

attığı büyük bir medeniyet yatmaktadır. Bu medeniyet ölmemiştir. Bu medeniyetin milleti de ayaktadır. Ancak, bu medeniyet kriz geçirmiştir. Bu millet de bölünmüştür. Her parçası sürekli bir propaganda, telkin altındadır. Ve birbirinden koparılmak için, her şey yapılmaktadır. Meselâ, suriyelilere, öbür araplara, siz arapsınız, türkler geldi sizi istilâ etti, sizi sömürdü denilmektedir. Bizde de, yüz yılı aşkın süredir, ne Şam'ın şekeri ne arabın yüzü denmektedir.

Oralardaki petrolle ilgilenmeyelim diye bu türlü telkinler altında tuttular bizi. Tabiidir ki çöken devletin en büyük faturasını biz ödedik. Büyüklüğün bazan büyük faturaları olur. O faturaları ödediğimiz için sonra çok çekingen olduk. Âdeta yoğurdu üfleyerek yemeğe başladık. O sebeple, bütün islâm dünyasıyla ilişkilerimizi kestik. Ve batılılaşarak bu işin içinden çıkalım dedik. Fakat bunun bugün çıkmaz yol olduğunu görüyoruz. Tıpkı Rusya'da marksizmin çöküşü gibi burada da romantik batıcılık çökmektedir. Yani, kayıtsız, şartsız, Batı iyidir, kayıtsız şartsız, Batı, medeniyetin, insanlığın kaynağıdır, ebediyete kadar bu medeniyet sürecektir; onun için biz ne yapıp yapıp buna entegre olalım düşüncesi kuşku uyandırıyor. Avrupa Topluluğu'na girmek de bu gerekçeye dayandırılıyor. Halbuki, siyasî ve ekonomik gerekçelere dayandırılsa belki tartışma konusu olabilir. Ama bu gerekçe, kayıtsız şartsız teslim gerekçesi, tabiidir ki, Avrupa'yı da nazlandırıyor: Nasıl olsa sizin hiçbir başka seçeneğiniz yok, gi-

deceğiniz bir yer yok, bunu siz kendiniz itiraf ediyorsunuz, siz diyorsunuz ki, biz kayıtsız şartsız Avrupa'lıyız, Avrupa'yla bütünleşeceğiz, Avrupa'lı olacağız; o halde, biz de buna karşılık, sizden, her türlü faturayı ödemenizi isteriz der gibi bir tavır takınıyorlar. Bu şekilde bir tutumları var.

Halbuki, bugün, görüyoruz ki, Batı, bizzat, kendi içinde birçok problemlerle kaynaşmaktadır. Bu problemler, ileride çok büyük bir medeniyet krizine sebep olabilir. Daha doğrusu, Batı medeniyeti, Rönesans'ta atılan hamlesinin sonucuna gelmiştir. Amerika olsun, Avrupa olsun bir müddet daha gelişme gösterse bile, belli bir dönemden sonra, büyük bir değişim geçirmezlerse, onları da, bizim geçirdiğimiz kriz gibi bir kriz beklemektedir. O yüzden, bizim kayıtsız şartsız Avrupa'ya entegre olmamız söz konusu olamaz. Zaten hiç bir millet, hele geçmişinde büyük bir medeniyet kurmuş ve onu yaşatmış olan hiç bir millet, başka bir millete tamamen dönüşemez. Ve özdeş olamaz. İşte bugün biz bu problemle karşı karşıyayız. Yani yetmiş küsur yıl önce o büyük yenilgiden çıktığımız zaman verdiğimiz bir karar, bugün önümüzde hesap vermektedir. Şimdi biz onu devam mı ettireceğiz, yoksa bundan vaz mı geçeceğiz? İşte bu problemle karşı karşıyayız. Tabiidir ki, bu nokta üzerinde düşünürlerimiz, yazarlarımız, bilim adamlarımız uzun uzun durmalıdırlar. Bunu en özgür şekilde tartışmalıyız. Kızgınlıkla, öfkeyle değil: birbirimize, anlayışla, kardeşçe davranarak bunu çözümlemeliyiz.

Bizim görüşümüze göre, İslâm Medeniyeti, krizini atlatmak için yeni bir fırsatla karşı karşıyadır. Evet, gerek Orta Asya'daki türk islâm ülkelerinin bir an için bağımsızlığına kavuşması, gerekse marksizime dayalı Sovyet rejiminin çökmesi, yeni bir şekilde bize olayları düşünme ve değerlendirme gündemi getirmiştir. Bu gündeme göre, biz tamamen batılılaşmaya gitmemizin doğru olmayacağını anlama gününe geldik. Kendi medeniyetimizin farkına varma zamanına erdik. İslâm Medeniyeti'nin yeni baştan dirilme şartlarını düşünme aşamasına vardık. İslâm Medeniyeti neden yeniden dirilme aşamasındadır? Bu nokta üzerinde durmak istiyorum.

Bilindiği gibi, Batı, temeli olan Roma'dan, dünyaya hakimiyet ilkesini aldı. Dünyaya düzen verme ideali vardı romalıların. Bu ideali de daha çok kuvvetle ve tabii, nizam kurarak, örgüt kurarak gerçekleştirmeye çalışıyorlardı. Fakat neticede, bütün insanlığı boyunduruk altına alma ideali, esasında, insan tabiatına zıt, hakikata zıt bir idealdir. Bu sebeple, Roma'nın çöküşü, batılıların ruhlarında, şuuraltlarına geçen bir kompleks doğurdu. Yani, ondan sonraki bütün batı toplumları, hep Roma'yı gerçekleştirmek isterler. Roma-Germen İmparatorluğu, Mukaddes-Roma Germen İmparatorluğu gibi adlarla hep Roma'yı diriltmeye çalıştılar. En son, çarlık, faşizm, nazizim ve hatta komünizm de aslında Roma'nın bir başka şekilde diriltilmesi idealiydi. Fakat onlar, acelecilikle, almanların aceleciliği sebebiyle emelle-

emellerine varamadılar, kavuşamadılar.

Amerika da, bir başka şekilde, yeni bir Roma gerçekleştirme olayıdır. Dikkat ederseniz, Dünyanın Yeni Düzeni deniyor. Yeni Düzen derken, yine Roma'yı, yeni Roma'yı gerçekleştirmek istiyorlar. Bu sebepledir ki, Batının ruhunda süreklice bir Sezar vardır. Bu Sezar dünyayı yönetecektir. Hep bu ideale göre kendilerini düzenlemişlerdir. Şuurunda olsalar da, olmasalar da hep, yeni bir Sezar üretme, onu ortaya koyma dâvasındadırlar. Amerika'da, bu biraz daha komplike bir şekilde cereyan etmektedir. Fakat netice değişmiyor. Oysa, insanlık, bütün cepheleriyle çok boyutlu, çok büyük bir realitedir. Yani bir Doğu realitesi var. Bir Çin, eski Çin Medeniyeti var. Asya medeniyetleri var. Ve elbet bir Avrupa Medeniyeti var. İşte, bir de, ortada, İslâm Medeniyeti var. Bu kadar büyük medeniyetlerin sergisi olan bir dünyaya, sadece, hakimiyet, düzen verme iddiasıyla hakimiyet mümkün değildir. Belki bütün bu, insanlığa hakim olma, onları ezerek değil de, onların gönüllerini fethederek, onların ruhlarına hitabederek, nüfuz ederek mümkündür. İşte İslâm Medeniyeti'nin Batı Medeniyeti'nden ayrıldığı nokta burasıdır.

Grek Medeniyeti'nde, en üstün değer, bilgiydi. Ama, bu bilgi, yine dünyaya dönük bir bilgidir. Meraktan, tecessüsten doğan bir bilgi. Odiseus'un serüvenlerinin kaynağı olan bilgi. Romalılar da, buna ek olarak, dünyaya hakimiyet ideali-

ni, yani başarı, kuvvet ve düzen idealini benimsemiş oldular. Halbuki: İslâm Medeniyeti'nde en büyük değer iyiliktir, erdemdir, yani fazilettir, hayırdır. Farabi'nin de Medinetü'l Fazıla'sında dediği gibi. İslâm Sitesi, fazilet esasına dayanan sitedir. İslâm şehri, ki toplumun temelidir, evet o şehir, ancak ve ancak fazilet esasına dayanırsa yaşar inancı vardır. Yani devlet-i ebed-müddet fikri, ki bu fikir Osmanlılara, Selçuklulardan, Selçuklulara Abbasilerden geçmiştir, islâmın temel fikridir. Devlet, erdeme (fazilete) dayanır fikri. Yoksa, kuvvete veya bilgiye, yani sadece kuvvete veya sadece bilgiye, dünya bilgisine değil. Kuvveti de bilgiyi de egemenliğinde tutan erdeme, hayra, iyiliğe dayanır. İşte bu yüzdendir ki, islâm, ayrı bir medeniyettir. Ve bu medeniyetin milleti olan İslâm Milleti, asla Batı toplumunun, Batı hıristiyan âleminin milletiyle özdeşleşemez.

Aynı şekilde, doğuya baktığımız zaman, eski Çin ve Hint medeniyetlerine ve dinlerine baktığımız zaman, onların da daha başka temel idealları olan medeniyetleri olduğunu görüyoruz. Onlar, meselâ, diyelim ki, bir inceliği ve zarafeti veya insan psikolojisini, her şeyin üstünde tutmuşlardır, veya bir diğerinde, yine erdemin bir yüzünü, diyelim ki tevazuyu ele almışlardır. Fakat tevazuyu ifrata götürdükleri için zillete dönüşmüştür. Dinleri de dahil ederek bu ülkelerin kültür değerlerini incelediğimiz zaman, ayrımların ve özelliklerin tümünü bir medeniyet olarak vasıflandırırsak, Doğu'nun da ayrı medeniyetleri ol-

duğu ortaya çıkar. Bunlara bakarak, bütün bu medeniyetlerin, yani Doğu Medeniyetleriyle Batı Medeniyetinin ortasında filizlenmiş ve büyük bir millet kurmuş olan İslâm Medeniyeti'nin onlardan ayrı bir doğuş noktası, bir gelişme süreci ve bugün de bir bunalımı vardır.

Bu krizi, temel öğelerine indirerek tahlil edersek, yeniden bir çıkış yolu bulmuş oluruz. Milletimizin ve ülkemizin geleceği de buna bağlıdır. Çünkü, biz Ortadoğulu'yuz. Ortadoğu'nun bir parçasıyız. Ayrılmaz bir parçasıyız. Burada büyük bir millet yaşamaktadır. Bu milleti, türkler, araplar, kürtler, iranlılar teşkil etmektedir. Hatta müslüman afrikalılar buna katılmışlardır. Afrikalılar da bu milletin bir parçasıdırlar. Ve bugün uyanan Afrika, ancak İslâm Medeniyeti'nin dirilişi için bir yöneliş bulursa bir kurtuluşa erebilir. Yoksa, avrupalıların onları paramparça edişi devam edip gider. Yani, Afrika, afrikalılarındır, hepsi kardeştir, çoğu müslümandır, İslâm Medeniyeti'nin, toplumunun üyeleridirler, İslâm Milleti'nin üyeleridirler, denilecek bir noktaya gelirlerse, o zaman bir kurtuluşa ererler.

Biz, Ortadoğu'dan, Ortadoğu'daki halklardan, İslâm Milleti'nin parçalarından soyutlanamayız. Hatta, Afrika'dan da soyutlanamayız. Bütün bu halkları dikkatle izleyerek, onlarla diyaloğumuzu kesmeden, onlara yardımcı olarak ve onların da yardımını alarak, yeni baştan, İslâm Medeniyeti'ni, erdem (fazilet), iyilik, güzellik, doğru-

luk, mutlak hakikatler, mutlak güzellik ve mutlak iyilik üzerine yeni baştan tesis etmemiz gerekli. Bunu tesis ettiğimiz zaman ve burada yeniden büyük islâm toplumu doğduğu zaman, İslâm Milleti yeniden büyük gücüne, siyasî, askerî, ekonomik gücüne erdiği zaman, bu, tüm insanlığın da yararına olacaktır. Çünkü: demin işaret ettiğim, Çin'den gelecek olan büyük tehlikeyi ancak böylelikle önleyebiliriz. Yani İslâm Milleti siper olacaktır, onu önleyecektir. Yahut da, zaten böyle bir doğuş yaparsak, Çin'e de tesir edeceğiz. Onun, böyle bir vahşi, barbar bir medeniyet gibi, batıya doğru akmasını önleyeceğiz. Yani onu yumuşatacağız. Yoksa, son derece, kinle dolu, hınçla doludur. Çünkü: Avrupa bu hıncı hakketmiştir. Çünkü: onlar o ülkeleri uzun süre sömürge olarak kullandılar. Ve ekonomik bakımdan da, insanlık onuru bakımından da ezdiler. İşte, onun intikamını, rövanşını hazırlıyorlar. Ama eğer biz burada büyük bir güç oluşturamazsak, yalnız avrupalılar, batılılar değil, biz de ayaklar altında kalma gibi büyük bir zarara uğrarız.

Aynı şekilde, Batı hazırlanıyor dedim, Avrupa, ülkelerimizi istilâya hazırlanıyor, Almanya hazırlanıyor, Rusya, yeniden kendini toparlayacak, hazırlanacak. İşte, bu şekilde, bütün bu tehlikelere karşı, bizim şu andaki sınırlarımızla, kutlu Anadolu topraklarıyla veya bu topraklardaki güçle bütün bu geleceğin büyük kuvvetlerine karşı koymamız mümkün değildir. Bunun için, tıpkı atalarımız gibi, Osmanlılar gibi düşünme-

miz gerekir. Onlar, İslâm Medeniyeti'ne dayandılar. Ve İslâm Medeniyeti'nin toplumunu, devletini kurdular. Ve bu devlet, 20. milâdî yüzyıla kadar Milletimizi getirdi. Fakat, şimdi, yeniden, bir dirilişe, islâmın dirilişine, İslâm Medeniyeti'nin dirilişine ihtiyaç var. Bu, demin dediğim gibi Batı'nın da hayrınadır. Çünkü: Batı da geçmişte sömürmek istediği, fakat sonunda kovulduğu ülkelere, yeniden, hazırlanarak, hınçla girmek istiyor. İşte bu hınca karşı ve doğunun öfkesine karşı, ancak, iyilikten, hakikatten, doğruluktan ve güzellikten yana olan islâm ruhu, araya girerek, Doğu'yu ve Batı'yı durdurarak insanlığın büyük trajedisini önleyecektir.

Bu trajedi, III. Dünya Savaşı, aslında yer yer, parça parça yaşanmaktadır. I. ve II. Dünya savaşı çok kesif, yoğun yaşandı. Dört yıl içinde, altı yıl içinde. Halbuki, III. Dünya Savaşı, parça parça, dünyanın her tarafında yaşandı, yaşanıyor. Vietnam Savaşı, Körfez krizi, bilmem, şu anda, yani Libya'ya ambargo uygulanışı, hepsi bu III. Cihan Harbi'nin bir nevi, uzun sürede devam eden safhalarıdır. Ve o, I. ve II. Dünya Savaşı gibi, büyük çapta, yoğun bir savaşı da içinde ve ilerisinde saklamaktadır. İşte bütün bu tehlikelere karşı bizim, gerek kendi memleketimizi, kendi insanımızı ve gerekse milletimizin parçaları olan insanları korumak için yeniden harekete geçmemiz ve uzun vâdeli olarak yeni bir atılımı, dirilişi gerçekleştirmemiz gerekmektedir.

Ben, yazı hayatına başladığım 1950'den beri, önce yoğun olarak edebiyatla, daha sonra da düşünce planında, tüm bunu yazdım. Daha 1962' lerdeki bir yazımda, bir islâm haritası önümüze açalım, bakalım ve bu islâm haritasının iki yüzünü görelim, demiştim. Birisi halihazırın, biri de istikbalde olan mükemmel islâm dünyasının haritası. İşte, bu, bugünkü değişimler de gösterdi ki, gerçekten, islâm dünyasının her yanında biriken, içimizde biriken, milletimizin parçalarında biriken bir takım duygular, düşünceler, bir gün patlama aşamasına geliyor. Bunun da, kansız bir devrim olması, yani diriliş olması, ruhta diriliş olması için, bizim çok şuurlu olmamız lâzımdır. Yoksa, beklenmedik şekilde patlayan bir takım olaylar, toplumları hiç de istemedikleri yönlere götürürler. Bu yüzden, biz, geçmişte dedelerimizin yüklendiği görevi, yani İslâm Medeniyeti'nin yeniden dirilişi ve İslâm Milleti'nin derlenip toplanışı görevini üstlenmeliyiz.

Bunu kim üstlenecektir? Bunu, elbette, aydınlarımız üstlenecektir. Aydınlarımız, milletimizin, sınırlarımız dışında kalan parçalarına, yalnız ırkdaşlarımıza demiyorum, hem ırkdaşlarımıza, hem ırkımızdan olsun olmasın milletimizin parçası olan, diyelim Suriye, Irak, Mısır v.b. memleketlerin halklarının aydınlarına seslenmeli. Onlarla bir irtibat kurmalı, onlara bu unutulmuş gerçekleri hatırlatmalıdır. Evet bir hatırlatış. Diriliş, bir hatırlatışla başlayacaktır. Mısır'ın aydınlarına, Suriye'nin aydınlarına, Irak'ın

aydınlarına, sağduyulu aydınlarına, tamamen zihnen kaybedilmemiş aydınlarına, bizim şuurlu aydınlarımızın bir seslenişi lâzımdır. Ve onlardan da mutlaka bir cevap gelecektir. Ve oralarda, her bir memleketi, öbüründen, bütün İslâm Âlemi'nden soyutlayan sun'i rejimler ayakta duramayacaklardır. Ve bu seslenişin kuşkusuz başka yönlerde de etkileri görülecektir.

Bugün, Afrika'nın dirilişi olup biterken, Mısır ona hiç sahip çıkmamaktadır. Halbuki, Mısır, bu hareketin önderi olabilecek bir pozisyondadır. Geçmiş bir birikime maliktir. Ancak, bunu yapabilmesi için bizimle birlikte İslâm Medeniyeti'nin öncülüğüne soyunması lâzımdır. Ama, bunu, Mısır'daki aydınlar yapmadığı gibi, diğer ülkelerdeki aydınlar da, aynı konuda tereddüt içinde kaldıklarından, İslâm Medeniyeti'nin yeniden dirilişi gecikmektedir.

Ülkemizin bugün içinde bulunduğu problemler ilerde artabilir. Eğer dediğim gibi, bir atılıma girişmezsek, ilerde sadece Güneydoğu sorunuyla bırakmazlar. Biz sadece müdafaada (savunmada) kaldıkça, Kıbrıs meselesini de ilerletirler. Hatay diye bir olay çıkartırlar. Su meselesi diye bir olay çıkartırlar. Ve kuzeyden de zayıf zamanımızı kollayan Ermenistan vardır. Ermenistan, yalnız Azerbaycan'dan değil, bizden de hak talep etmektedir. Yunanistan'da aynı şekilde. Sanki, her taraftan düşmanlarla çevrilmiş, bir ateş çemberinin içine düşmüş durumdayız. Fakat bu çemberi

parçalamamız mümkündür. Dıştan gelen bu çemberi, Batı'nın planlı bir şeklide ayarladığı ve giderek sıkıştırdığı bu çemberi, ancak ve ancak, İslâm Medeniyeti'nin öncüsü olarak, tekrar, en köklü şekilde ortaya çıkarak parçalayabiliriz.

Başka çıkış yolu yoktur. Biz sınırlarımızın ötesindekilere seslenir ve onlarla bir irtibat kurarsak, onları kazanırsak, o vakit, sınırlarımızı zorlayanlar, asıl onlar oyuna gelmiş olurlar. Ve biz de bunu yapmak zorundayız. Savunma, her zaman geçerli bir metot değildir. Tabiidir ki, önerdiğim, çılgınca, cinnet şeklinde saldırı veya silâhlarla orduları çekip yürümek değildir. Önerdiğim, önce bir medeniyet atılımı yapmak, yeni baştan kendimizi tanımak, milletimizi tanımak, medeniyetimizi tanımak ve bunun etrafında yeni bir terkiple, yeni bir yorumla ortaya çıkmak ve çağrıda bulunmaktır. Bunu yaptığımız zaman, bütün oyunlar bozulacaktır. Yani, fikirde, ruhta, düşüncede bir taarruzu öneriyorum. Yoksa silâhlı, askerî bir hareketi önermiyorum.

Şimdi, aynı şekilde, bugün Bosna Hersek'te olan dramı biliyoruz. Ona gereğince sahip çıkamıyorsak, Karabağ'da olana sahip çıkamıyorsak, sebebi, yine sınırlarımızla ve Batı'nın bize verdiği rolle ve Batı'nın bizde görmek istediği anlamla kendi kendimizi sınırlamamızdır. Ondan ötürü bir yardım yapamıyoruz. Yoksa yapabileceğimiz yardımlar vardır. Meselâ, Mısır, Türkiye, İran, Pakistan gibi büyük islâm devletleri, bir araya gele-

rek, bir barış gücü oluşturabilirler. Bu barış gücü de savaş için olmayacaktır. Bu güç, Karabağ'da olsun, Bosna Hersek'te olsun, gidip iki taraf arasına dikilir ve barışı sağlar. Nasıl Birleşmiş Milletler'in barış gücü ki, bu, aslında hıristiyan âleminin, Batı âleminin barış gücüdür, Batı'nın, hedefleri, amaçları doğrultusunda iş görmektedir, bizim de, bu şekilde, bütün dünyada sahipsiz kalmış milletimizin parçalarına sahip çıkmamız mümkündür. Bunun için bir atılım yapabiliriz. Fakat görüyoruz ki, aydınlarımız bundan büyük bir çekingenlikle kaçmaktadırlar. Halbuki, kaçış bir çözüm değildir. Karşımızdaki problemler ne kadar zor, ne kadar çetin olursa olsun, çare, kaçmakta değil, onun üzerine yürümektedir. Problemleri kabul etmektedir. Problemleri kabul ettikten sonra, onları, sakin bir şekilde çözmek gelir. İşte, bizim de karşı karşıya olduğumuz ve bugün milletimizin karşı karşıya bulunduğu asıl sorun budur.

Biz karar verebilecek miyiz? Biz avrupalı değiliz ve avrupalı olamayız ve avrupalı olmamalıyız. Biz Ortadoğulu'yuz. Ortadoğu'da bir İslâm Milleti vardır. Biz, bu milletin bir parçasıyız. Bu kararı verdikten sonra, bütün hareketlerimizi buna göre ayarlamamız lâzımdır. O zaman, bir çok, problemlerimizin çözüldüğünü göreceğiz. Meselâ, diyelim ki, o zaman, belki de, devletin ismi bile değişecektir. Rusya parçalanmamak için rejimi bıraktı, marksizmi bıraktı. Yetmedi. Lenin'i de bıraktı, Lenin'den de vazgeçti. O da yetmedi.

İsminden de vazgeçti. Bağımsız Devletler Topluluğu demeye kalktı. Demek ki, her fedakârlığı yaptı. Niçin yaptı? Mümkünse, bir takım bağlı devletler, Rusya'dan ayrılmasın, o devletler, Rusya'yla beraber kalsınlar diye. Fakat, o, eşyanın tabiatına aykırıydı. Çünkü: o ülkeler, esaret altında inliyorlardı. Dinleri ayrı, medeniyetleri ayrı, kültürleri ayrıydı. Gerçekten, insanlık onuruna aykırı bir şekilde, ruslar, onları yönetiyordu. Aslolan panislavizmdi, marksizm bir maskeydi. Bunu halklar sezmişti. ruslar, çok fedakârlıklar yaptılar, ama amaçlarına ulaşamadılar. Yine de, rusya, bundan vazgeçmiş değildir. Yeni bir şeyler bulmaya çalışıyor.

Halbuki; bizim, milletimizden olmayan yabancıları boyunduruğumuz altında tutmak için değil, bizden koparılmış bulunan parçalarımızı toplamamız için bir takım atılımlar yapmamız gerekir. Bu da, zayıf zamanımızda, sırf, Avrupa'ya entegre olmak için saplandığımız bir takım görüşlerden, hareket ettiğimiz görüşlerden vazgeçmemiz mânasına gelir. Elbet, bu, zorumuza gider. İnsanlar alışkanlıkların esiridir. Alıştığımız şeyler vardır. Bunlardan kolay kolay dışarı çıkamayız. Ama bugün tarih bizi zorluyor. Var olmak veya yok olmak noktasına geldik. Varolabilmemiz için, sakin bir şekilde, kızgınlıkla veya tutkularla değil, aklımızla, bütün geçmişimizi, en azından 1918'den sonrası, hatta daha evveline giderek, Meşrutiyet'i, Tanzimat'ı, yeni baştan sorgulamamız, kuşkusuz Cumhuriyet dönemini de

sorgulamamız ve nerede hata ettik, nerede iyiye kötü dedik, kötüye iyi dedik, bunları, teker teker, yeni baştan ortaya koymamız ve nerede sağlam ipuçları duruyor, oralara tutunarak, yeni baştan doğmamız lâzım gelir. Bundan korkmamalıyız. Tabiidir ki, bunu Batı istemez. Ama Batı'dan korkmanın da yeri yoktur. Ölümden korkmanın ecele faydasının olmadığı gibi. Batılılar, zaten biz kendimize gelsek de gelmesek de yine bizi kendilerine yabancı saydıklarından, giderek, çevremizdeki çemberi daraltmaya, sıkmaya ve en sonunda bizi boğmaya çalışıyorlar. Bunu görmemek körlük olur.

Batılıları, durduracak olan sadece, güçtür. Gücü güç durdurur. Bu gücün oluşması için çok temelden hareket etmemiz lâzım. Şunu diyemezsiniz: efendim, ekonomide ilerleyelim, ondan sonra öbürü gelir. Zaten, ekonomide de, tek başına ilerlemek mümkün değildir. İlerleme hep birlikte olur. Yani fikirde, bilimde, teoride, sanatta ilerleyemezseniz, teknikte de, ekonomide de ilerleyemezsiniz. Bunun için, yeni baştan bizim bir kültür atılımı yapmamız lâzım gelir. Nedir bu kültür atılımı? Bu kültür atılımı, bizim sadece Batı'ya dönük bir yüzeysel kültürleniş değil, kendi kültürümüzün temellerine inip, onları, yeniden bugüne getirmek, canlı bir şekilde ortaya koymaktır.

Elbet, "bizim" derken, medeniyetimizin, yani islâm milletinin, İslâm Medeniyeti'nin temellerini kastediyoruz. İslâm Medeniyeti ve kültürü de-

yince, İslâm Medeniyeti ve kültürünü ortaya koyan, milletimizi oluşturan halkların, halkımızın, arapların, acemlerin ve diğer müslüman halkların bilime ve sanata olan katkılarını hesaba katmamız gerekir. Osmanlılar, acemlerden daha çok, Acem Edebiyatı'na sahip çıkıyorlardı. Yani Sâdi'ler, Hâfız'lar, Osmanlı aydınlarının âşinası olduğu değerlerdi. Acemler, bunlar sünni oldukları için, daha sonraları, onlara sahip çıkmaktan vazgeçmişlerdir. Onun için, Osmanlı Devleti evrensel bir devlettir. Ve o yüzden, yeni baştan evrensel değerlerimizi bulabilmemiz için, gerek Arap Edebiyatı ve düşüncesinin, islâm kültürünün, geçmişteki âbidelerini, gerek Acem Edebiyatı'nın şaheserlerini, yani Farsçadaki değerleri, gerekse Türk Edebiyatı ve değerlerini, türk düşüncesinin değerlerinin hepsini ortaya koymamız lâzımdır yeni baştan. Ülkemizdeki bir aydın, Osmanlılar devrinde, arapça ve farsça okuyordu. Hatta Tanzimat'tan sonra buna bir de yabancı dil eklendi. Şimdi, yine aynı şekilde bu dilleri bilmemiz, bu dilleri öğrenmemiz ve bu dillerin edebiyatını diriltmemiz gerekecektir. Araplar, bugün, nerdeyse kendi geçmiş edebiyatlarından kopmuşlardır. Onlar da, bizim gibi Batı'ya dönük ve belli bir tarihten sonraki bir edebiyatı sun'î olarak doğurmaya çalışıyorlar. İranlılar da aynı şekilde. Onlar da yine Batı'dan alınan bir edebiyatı var etmeye çalışıyorlar, yaşatmaya çalışıyorlar. Biz de, aynı şekilde hareketle, Tanzimat'tan sonra yöneldiğimiz Batı Edebiyatı'nı temel alıp,

bunun üzerine, yeni bir edebiyat, Batı Musikisi'ni temel alıp bunun üzerine yeni bir musiki kurmak istiyoruz.

Bütün bunlar yanlıştır. İranlılar da bu yanlışı yapmaktadırlar. Araplar da bu yanlışı yapmaktadırlar. Biz de bu yanlışı yapmaktayız. Ve biz hepsinden daha çok sorumluyuz. Çünkü: İranlılar, zaten hiç bir zaman, İslâm Âlemi'ni geniş çapta toplayıcı bir Osmanlı Devleti gibi bir devlet kuramamışlardır. Onlar, zaten, buna alışkın değildirler. Halbuki, biz bunu geçmişte gerçekleştirmiş bir milletiz, bir halkız ve bu İslâm Milleti'nin önderliğini yapmışız. Ve bunu yirminci yüzyıla kadar getirmişiz. Ancak tabiidir ki, her şeyin bir ömrü vardır. Ebedî olan, düşmeyen kalkmayan yalnız Allah'tır. Biz de düştük; ama bu bir daha ayağa kalkmayacağız anlamına gelmez. Ve çok daha güçlü bir şekilde ayağa kalkmanın fırsatı doğmuştur.

Önümüzde iki yol ağzı vardır. Birisi, bizi kurtuluşa, gelişmeye, büyümeye, ilerlemeye götürecektir. Birisi de, tamamen parçalanıp toz haline gelmeye ve yok olmaya götürmektedir. Bu bakımdan, bu iki yoldan, kurtuluşa götürene kararlı bir adımla girmek zorundayız. O yola girmezsek, öbürüne gireceğiz. Ve bu, bizi felâkete, yokluğa götürecektir.

Tarihin karanlığına gömülebiliriz. Tarihin kanunları acımasızdır. Tabiatın kanunları gibi. Tabiatta yaz vardır, kış vardır. Allah lütfeder, iyi

mevsimde, her türlü nimetini saçar. Siz onu değerlendiremezseniz, arkasından kış gelir. Ve kış, size, o değerlendirmediğiniz günlerin hesabını en acı şekilde sorar. Aynı şekilde, tarihin de, yazları, kışları vardır. Fırsatları vardır. Allah, bir takım nimetleri, tarihin belli anlarında, bazı insanlara veya topluluklara lütfetmektedir. Bunu değerlendirmeyenler, tarihin tokadıyla karşı karşıya kalırlar. İşte, şimdi, böyle çok kritik bir dönemi yaşamaktayız.

Kırk yıldan beri benim üzerinde durduğum nokta budur. Tabii başta aydınlar olmak üzere herkesi uyarıyorum. Halkımız sağduyuludur. Daima aydının doğru yoldan gitmesini ister. Aydınlar yanlış yola gittiği zaman da onlara karşı direniş gösterir. Pasif mukavemete geçer. Kitleler aktif olamazlar. En çok, pasif mukavemet gösterirler. Onun için, yanlış ve sun'î yapılanmalara karşı milletimizin gösterdiği direnişi de takdirle karşılayalım. Bunu, geri millet!, işte, ilerlemeye ayak uyduramayan millet! diye vasıflandıranlar utansın. Bugün, görülüyor ki, Rusya'da milletimizin parçaları da marksizme direndiler. Ülkemizde de aşırı batıcılığa karşı halkımız pasif mukavemet gösterdi. Ancak, bunu tek çare olarak görmeyelim. Bu, yetmez.

Aydınlarımızın şuurlu hareketi ancak kurtaracaktır milletimizi. Milletimizin geleceğini, bu, garanti edecektir. Evet, güçlü ekonomi, tabii, onun yanında güçlü bir askerî güç olmak zorun-

luluğu vardır. Ancak, bunlar bilim gücüyle beraber olmalı. Yani, biz dünya çapında tarihçiler, dünya çapında şairler, yazarlar, bilim adamları çıkartmadığımız sürece ve yeni bir yorum ortaya atıp İslâm Medeniyeti'nin dirilişini gerçekleştirmediğimiz takdirde, bizi, o, demin bahsettiğim dört cihetten gelecek tehlike ve daha bilmediğimiz nice tehlikeler beklemektedir. Ve daha, şu aşamada bile, ne kadar, İslâm Milleti'nin parçalarına bir takım çemberler uygulayıp sıkıştırdıklarını görüyorsunuz ve görüyoruz. Aynı şekilde, içten de, biz kendimiz kendimizi sınırlamayalım, bir takım düşünceler yıkılacak diye korkmayalım. Rejimler, milletler içindir. Rejim, devlet içindir. Devlet, millet içindir. Devlet çökerse, herkes altında kalır. Başka da bir devletimiz yoktur. Devleti düzeltmek, değiştirmek, köklü bir şekilde, yeni baştan, tabiî ve tarihî temeline oturtmak zorundayız.

Bu şekilde bir yöntemle, aydınlarımızın, yeniden, İslâm Medeniyeti'ni diriltmesi, bunun için gerekirse, ta geçmişe dönüp, arap, fars kültürlerinin bizde işlenmiş olan şekillerinden hareket etmesi, bu kültürü, Maveraünnehir kültürüyle, Anadolu kültürüyle yeni baştan harmanlaması, bize bir çözüm noktası getirecektir. Meselâ: bugün, güncel bir sorun vardır. Televizyonda kürtçe yayın yapılsın mı, yapılmasın mı? Şimdi, biz, çok güçlü bir televizyon kurup, tüm Ortadoğu'ya, İslâm Âlemi'ne, türkçe, arapça, farsça yayın yaparsak, ki, bunu küçük çapta da olsa, sanırım, radyo

yapmaktadır; ama tabii, bizim bundan haberimiz bile olmamaktadır. Benim dediğim daha geniş çapta, araplara hitabeden arapça yayın ve acemlere, iranlılara, kürtlere hitabeden farsça yayın yapılmasıdır. Çünkü: kürtçenin edebî dili asıl zaten farsçadır; o bir çözüm olacaktır. Eğer biz kültürden hareket etsek, İslâm Medeniyeti bazından hareket etsek, çözümler elimizdedir. Farsça yayın yaparız ve bu yayını yapmakla, hem kürtlere hitab etmiş oluruz, hem acemlere, iranlılara hitab etmiş oluruz.

İranlılarla aramızda, yarın, soğukluk doğurmak isteyeceklerdir. Hatta, efendim, Nostradamus'un kehanetinde var, iranlılarla türkler çarpışacaklar. İranlılar, Trabzon'a gelecek, yok, İstanbul yanacak diye yazıyorlar, bir takım avrupalılar, şuuraltımıza korku tohumları ekiyorlar. Bütün bunların hepsi, bizi, bir telkin altına almak ve bizi parçalamak için oyunlardır. Biz, iranlılara hitabedersek, iranlılar bize yakınlık duyacaklardır. Biz de onlara yakınlık duyacağız. Ve arada sun'î olarak doğurulmak istenen İran-Irak savaşı gibi, İran-Türk savaşı felâketinden korunmuş oluruz. Bunun bahanesi olarak, yeni doğan Asya türk islâm ülkelerine sahip olma gösteriliyor. Halbuki: biz, islâm fikrinden, İslâm Medeniyeti bazından hareket edersek, zaten tek başımıza başa çıkamayacağımız, Orta Asya ülkelerine yeni doğan türk-islâm ülkelerine, yardımı İran'dan da isteyeceğiz. Pakistan'dan da isteyeceğiz, Suudi Arabistan'dan da isteyeceğiz, Mısır'dan da isteye-

ceğiz. Hepsinin elbirliğiyle ancak yardım olunabilir. Ve rekabet değil, elbirliği lâzımdır. Buna nasıl teşebbüs edebilirsiniz, eğer siz kendi hudutlarınız içinde kalır, yani böyle bir fikirden, böyle bir ırk esasından hareket ederseniz, bu yardımı isteyemezsiniz ve rekabetler doğar. Halbuki, İslam Medeniyeti esasından hareket edersek, türkçenin yanında arapça yayın yaparsak, farsça yayın yaparsak, o zaman, hem kendi iç sorunlarımızın hallolması kolaylaşır, hem de dışa karşı aramızdaki soğukluklar gider, birlikler perçinleşir. Bir buçuk milyarlık bir müslüman dünyası var. İslâm halkları birleşmeli. Bu, tabii çok büyük bir idealdir. Fakat bunun gerçekleşmesi birdenbire olmaz. Ve belki hiç bir zaman bütün müslümanlar birleşemeyecektir. Onun için, bizim daha realist, somut bir yerden, bir noktadan hareket etmemiz lâzımdır. Yani Ortadoğu'dan. İslâmın çıkış noktası ve merkezi olan ve yirminci yüzyıl başına kadar büyük bir islâm devleti bulunan Ortadoğu'dan hareket etmemiz lâzım. Burada bir islâm milleti var. Birbirine kaynaşmış. İşte, türkçe, arapça, farsça milletin dilleridir, aynı zamanda, edebî dilleridir ve kültür dilleridir. İslâmın kültür dilleridir. Bu üç dile de önem vermeliyiz. Hep birlikte, Ortadoğu'da çok büyük çapta bir televizyon kurarak, yayınlar yapmamız ve geçmişteki islâm kültür ve medeniyetine dayanarak, Avrupa'ya karşı direnmemiz lâzımdır.

Bugünlerde bir kutlama var. Nizamî'nin do-

ğumunun 1000. yılı kutlanıyor. Nizamî, İslam Milleti'nin büyük bir şairi, büyük bir düşünürü, büyük bir mutasavvıfı. Genceli Nizamî. Nizamî'nin 1000. doğum yılı, Azerbaycan'da kutlanıyor. Unesco da bunu yılın kültür olayı ilân etti. Yani Unesco buna sahip çıktı. Genceli Nizamî'nin 1000. doğum yılı tüm dünyaca kutlanacak. Biz bundan bihaberiz. Halbuki, Nizamî, zaten bizim değerimiz; bir ihtimalle hatta türk ırkından. Farsça yazmasına rağmen, o eserlerini türk sultanlarına ithaf etmiş. Meselâ: Mahzen-i Esrar adlı eserini Mengücekoğulları'nın sultanı olan Ahmed'e ithaf etmiştir. Şimdi, işte, bu kutlamayı yaptığımız zaman, Azerbaycan'a kadar hükmetmiş olacaksınız, kültür bakımından. Urduca farsçaya yakındır. Bu sebeple, farsça, Hindistan'a kadar geçerli bir dildir. Arapça, çok büyük bir alanda geçerli olmaktadır. Bu dil ve edebiyatları, biz birer sanat, kültür vasıtası olarak benimsemeliyiz, onlardan yararlanmalıyız. Değil kendi kendimizi sınırlamak, bunlara da sahip çıkmalıyız. Evet, bir misal verdim; kültürden misal verdim.

Tabiidir ki, ekonomik açıdan da yine aynı noktalara varacağız. Meselâ: su meselesi. Hani şairimiz diyor ki: "Dicle niçin, Fırat niçin bende doğar, bana dökülmez?", Arif Nihat Asya'nın bir şiiri. Evet Fırat, Dicle bizde doğuyor, ama bize dökülmüyor. Şimdi biz böyle düşünürken araplar da şöyle düşünüyorlar: Fırat ve Dicle benim candamarım, neden bende doğmasın, neden ya-

rısı benden dışarda kalsın? İşte bu sun'î parçalanmanın bir sonucudur. Siz Fırat'ı ve Dicle'yi bıçakla kesebilir misiniz? Burası senin, burası benim diyebilir misiniz? Oysa Fırat ve Dicle, şırıltılarıyla kendi mecralarında akarlarken, bize diyorlar ki, "sen nasıl parçalanmazsan, bir bütünsen, ben de bir bütün olarak, yalnız türkün, yalnız arabın, yalnız kürdün değilim. Hiç kimse bana tek başına sahip çıkmasın. Ben, islâm milletinin suyuyum, onun can damarıyım. Siz de bundan ibret alınız ve parçalanmayınız, bölünmeyiniz". İşte, bize coğrafya böyle sesleniyor.

Tarihimize baktığımız zaman binlerce misali vardır bunun. Haçlılara karşı birleştiğimiz zaman, Artuk Beyi Belek Gazi kumandasında, Haçlı Ordularını yendik. Avrupa kökenli Kudüs kralını ve nice kont, senyör ve kale kumandanlarını esir etti Belek Gazi. Urfa'da kontluk kurmuşlardı, Urfa'yı kurtardı. Kudüs'e kadar gitti. Selâhaddin-i Eyyubî gibi, Belek Gazi gibi değerlerimiz, geçmişte bu birliği sağladılar. İdris-î Bitlisî gibi kürt asıllı bir büyüğümüz, türk, kürt ve arap ayrımı yapmaksızın kardeşliği pekiştirdi. Yavuz Sultan Selim'e mektup yazdı, yardım istedi ve Güneydoğu'yu İran Şahı İsmail'in tasallutundan kurtardı. Yahya Kemal de, İdris-i Bitlisî'yi övüyor ve bize birliğin timsali olarak gösteriyor. Şimdi, biz, İdris-i Bitlisî gibi bizim kültürümüzde ve tarihimizde böylesine önemli bir rol oynamış bir zâtı dışlarsak, kürt asıllıdır diye dışlarsak, bundan biz kaybederiz. Bütün bu değerleri-

mize sahip çıkmalıyız. Nitekim, Yahya Kemal ki, aynı zamanda bir türk milliyetçisidir, İdris-i Bitlisî'yi, bu birlik şuurundan ve Yavuz Sultan Selim'i islâm birliğini kurmaya çalışmasından dolayı öven büyük şiirini, Selimnâme'yi yazmıştır.

Evet, şairlerimiz, yazarlarımız, bize birtakım yollar göstermişlerdir. Kimileri, bizi Batıya sevketmiştir. "Rüya" adı altında yazmışlardır. Namık Kemal'in "rüya"sı vardır. Hürriyet Kızı'nı görür rüyasında. Ziya Gökalp'in "hülya"sı vardır. Bunlar gibi, "rüya"lar adı altında, geleceğe ait görüşler belirtilmiştir. Yahya Kemal'in de "rüya"sı vardır. Hepsinin de, geleceğe ait, kimi yanları isabetli, kimi yanları isabetsiz görüşleri vardır. Biz de bugünden, geleceğimizi hazırlamalıyız. Saadet ve felâket yolu, her ikisi de açık. Saadet yolu, büyümede, gelişmede gizli. Büyümenin ve gelişmenin yolu, kendi medeniyetimizi diriltmede saklı. Bu noktadan hareket ederek, yeni baştan İslâm Medeniyeti'nin dirilişini temel alarak, bir çıkış noktası bulmalı ve kısır döngü çemberini kırmalıyız.

Ülkemizin, tabii, geleceğinde de bir çok problemler olacaktır. Fakat, ben, onların üzerinde durmuyorum. Kısa vâdeli, yani yakın zamanlar için öneriler olabilir. Meselâ, dış politikada şu şekilde hareket edilebilir: biz, çok cepheli olmak zorundayız. Bir taraftan yeni doğan türk-islâm ülkelerini bütünleştirme, onları bir birlik kurmaya teşvik etme ve bu birliğin de mutlaka nükleer gü-

cünün olmasını temin etme yolunda onlarla sıkı bir işbirliği yapmamız, diğer taraftan, islâm ülkeleriyle, yeni bir oluşum, diyelim bir islam güvenlik konseyi, bir islâm barış gücü gibi artık bugün zaruret haline gelmiş oluşlar, tabii bunun da temeli olan islâm kültürünün yeniden dirilişi için görüşmeler yapmamız, İslâm Medeniyeti'nin yeniden dirilişinde tümüne düşen görevleri belirleme yönünde bir politika izlememiz, araplara olsun, Pakistan'a olsun, İran'a olsun, bu şekilde, geniş perspektifli, tarihî-sosyolojik perspektiften bakan bir politika, uzun vâdeli ve temeli islâm kardeşliği olan bir politika izlememiz gerekli. Bunları yaparken, tabiidir ki, Batıyla da iyi geçinme ve onların tehlikelerinden korunma, mümkün olduğu kadar onlarla da sulh içinde yaşama, karşılıklı alışveriş fikrini de yabana atmamamız gerekir.

Böylesine çok cepheli bir politika izlemek zorundadır devlet adamlarımız. Devlet adamlarımızın bu politikayı izleyebilmeleri için çok iyi yetişmeleri gerekir. Bunun için de aydınımızın çok iyi yetişmesi şarttır. Buradan, kültür ve eğitim meselesine geliniyor. Fakat bütün bunların çıkış noktası şu: genel yönelişimizde, aydınlarımızda bir kere kararlı bir şekilde kendi medeniyetini diriltme azmi görülmeli ve bu azim, somut bir şekilde ortaya çıkmalı ki, o zaman, biz de, bunun bir netice vereceğine inanalım. Diğer taraftan, bu kültür ve tarihî-sosyolojik baz, bize bir takım zorunluluklar getirmektedir. Birinci zo-

runluluk, birbirimize karşı hoşgörüdür. Evet, geniş çapta, hoşgörü niteliğimizi yitirmiş bulunuyoruz. Hoşgörü niteliğini tekrar kazandığımız zaman, birbirimizin fikirlerini dinleme, birbirimizin fikirlerine saygılı olma geleneğimizi yeniden kurduğumuz zaman, demin dediğim, geniş perspektiften bakma, geniş çerçeveden bakma yolu açılmış olacaktır. Bu olmadığı takdirde, hemen birbirimizi suçlayıcı veya hemen birbirimizi kötü niyetle vasıflandırıcı bir davranışa girişirsek veya böyle bir davranış gösterirsek, tabiidir ki, bunun sonucunda anlaşmazlık doğacaktır.

Ve bundan da, bugün, çok derinden yaşadığımız toplumsal bunalımlar baş gösterecektir. Toplumumuzda gördüğümüz anarşi ve terörün temel noktası, ruhumuzun, esas rayından çıkmış olmasıdır. Yani kendi medeniyetimizin ruhunu terkettiğimiz için, insanımız, ister istemez, yeni arayışlara giriyor. Fakat arayışlarda da karanlıklar içinde kalınca, o zaman, teröre başvuruyor. Bunu da, tabii, dışardan, düşmanlar destekliyorlar, örgütlüyorlar, sistemleştiriyorlar; biz de sanki çözülmez bilmeceler karşısındaymışız gibi bunalıp kalıyoruz.

Çözülmez bir durum yoktur. Karşımızda muammalar yoktur, sfenksler yoktur. Yalnız hareket noktası önemlidir. Bir misal, somut bir misal vereyim: nevruz olayı.(*) Bilindiği gibi, nevruzun,

(*) O günler, nevruz, olaylı bir şekilde kutlanıyordu.

tabii, sakin bir şekilde kutlanması istendi. Hem devletçe, hem de milletçe istediğimiz bir şey. Fakat sonuç alınamadı. Bunda dışın büyük etkisi vardır. Fakat, her şeyden önce benim işaret edeceğim nokta, "nevruz nedir? Nevruz olayının aslı nedir?" sorularıdır. Bunu devletimizin çözümleyememesi, bir muamma karışındaymışız gibi şaşırması, "madem ki onlar, yani kürtler bunu kutluyorlar, biz de bir şey demeyelim gibi" bir tavır takınılması insanı gerçekten üzecek bir vakıadır. Halbuki, eğer, devlet "nevruz"u incelemiş olsaydı, -ki Kültür Bakanlığı vardır, Milli Eğitim Bakanlığı vardır, tarihçilerimiz vardır- bu araştırılsaydı, olayın hiç de öyle bilinmeyen bir şey, bir muamma olmadığı ortaya çıkacaktı. Nevruz, aslında, "sultan nevruz"dur. Bir kere işin asıl püf noktası burada başlıyor. Yani bizim halkımız, güneydoğu halkı, bunu sultan nevruz diye kutlar. Ama sadece nevruz deyince, aslında sultan kelimesi ortadan kaldırılmış oluyor. Bu kaldırılınca, daha başka bir yoruma doğru götürülüyor.

İlk defa, Selçuklu Sultanı Celâleddin Melikşah tarafından konmuş bir bayramdır sultan nevruz. Evet, türk sultanı koymuştur bunu. Sebebi de şudur: daha evvel, bilindiği gibi, kamerî, yani ay sistemine göre bir takvim vardı. Hani dinî takvim dediğimiz takvim. Ramazan'ın her yılının on gün farklı gittiği takvim. Kamerî takvim, böyle bir özellik taşır. Bir de güneşe göre bir sistem geliştirdiler âlimlerimiz, Uluğ Bey gibi âlim-

lerimiz. Onlardan evvelkiler ve sonrakiler, astronomide çok büyük keşifler yaptılar. İşte bu arada, güneş sistemine göre bir takvim yaptılar. Bu takvimde, artık, yılda on gün kaybolmuyor. İşte, bu, güneş sistemine göre yapılan takvimi, Sultan Celâleddin Melikşah, resmî takvim olarak ilân etti. Dinî hadiseler dışında olan işler, bu takvime göre yürütülecektir. Bunun da, ilk günü olarak, geceyle gündüzün eşitleştiği ve baharın başladığı gün, yani şimdi, 21 Mart dediğimiz gün, ilk gün olarak alındı. Devletin resmî dili farsçaydı, çünkü: bütün Acemistan, Selçuklu Devleti'nin içindeydi. Bir çok farsça konuşan ve yazan aydın kişiler vardı ve edebî dil de farsçaydı. O yüzden, sarayda da farsça konuşuluyordu. Farsça olarak, bu ilk güne, "yeni gün" anlamına nevruz denildi. İlk gün kutlanması istendi. Fakat, halk, sultan koyduğu için, buna sultan nevruz demiş olsa gerek. Ve bu kutlandı. Daha sonra Selçuklu Devleti ortadan kalktı. Fakat halkımız bunu kutlamaya devam etti.

Bizde, çocukluğumuzda, şehir halkı bunu kutlardı. Bu kutlama da, davulla zurnayla olmazdı. Bu, diğer bayramlardan farklı, başka bir bayramdır. Kendisine bayram bile denmeyen bir bayram. Sultan nevruz, sadece kadınların ve çocukların bayramıdır. Şimdi, devletimizin çözemediği bir muammadan bahsediyorum size. Bu, aslında bir misaldir. Kültürümüzün bütün olaylarını işte böyle çözümleyemiyoruz. Temeline gitmediğimiz için. Sultan nevruz, bir şehir bayra-

mıdır, bir köy bayramı değildir. Hatta bizim çocukluğumuzda ve bizim bulunduğumuz kasabada -ki bir türk kasabasıydı- yalnız kasaba halkı kutlardı. Köylüler kutlamazdı. Neden? Çünkü: ilk çıkış noktası kaybolmuştu; bir bahar bayramı olarak devam ediyordu. Köylü, zaten kadınıyla erkeğiyle tabiatın içindedir. Onlar, tarlalarda çalışırlardı. Fakat şehirli kadının durumu farklıydı. Şiddetli kış olur. O şiddetli kış sebebiyle dört ay evde hapis kalır kadın. Erkekler çıkarlar. Çarşıya giderler. Kıra gidebilirler. Erkekler için, böyle, bir nevi dört ay eve kapanma olayı yoktur. Kadınlarla çocuklar hapis olur bir nevi, evde, kışın zorluğu yüzünden. İlk defa, sultan nevruzda, en yakın kırlara giderler ve orada bugünün deyişiyle bir nevi piknik yaparlar. Davul, zurna çalmazlar. Erkekler katılmazlar. Evet, sadece kadınların ve çocukların bayramıdır. Hani deniyor ya, 23 Nisan Bayramı'ndan önce bir çocuk bayramımız yoktu. Halbuki, işte, sultan nevruz, çocukların bayramıydı. Hatta, kış tatlıları vardır evlerde, sultan nevruzda çocuklara dağıtırlar. Yani, kimin evinde kalmış , bitmemişse, çocuklara, o gün hepsini dağıtırlar. Yalnız şehirde yaşayanlar kutlardı. Köylüler, hem zaten bir gün bayram yapacak vakitleri olmadığından, -çünkü: gece gündüz çalışmak zorudaydılar, o zamanki tarım teknolojisinin ilkelliği sebebiyle- hem de zaten tabiatın her an içinde bulunduklarından bunu kutlamazlardı.

İşte, sultan nevruzun mânası bu. Onu tesis

eden bir türk (selçuklu) sultanıdır ve kutlanış şekli, bir bahar bayramı şeklindedir. Batıda hıdırelleze dönüşmüş olduğu için, sultan nevruz zamanla kaybolmuştur. Ege'nin bazı illerinde yine sultan nevruz kutlanıyor. Ve bütün türk ülkelerinde de sultan nevruz kutlanıyor. İran'da da kutlanıyor. Çünkü: Selçuk sultanına tâbiiydiler tüm iranlılar. Selçuk eseridir o. Yoksa eski iranlılardan gelme bir şey değildir. Ve kürtlerin kendilerine mahsus bir bayramı da değildir. Kürtlerin biz türklerden ayrı bayramları yoktur. Biz türklerin de kürtlerden ayrı bir bayramımız yoktur. Kürtlerin biz türklerden ayrı bir bayrakları da yoktur, biz türklerin de onlardan ayrı bir bayrağımız yoktur. Zaten aynı milletin parçalarıyızdır.

İşte bu noktalardan hareket etmeli devletimiz. Bu noktalardan incelemeler yaparak, çelişkilerden arınmalıyız. Meselâ: ilkokullar, ortaokullar, sultan nevruzu kendi okullarının önünde ya da kırda kutlasınlar. Çocuklara hediyeler dağıtılması şeklinde kutlanması gerekir. Davul zurnaya ihtiyaç yoktur. Belki, eskiden davul zurna da çalınırmış. Belki, tabii, zannedersem, Selçuklularda, aynı zamanda, -hani her yıl bir cülûs kutlaması var ya- o gün herhalde, cülûs kutlamasını da beraber yapıyorlar. Nitekim, Osmanlı sultanları da, herhalde kendilerini Selçukluların devamı saydıkları için, 20. yüzyıla kadar sultan nevruzu kutlamışlardır. O gün, bütün devletin ileri gelenlerinden tebrik kabul etmişler ve onlardan hediye almışlardır. Ve onlara hediye ver-

mişlerdir. Şairler, nevruzîyeler yazıp sultanlara, vezirlere sunmuşlardır. Osmanlı tarihinde bunu okuyoruz. Demek ki, avrupalılar, bizim bilgisizliğimizden yararlanarak, kendi bayramımızı bambaşka bir vecheye büründürüp başka bir yerde devreye sokmuşlardır. Kendi bayramımızı karşımıza çıkarmaktadırlar.

Meselâ, onların eklediği efsane, Dahak efsanesi, zâlim bir hükümdarın öldürülmesi efsanesi de, Firdevsî'nin Şehnâme'sinde olan bir İran efsanesidir. Bunun da yine kürtlerle ilgisi yoktur. Çünkü: kürtlerin geçmişteki bütün kahramanlıkları, bütün efsaneleri türklerle beraberdir, bizimle beraberdir. Meselâ: Selâhaddin-i Eyyubî, kürt asıllıdır. Bir kürt hanedanındandır, bir kahramandır, islâm kahramanıdır. Haçlıları yenmiştir. Kürtler de emrindeydi, türkler de emrindeydi, araplar da emrindeydi. Aynı şekilde, onun bir benzeri olan ve çok kişinin bilmediği, demin bahsettiğim, Belek Gazi veya diğer adıyla Balak Gazi, Artukoğulları'ndan, Selâhaddin-i Eyyubî'den geri kalmayan türk kumandan, yine kürtler de, türkler de, araplar da emrinde olarak, haçlılarla savaşmıştır. Her ikisi de bütün yabancıları bu topraklardan kovmuşlardır.

İşte şimdi biz bu noktadan hareket edersek, soramaz mıyız, neden televizyonumuzda, Selâhaddin-i Eyyübî için, Fatih için ve Belek Gazi için çok kaliteli filmler olmasın, neden kahramanlarımızın efsaneleşmiş yiğitliklerini görün-

tülü bir şekilde karşımızda görmeyelim. İşte bütün bu geçmiş mânevi hazinelerimizi devreye sokmalıyız, İslâm Medeniyeti'nin değerleri olarak, Fatih'i, Selâhaddin-i Eyyubî'yi, İdris-i Bitlisî'yi, Belek Gazi'yi, Alparslan'ı, Selçuklu sultanlarını ve sonsuz derecede büyük, sayısız kahramanlarımızı, Şeyh Şamil'i v.b. bütün bunları, televizyonumuzda görmeliyiz. Sanatçılarımız onları eserlerinde yeniden bize âdeta dirilmişler gibi sunmalı. Kültür seferberliğimiz bu yönde olmalı. Ve büyük âlimlerimiz, islâm âlimlerini de, ortaklaşa sahiplenmeliyiz. Türk kökenlidirler, arap kökenlidirler, acem kökenlidirler, diye bir kavga sürüp gidiyor, gereksiz yere. Meselâ: Mevlâna. Biz türk kökenlidir diyoruz. Bin bir delil var. Ama: buna karşılık, iranlılar da acemdir diyor. Halbuki, aslında, bunlar, islâm değerleridir. Yani islâm milletinin değeri. Milletin içinde hepsi vardır. Hangi ırk ve kökenden olursa olsun, her biri, islâm milletinin değeridir. Bir tek ırka maletmemiz mümkün değildir. O yüzden, bugün, diyelim ki, Genceli Nizamî'nin doğumunu bizim kutlamamız gerekirken, Unesco kutlamaya kalkıyor. İşte, bütün bu yanlış noktalardan geri dönmemiz gerekiyor. Ve atik davranmamız gerekiyor. Zaman geçiyor. Ve zaman bir kılıçtır denmiştir. Büyüklerimizin söylediği sözdür bu. "Sen zamanı kesmezsen, o seni keser". Yani zamandan geri kalmamak gerekir. Bazı zamanlar, çok hızlanıyor olaylar, çok derinleşiyor. İşte, bunlara ayak uydurmak lâzımdır. Asıl çağdaşlık budur. Çağ-

daşlaşma budur. Çağın olaylarını doğru yorumlama ve çağın olaylarını doğru değerlendirme ve en doğru, yeterli çözümleri bulma olayıdır çağdaşlaşma.

Tâbiidir ki, konferansımızın konusu çok geniştir. Saatlerce devam edebiliriz. Bir çok detayı not olarak yazmıştım. Burada, bunları anlatmıyorum. Çok ufuk açıcı tesbitler yapılabilir. Fakat, zamanımız sınırlıdır ve insanoğlunun da, dinlemekte bile sınırlı bir tahammül kapasitesi vardır. Bu sebeple, özetlersek, artık, bizim, dışarda olan değişimlere bakarak olsun, gelecekte bizi bekleyen tehlikelere veya müjdelere, fırsatlara bakarak olsun, mutlak surette, yeni bir atılım yapmamız gereklidir. Bu atılım, bir medeniyet atılımıdır. Çünkü: bütün felâketlerimiz, medeniyetimizin geçirdiği krizden kaynaklandı. O sebeple, biz, bugünkü durumlara düştük. O krizi atlattığımız takdirde, yine, bir medeniyet atılımımız olacaktır. O medeniyet atılımının temeli, ruhta, bilimde, sanatta diriliştir. Ahlâkta ve maneviyatta olduğu gibi. Geçmişte engin bir tasavvuf tecrübemiz vardır. Bu tecrübeyi, tekrar, bugünkü çağdaş imkânlar, teknolojiler ve anlatımlar çerçevesinde devreye sokmalıyız. Yoksa, ruhça fakirleşiriz. Ve fakirleşmişizdir zaten.

Bunun gibi, bilim ve sanatta, gerek pozitif bilimlerde olsun, gerekse sosyal bilimlerde olsun, çağın bütün bilimleriyle haşır neşir olmamızı, böylece, geçmişten bir takım ipuçları da arama-

mız ve kendi medeniyetimizin orijinal damgasını ilim hareketine de basmamız lâzımdır. Apayrı bir ilim oluşacak değildir. Çünkü: medeniyet, nihayet, sonunda evrenseldir. Yani bir islâm medeniyeti diyorsak, bir hakikat medeniyetidir. Ve bir insanlık medeniyetidir. Yeniden bir hamle yaparsak, bir islâmın dirilişi ve İslâm Medeniyeti'nin dirilişi gerçekleşirse, tabiidir ki, bu medeniyet atılımının hedefi, amacı, bütün insanlık olacaktır. O yüzden, insanlığın bütün kazançları, onun da kazancıdır. Yani bir islâm ilmi diye apayrı bir ilim veya bir islâm teknolojisi diye apayrı bir teknoloji doğmaz. Ancak yine de bir fark görülür. Yani bütün dünya teknolojisi. burada başka bir şekilde algılanıp yeni bir damga, İslâm Medeniyeti'nin ve zihniyetinin damgasıyla da ayrıca damgalanmış olur.

Bunda da, bilhassa amaç önemlidir. Yani, diyelim ki, biz de nükleer silâh yapacağız. Veya uzay araştırmalarına girişip Yıldız Savaşları denilen projenin ön çalışmalarını biz de yapacağız. Fakat bizim amacımız, insanlara hakim olmak değil, kendi medeniyetimizi, onurlu bir şekilde, şereflice ve özgürce yaşamak içindir. Ve insanlara da özgürce seçim yapma hakkını tanımak içindir. Ama siz o silâhları yapmadığınız takdirde, "kötü", o silâhlara dayanarak sizin tepenize çökecektedir. Yani, bazıları şu düşüncededir: islâm medeniyetine dönelim de bu batılıların insanlığın felâketi olan silâhlarını yapmayalım; ve böylece insanlık bunlardan kurtulsun. Bu, tabii,

çok romantik bir hayal olur ve çok acı bir şekilde bu yanlış düşünce cezasını bulur. Biz mutlaka onlardan daha güçlü silâhlar yapmak zorundayız. Çünkü: bu dünya pürüzlü bir dünyadır. Cennette yaşamıyoruz. Bunu bilmeliyiz. Düzen, kötülere karşı kurulur. Yoksa, iyi insanlar, zaten bir düzen kurmaya gerek kalmayacak şekilde, iyi şekilde hareket ederler. Ancak, bu dünya, bir iyilik-kötülük savaşı dünyasıdır. Bu savaş kıyamete kadar sürecektir. İyinin, daima kötüden daha çok donanmış olması lâzımdır. Silâh donanımı da bunun içindedir. Eğer "iyi" donanırsa, kötülüğü hareket ettirmez ve o silâh kullanılmaz. Ama "kötü" donanırsa, iyiliği ortadan kaldırır. İşte bu felsefeden veya bu görüşten hareketle, bizim geçmişte ihmal ettiğimiz, belki de insanî düşüncelerle ihmal ettiğimiz, diyelim ki, silâhlanma veya maddî kalkınma hamlesine, manevî kalkınmanın yanısıra girişmemiz şarttır.

Tüm İslâm Âlemi için konuşuyorum. Ülkemiz deyince, artık anlıyorsunuz ki, bütün İslâm Âlemi'ni kastediyorum. Bilhassa Ortadoğu'dakini. Ve tüm islâm milletini kastediyorum, milletimiz deyince. Ve medeniyet deyince de, onun medeniyetini. Bir yandan, en yüksek manevî ilimlere varmak için bir çalışma yapılırken, yüksek ahlâkımızı diriltirken, maneviyatta ortaya en derin insanımızı çıkartırken, öte taraftan da pozitif bilimlerde, maddede ve ekonomide güçlü olmamız gereğine işaret ediyorum. Çünkü: biz, insanın yeryüzünde Allah'ın halifesi olduğu inancın-

dayız. Madem ki, bu inançtayız, madem ki insanoğlu yeryüzünde Allah'ın halifesidir, onun düzenini kurması, yani iyiyi emir, kötüyü nehiy (kötüyü önlemek, iyiyi vaz'etmek) görevini üstlenmiş olacaktır. Bunu da yaparken tabiidir ki güce dayanacaktır. Güç, mücerret, kendi başına bir değer değildir. Güç için güç! Bu insanî olamaz. Tam tersine, hakkın, hakikatin, iyinin ve doğrunun, faziletin emrinde olan bir güç söz konusudur. İşte, bu gücü donanmak da şarttır. Geçmişte bu dengeyi koruyamamışızdır.

Aslında, hıristiyanlık, tek yönlüdür, tek boyutludur. Sözde hep ruhaniyeti hedef almıştır. Fakat, ifrata gittiği için, tersine, halklar, maddeci olmuştur ve maddede ilerlemişler, maneviyatı kaybetmişlerdir. Doğuda, hintliler de, yine sözde maneviyatı ilerleteyim derken maddî hayatı kaybetmişlerdir tersine. Yani onlar denge kuramamışlardır. İfrat ve tefrit olayı söz konusudur. Biz de ise, islâmdaysa, ikili bir sistem çalışmaktadır. Ruh ve madde dengesi. Ruh, birinci değerdir, Madde ondan kopmaz. Bir değer olarak, ikinci değerdir madde. Bu ikisinin arasında denge olduğu sürece İslâm Medeniyeti yükselmiş, parlamış, fakat birinden biri dengede aleyhe dönmüşse, yani diyelim ki, maddî imkânlar veya maddî gelişme ihmal edilmişse, maneviyatta da düşüş olmuştur. Çünkü: biri öbürünün dayanağıdır. Biri için yapılacak masraflar öbürüne güvenilerek yapılır. Maneviyatımızın korunması için dağ başlarında, diyelim, tekke ve zâviyelerde yaşayan in-

sanın, orada yaşayabilmesi için mutlaka ekonomik bir zenginlik gereklidir.

Biz, zenginliği, başkalarına hizmet için, kendi nefsimiz için değil, başkalarına hizmet için istiyoruz. Zenginliği istemek, bu bakımdan, kötü bir şey değildir; onu insan, yalnız kendisi için isterse, kötüdür. Ama başkalarına hizmet için olursa başka. Çünkü, bizim görüşümüzde, yani islâm görüşünde, İslâm Medeniyeti'nde temel fazilet olduğuna göre, başkalarına hizmet, onun gereğidir. Bu bakımdan, mutlaka, bu dengeyi de korumalıyız. Kötülere aman vermemek lâzımdır. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Süleyman'ın öyle bir gücü olduğu söylenir ki, dünyayı, dünyanın bütün işlerini yürüten güçler -ki onlara ifrit deniyor. İfrit kavramını, bugün bizim efsanelerdeki yorumla almamamız gerekir-, başlarını bile kaldırıp etrafa bakamazlarmış, işlerine devam ederlermiş. Yani maddî güç, manevî gücün emrinde, peygamberin emrinde, hem dünya hükmüyle, hem ahiret hükmüyle emrinde, işine devam ediyor. Hatta o kadar ki, Hz. Süleyman öldüğü zaman, başlarını kaldırıp bakamamışlar, O'nun öldüğünü bilememişler, ancak, dayandığı âsa çürüdüğü zaman düşmüş, işte o vakit başlarını kaldırıp bakabilmişler.

İşte kötünün ve maddî güçlerin üstünde böyle bir otoritemiz olmalıdır. Böyle bir gücümüz olmalıdır. Aydınımız, ne diktatör ruhlu olmalı, ne halktan kopuk olmalıdır, halkına bağlı, halkıyla

bütünleşmiş, milletle bütünleşmiş ve halkına, milletine saygılı, insana saygılı, erdem esasını temel alan ve medeniyeti, her yönüyle, maddî ve manevî cihetleriyle yeniden dirilten bir kadro teşkil etmelidir. İşte bizim hedefimiz budur.

Ben kırk yıldır bu yönde yazdım. Şiirlerimde de yazdığım bu. Düşünce eserlerimde de bu amacı güttüm. Bugün, kurduğumuz partimiz Diriliş Partisi'nin de hedefi budur. Hiç bir zaman, siyaset için siyaset veya zanaatkârlık haline gelmiş siyaset için değil, güncel siyaset için değil, milletimizin yeniden dirilişi, medeniyetimizin dirilişi için, aydın kadronun derlenip toparlanması, bir araya gelmesi için çalışılmıştır ve çalışılacaktır. Hiç bir zaman güncel veya kişisel bir politika söz konusu değildir.

Bugün düşüncelerimin bir çoğunun gerçekleştiğini, anlaşıldığını görmekten mutluyum diyebilirim. Otuz kırk yıldır marksizmin çökeceğini ve geçersiz olduğunu söyledik. Batı düşüncelerinin doğurduğu yanlışlıkları, materyalizmin (maddeciliğin) yanlışlarını da belirttik. Tabii, benden önce belirtenler ve İslâm Âlemi'nin her tarafında bunu belirten düşünürler, önderler vardır. Benden sonra da olacaktır. Günümüzde de vardır. Ben de, kendi çapımda bütün yazılarımda bunu savundum. Ve bugün bir takım neticelerini gördük. Evet Cezayir, istiklâline kavuşmak için savaştığı zaman, Cezayir için şiir yazdım. Tunus, bağımsızlığı için savaştığı zaman,Tunus için şiir

yazdım. O zaman, 50'li yıllar, 1956'da da Macarlar, Ruslara, komünizme karşı başkaldırdılar. Macarların bu başkaldırışı, haklı başkaldırışı, insanoğlunun onuru adına başkaldırışı için de "Kan İçinde Güneş" isimli bir şiir yazdım. Yani, o zamanlar da, gençlikte de, edebiyat alanında da, zülme, istilâya karşı tepkimi gösterdim. Daha sonra, düşünce eserlerimde de tamamen bu yolu izledim.

Ve bugün görüyorum ki, doğrultumuz yanlış değil, ilerlememiz doğrudur. Ve bugün, şimdi hayal gibi görünen, demin söylediğim, diyelim ki, Ortadoğu'da bir süper devletin, bir süper gücün doğuşu ve buna da milletimizin önayak oluşu ve diyelim, islâm barış gücünün kuruluşu veya bir islâm güvenlik konseyinin doğuşu, ilerde gerçekleşecektir. Bu bir hayal değildir. Otuz, kırk yıl önce bugün olanları söylediğimiz zaman "hayal içindesiniz" diyorlardı. Hatta, şimdi ölmüş bulunan, solcu bir şair olan arkadaşım, "sen hayal içindesin" diyordu. Ben de dedim ki ona: "siz hayal içindesiniz." "İki istasyon sonra devrilecek bir trene binmişsiniz" diye yine o arkadaşlardan birine yazmıştım bir mektupta, bundan otuz yıl önce. Şimdi de aynı şekilde, bütün olayların çıkışına bakarak, diyebilirim ki, asla söylediklerim hayal değildir. Biz islâm kültür ve medeniyetinden hareket ettiğimiz zaman, "ben-i âdem âzay-ı yekdigerend" (bütün insanlar birbirinin kardeşidir, âzasıdır, birbirine bitişmiştir, birbirinden ayrılmaz) diyen, bizim düşü-

nürümüzün bilincini hesaba katmışızdır. Bu noktalardan hareket ederek bir yere varabiliriz. İran'da devrim olduğu zaman, İstanbul'daki İran başkonsolosu ziyaretime gelmişti. Ben, o zâta: "siz Sâdi'leri, Attar'ları, Nizamî'leri devreye sokun. Dünya çapında imkânlarınız vardır. Paris'te fransızcaya çevirin, New York'ta ingilizceye çevirin, Londra'da ingilizceye çevirin, Almanya'da almancaya çevirin. Bütün dünyaya bunları duyurun, zaten az çok duymuşlardır. Fakat, siz bunu dünya çapında yapın" dediğim zaman "hayır" demişti; "bunlar, zalim padişahlara övgüler yazmışlar, bizim bunlarla ilgimiz olamaz". Halbuki, bu düşünce yanlıştır. Şairlerimiz, usûlen, gelenek icabı, padişahlara kasideler yazmış olsalar bile, zulüm övgücüsü olamazlar. O padişahları da tümüyle zalim diye vasıflandırmamız güçtür. Çünkü: geçmişte medeniyetimizi kuran onlardır. Hataları olabilir, kusurları vardır. Fakat onları bugün toptan inkâr etmek bir çıkmaz sokaktır. Biz, islâmdan, islâm medeniyetinden bahsederken, tüm müslümanları kardeş olarak kabul ediyoruz. Ve onlara her türlü desteği, yani manevî desteği vermeye hazırız.

Ancak, bir İran modelini kasdetmiyoruz. Veya bir Suudi Arabistan modelini de kasdetmiyoruz. Bunlar zaten o ülkelere özgü modellerdir. Bizim, esas, Osmanlılardan hareketle, yeni bir model üretmemiz lâzımdır. Nasıl Batı Medeniyeti bir yelpaze ise, orada birçok fikirler, sistemler varsa, kapitalizm, sosyalizm v.b., İslâm Medeni-

yeti de bir yelpazedir. Bu yelpazede de, bir takım modeller olabilir. İşte, bu modeller arasında bir uyum gözeten ve bunların üstüne çıkan, en genişini sağlayan Osmanlı deneyiminden hareket etmeliyiz. Bu dediğim, Osmanlıların taklidi değil. Yeniden dirilişi de değil. Onların şartları ayrı, bizim şartlarımız ayrı. Fakat, onları çok iyi inceleyerek, bazı geçmiş zengin tecrübelerinden yararlanarak, yeni bir oluşum, yeni bir hedef, yeni bir amaçla dirilişi gerçekleştirebiliriz. Ve bu yol başlamıştır. Ve bu, bir hayal değildir. Hepimiz, Allah'ın izniyle o hedefe doğru giderken, âdeta bayrak taşıyan, sancak taşıyan birer fertleriz, birer erleriz. Yani diriliş erleriyiz. Hepinizi selâmlar ve size Allah'a ısmarladık derken, bu hedefe doğru gitmekte başarılar ve birlikte oluş, kardeşlik ve hoşgörü istiyorum, diliyorum.

SON

İÇİNDEKİLER

7 Bir Kaç Söz
13 I (Birinci Konferans)
61 II (İkinci Konferans)